

NATIONAL ASSEMBLY OF SEYCHELLES

Wednesday 01st June, 2022

The Assembly met at 0903am

National Anthem

Moment of Reflection

Mr Speaker in the Chair

MR SPEAKER

Bonzour tou Manm Onorab e tou nou bann zofisye prezan avek nou. Bonzour tou oditer telespektater ki'n zwenn nou ozordi pou nou travay.

An vi ki ozordi i Lafet Zanafan le 01 Zen, permet mwan lo lapar Lasanble swet bonn ve tou nou bann zanafan. E nou eksprim nou langazman pou kontinyen travay pou zot byennet e zot proteksyon dan tou posibilite ki nou kapab.

E nou eksprim nou lespwar pou lavenir dan zot ledikasyon, dan zot aktivite e dan zot konesans lavi ki zot pe fer avek.

Lo sa not ki mon espekte gid nou travay pou lazournen. Annou komanse. Mon pou komans avek *matter of privilege* leve par *Leader* Lopoziyon e Onorab Cosgrow yer.

Me avan mon al dan mon *ruling*, mon le fer rapel ki mon *ruling* i pa pou deba oubyen kestyon. Lasanble i donn mwan Lotorite pou fer e *ruling* ki final. E mon pe demande ki mon *ruling* i final.

Bon. Donk lo *matter of privilege* mon pou komans par revwar sekans kestyon e repons ant Manm Lasanble ek Minis Antony Derjacques lo en parti kestyon lo *Trivazory*.

Dan en kestyon ki ti konsantre lo konplent lo *Trivazory*, dan son dernyen paragraf son kestyon Onorab Sebastien Pillay *Leader* Lopoziyon ti dir: -

“Lekel sa Avoka oubyen *Law Chamber* ki pe travay pou *Trivazory*?”

Minis ti reponn lo program *Trivazory* an ase gran detay. Me i pa ti adres sa dernyen paragraf. Alors Speaker ti dir: -

“Mersi. Mon annan en dezyenm parti lo son kestyon Minis eski ou kapab adres sa?”

Minis ti dir: -

“Mr Speaker mon ti ava anvi demann ou pwennvi avek *ruling* an vi ki nou'n annan en *Standing Order* 31 ki dir mon kapab reponn kestyon pou fer avek mon responsabilite. Mon pa responsab en lakonpanni prive *Trivazory Company*. Eski mon bezwen devwal lekel sa? Eski mon bezwen reponn sa kestyon?”

Speaker ti reponn: -

“Minis mon respekte *Standing Orders* e mon respekte pwen ki ou'n fer. Mon ti ava dir ou nou ava veye ki kestyon pa debord ou responsabilite. Me an vi pou benefis latransparans si ou annan sa detay pou zis kapab donn Lasanble.”

Minis: -

“Mersi Mr Speaker. Avoka Lakonpanyen Prive *Trivazory* se Mr Guy Ferley”.

Pli tar Onorab Wallace Cosgrow ti rebran sa pwen avek sa kestyon: -

“Eski Minis ou kapab dir nou si sa *Law Chamber* ki Avoka *Trivazory* i annan okenn lyen avek ou *Law Chamber or whatever Chamber?* Mersi”.

Repons Minis: -

“An sa ki konsern *Law Chamber* mon'n fini dir ki Avoka *Trivazory* se Mr Ferley”.

Pli tar Onorab Pillay ti relev sa pwen dan son kestyon siplemanter: -

“Eski Minis i kapab dir nou Lasanble, si li koman Minis i okenn lyen direk avek *Law Chamber* Guy Ferley? E ki si i annan, si sa i reprezant en konfli lentere ki Minis li i pa'n dir nou lo komansman ler i pe reponn kestyon?”

Minis ti reponn: -

“Mersi Mr Speaker, napa okenn konfli lentere ditou avek Avoka *Trivazory* Mr Guy Ferley. E i drwa konstitisyonnèl sa lakonpanyen pou swazir son Avoka. Mon pe koz lo Konstitisyon. E mon asire zot in *vet* li, zot in satisfè avek li. E napa naryen ki ouswa okenn sizesyon sorti kot zot, ouswa okenn lezot dimoun napa okenn konfli lentere ki'n deza vin devan mwan Mr Speaker.”

Bon avek sa sekans mon'n montre ki Manm Lopoziyon in *press* Minis lo sa size *Law Chamber* ki asosye avek *Trivazory*.

E *Leader* Lopozişyon in fer referans avek en dokiman piblik ki montre ki Minis i asosye avek Guy Ferley dan en *Law Chamber*.

Minis in dir ki Avoka *Trivazory* i Guy Ferley. E ki sa i desizyon *Trivazory*. I ti evite dir ki i asosye avek Mr Ferley dan en *Law Chamber*. E se sa ki a la baz sa *matter of privilege* ki'n leve.

Alor keştyon se, eski Minis in *mislead* Lasanble? Mon le pran konsiderasyon *Order 37 (8)* ki dir: - '*An answer to a question shall not be insisted upon if the answer is refused by a Minister*'.

Donk Lasanble i donn Minis en serten privelez pou li pa reponn en keştyon.

Lasanble alor i met en rezerv lo lenformasyon ki Minis i donn Lasanble.

Dezyenm pwen. Se ki vedir *mislead* Lasanble? *Mislead* i vedir donn en fo lenformasyon. Fer ou krwar en lot keksoz lo ki mannyer keksoz i ete.

Parey nou kapab dir, endwir ou an erer. Pa donn en lenformasyon i pa *mislead*. I pa *mislead* akoz i pa endwir ou an erer. I les sa keştyon ouver.

Alor lo sa 2 pwen mon pa war ki privelez Lasanble in ganny andomaze.

Sepandan, mon rekonnnet ki i pa donn en lenformasyon i pou poz dout, mefyans. E i pou les semen ouver pou alegasyon.

Alor mon konpran si lopozişyon i anvi kontinyen keştyonnen lo sa size. Me dout e alegasyon pa vedir koupab.

Minis in fer *statement* ki desizyon *Trivazory* pou apwent Mr Guy Ferley koman zot Avoka ti zot desizyon e napa okenn konfli lentere ki konsern li.

Mon tenir sa an konsiderasyon.

Leader Lopozişyon in anonse ki i anvi anmenn en *motion of censure* kot sa Minis. Sa i permet anba Lartik 74 Konstitişyon.

E *Leader* Lopozişyon in fer referans avek prosedir pou sa. Sa Mosyon i bezwen ganny sinyen par en tyer Manm Lasanble.

I bezwen ganny *notice 7* zour pou li ganny konsidere. E i bezwen ganny aprouve par 2 tyer Manm Lasanble. *Leader* Lopozişyon alor i lib pou swiv sa prosedir.

Dan son *matter of privilege* Onorab Cosgrow li i ti lev en lot pwen konsernan *Statement* Minis Devika Vidot lo plantasyon Lavannir L'union Estate.

Minis ti donn en rapor pozitiv lo sa proze. Onorab ti dir sa i pa le ka. E i ti donn en rapor negativ.

Diferans lo ki mannyer Minis i war en keksoz e ki mannyer Manm Lasanble i war, i arive souvan dan sa Lasanble. E alor mon pou le sa la, mon pa pou donn okenn *ruling* lo la parey mon ti dir yer. Mersi bokou.

Bon avek mon *ruling* nou pou osi pran en pti *matter of* klarifikasyon. Konman en *matter of privilege* ki Onorab Loze in demann mwan pou li kapab fer lo kestyon yer dan Lasanble lo size *2020 development*.

Onorab Loze ou annan laparol.

HON JOHAN LOZE

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker mon lev sa *matter of privilege* ozordi bomaten pa pou defann okenn keksoz ki'n pase kot *Trivazory*. Me pou defann privez Manm Lasanble Nasyonal pou ganny lenformasyon korek avek Minis.

Yer dan son bann repons Minis ti dir ki konsernan *T1, Tourism Development* lo Ile Soleil, ki bann investiser Orizinalman pa ti dakor avek sa proze. E Minis ti sit 2 rezon;

Enn, ki *lease period* ti tro kourt. Minis ti dir ti ant 30 a 40an. E apre sa *light industrial* ki ti o bor ki bann *tourism developers* pa ti dakor avek.

E Minis ti *go further* pou dir ki apre ki sa ti'n ganny aranze, proze *tender* pa ti ganny relanse. Me ti annan en laranzman ki ti ganny fer anndan ant *Board* avek Mr Alain Hazan.

E mwan mon ti lev sa avek Minis pli tar mon ti demann li. Si Minis i asire ki proze pa ti ganny relanse?

Mr Speaker, mon pou diriz latansyon Lasanble e tou dimoun ki a lekout ki en senp resers ki *archive* Nasyon, i annan Lartik le 9 Septanm 2013, entitile '*Tourism Project bid for Ile Soleil relaunched*'.

E sa i vin apre ki sa proze, sa *bid* ti ganny sispann 6 mwan apre ki i ti lanse. E re lanse 10 mwan apre.

E mon pou lir de pti paragraf dan sa lartik, pou souliny sa ki mon pe dir.

'He pointed out that the alternations include allocating more land for tourism projects. Extending the lease period from 69 years to 98 years. And introducing new policies for villa development, Mr Faure said that the artisanal development which was located near the

tourism development on the original plan, has been removed as this created some mistrust among potential investors and Government.'

Mr Speaker, tou le de keksoz ki Minis ti site, ti ganny adrese letan *tender* ti ganny re lanse piblikman par *SIB*.

E dan sa *relaunch SIB* ti prezan. E lakonpanyen *SWITCH* osi ti prezan. Ti adrese.

Mon *matter of privilege* Mr Speaker i tre senp. Se ki letan bann Minis i vin devan Lasanble, ki nou ganny bann fe konkret e korek! Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Onorab Loze. Mon ava aport sa pwen a latansyon Minis Vidot e i ava ganny posibilite klarifye an ekrir si i oule. Mersi.

Bon nou ava kontinyen avek. Onorab Pillay ou'n lev ou lanmen. Lo ki pwen ou pe ale dir mwan?

HON SEBASTIEN PILLAY

Mr Speaker mon le, anba *Order 8* demann ou gidans lo 2 keksoz si posibil.

Order 8 i donn ou perogativ pou ou diriz Lasanble e obzerv *decorum* dan Lasanble.

So, mon bezwen servi *Order 8* pou demann ou 2 presizyon e fer en *admission* avek Lasanble. Premyerman-

MR SPEAKER

Hold on. Onorab mon'n dir mon *ruling* i final.

HON SEBASTIEN PILLAY

Non mon pa pe *challenge* ou lo la Mr Speaker.

MR SPEAKER

Nou pa pe al lo la. So ou pa pe debat lo la. Si i annan lot pwen mon ava konsidere.

HON SEBASTIEN PILLAY

Ou *ruling* i final an relasyon avek sa ki ou'n dir. So premyerman anba *Order 8* mon le zis demann ou si an donn an ou *ruling*, ler nou servi verbatim nou konsider kronolojikman bann levennman ki mannyer in pase? Ou ava reponn mwan sa apre.

MR SPEAKER

Mon ava reponn ou wi.

HON SEBASTIEN PILLAY

Dezyenmman, mon le re asir Lasanble ki parey ou'n dir, anba sa ki ou'n dir, Prosedir prezan ki mon pe servi avek ou permisyon, se ki mon'n ekri sa notis pou Speaker.

E mon pou depoz sa notis kot Lofis *Clerk*. E pou lemoman mon'n nobou konvenk mon bann koleg lo kote latab isi pou siny sa notis.

Be mon *still* bezwen ankor 2 sinyatir pou sa notis, pou mwan anmenn sa *motion of censure* kont Minis Derjacques.

E mon ti ava kontan envit bann Manm lo lot kote latab, sa notis pou dan Lofis *Clerk* pou zot siny sa notis a en moman ki zot santi apropiye.

E mon pe demann avek ou Mr Speaker, ankor enn fwa anba *Order 8*, akoz ou ki gid bann prosedir, pou *allow* okenn Manm ki siny sa notis dan sa konteks pou reste anonim. Pangar zot ava ganny reperkisyon dan zot parti, si zot anvi siny sa notis.

Mon pou swiv prosedir ki ou'n donn mwan. E mon pou *submit* sa notis avek Lofis *Clerk*. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Lo ou dernyen pwen mon pa krwar ki nou pou kapab aksepte en sinyatir anonim. Sa Manm ki siny Mosyon i pou bezwen met son sinyatir lo la pou nou verifie ki i annan. Mersi.

Bon, nou a prosede avek *Bill* ki devan nou, e sa se *Constitution of the Republic of Seychelles (Tenth Amendment) Bill, 2022*.

Madanm raporter ou ava apel Vis-Prezidan e son delegasyon silvouple.

Bon, bonzour Vis-Prezidan Ahmed Afif. E ou delegasyon ki enkli Brigadye Michael Rosette *Chief of Defense Forces*. *Attorney General* Frank Ally. E Mr Stefan Knights, *Assistant Principal State Counsel*.

Mersi zot tou pou zot partisipasyon pou nou pran *Constitution of the Republic of Seychelles (Tenth Amendment) Bill, 2022*.

Lo kote *LGB* ou ki pou amenn Mosyon pou *Second Reading*?

HON BERNARD GEORGES

Mersi Mr Speaker. Bonzour Mr Speaker. Bonzour Vis-Prezidan e ou delegasyon. Bonzour tou bann Manm Lasanble e tou dimoun ki pe swiv nou dan lakour.

Mr Speaker anba *Order 69(2)* nou *Standing Orders*. Mon *move* ki *The Constitution of the Republic of Seychelles (Tenth Amendment) Bill, 2022*, i ganny lir en Dezyenm Fwa. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Mon ava ganny segonnman? Onorab Arissol.

HON SANDY ARISSOL

Mr Speaker bonzour. Bonzour *VP* avek delegasyon. Bonzour tou Manm Lasanble. En bonzour spesyal mon zanfan - tou zanfan dan Sesel - espesyalman ban zanfan Bel Ombre en bonn fet ozordi.

Mosyon i ganny segonde Mr Speaker. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Avek sa nou ava kapab envit Minis. Envit Vis-Prezidan pou fer prezantasyon *Bill*.

THE VICE-PRESIDENT AHMED AFIF

Mersi bokou. Bonzour Mr Speaker. *Leader* Biznes Gouvernman. *Leader* Lopozisyon, tou bann Manm Lasanble, tou bann zanfan ki annan zot lafet ozordi, e tou dimoun a lekout, bonzour.

Mr Speaker, tou dabor les mon ava remersye Lasanble Nasyonal atraver ou direksyon, pou donn sa *Bill* son plas dan zot *Order Paper* ozordi.

Sa *Bill* i anmenn 2 pti amannman ki'n esper o mwen 13an pou ganny pase depi dernyen revi nou Konstitisyon an 2009.

Mr Speaker lamannman ki devan nou i lo zis 2 paz. E i kapab ganny rezimen *comme* swivan;

Premyerman, sanz tou referans dan Konstitisyon kot *Defense Forces of Seychelles* i vin prezan *Seychelles Defense Forces*.

E dezyenmman azout en senkyenm fonksyon pou *Seychelles Defense Forces* anba Lartik 163(1), pou fer li absoliman kler ki Lafors Defans i ganny drwa donn sipor pou ranforsi Lalwa, an relasyon k sekirite piblik, proteksyon lanvironnman, sekirite maritim ou *zone maritime*, oubyen lezot keksoz ki ganny spesifye annan en Lalwa.

Lo premye lamannman mon mazine nou tou nou tonm dakor pou sanzman nou dan nou lafors Defans, ki prezan i vin *Seychelles Defense Forces*.

Annou alor met nou latansyon lo sa dezyenm lamannman, ki konsern fonksyon Lafors Defans. E pou azout sa senkyenm fonksyon trez enportan.

Mr Speaker, i neser pou nou fer de pti pa an naryen pou nou regard listwar Lafors Militer dan nou pei. E Lalwa ki an fors ozordi ki donn serten pouvwar avek nou Lafors Militer.

E la mon pou sit 3 Lalwa ki annan referans avek Lafors Militer ki egziste ozordi.

Premyerman *Penal Code*. (Cap 158) date le 1er Fevriye 1955. Ki an fors ozordi. Pli spesifikman seksyon 73 a 78. E i dekrir serten sirkonstans kot i annan dezord e ki provizyon Lalwa i annan.

Anba seksyon 73 *Penal Code* (Cap 158). I dekrir kwa sa en rasanbleman ilegal avek lentansyon pou kre dezord.

I dir dan seksyon 74 e 75 ki okenn dimoun ki pran par dan en tel kalite rasanbleman, i komet en lofans.

Anba seksyon 76. En zofisye Lalwa Lapolis par egzantp. I kapab fer en proklanmasyon ki sa rasanbleman i ilegal, i demann zot pou disperse anpe.

Anba 77 si zot refize Lapolis e mon lir li an Angle,

'... may do all thing necessary for dispersing the persons so continuing assembled and for apprehending them or any of them, and if any person makes resistance, may use all such force as is reasonable necessary for overcoming such resistance and shall not be liable in any criminal or civil proceedings for having by the use of such force cause harm or death to any person'.

Anba Seksyon 78 ki annan *comme tit 'Calling on military forces'*. I dir: - *'if in the opinion of a person authorized to make the proclamation, the force of police available is insufficient to disperse such assembly or is unable to control the situation created by such assembly, such person shall request the Military Forces if any to assist and restore order. Such request shall be made in writing where ever practicable. Every member of the military forces so requested to assist and restore order, shall have the same powers and immunities as a police officer under Section 77 of this code'*.

Alors *Penal Code* ki an fors ozordi, sa pouvwar i deza egziste pou Militer ed Lapolis.

Dezyenm provizyon Lalwa ; mon ti mansyonn 3 taler. *Criminal procedure Code (Cap 54)* ki li osi i date le 1er Fevriye 1955, e i an fors ozordi. Seksyon 22 e 23.

Anba 22 i dir ki en nenport dimoun i kapab fer en larestasyon prive si i krwar sa dimoun in komet en lofans anba Lalwa.

Anba seksyon 23, i dir ki sa dimoun ki'n ganny arete i devret toudswit apre son larestasyon ganny mete dan lanmen Lapolis. E bann prosedir formal a ganny fer. Alors anba provizyon *Criminal Procedure Code* dat 1955 ki an fors ozordi. Militer i kapab osi fer larestasyon. Me i bezwen re met li dan lanmen Lapolis.

Trwazyenmman, anba *Defense Act* ki 6enm Lasanble Nasyonal ti amande an Me 2020 e i ti ganny siny an fors par Prezidan Danny Faure le 19 Me 2020.

I fer provizyon anba 35 (b) pou ki *Coast Guard* e tou manm Lafors Ladefans i ganny plizyer pouvwar ki enkli, asiste Lapolis dan son fonksyon. E annan menm pouvwar avek Lapolis dan sa bann lenstans.

Plizyer pouvwar larestasyon anba seksyon 23 Lalwa Maritim. Lalwa Lapes 2014 kot i ganny pouvwar zofisye lapes.

E osi donn lasistans pou ranforsi plizyer lezot Lalwa tel ki; anba Lalwa *Ladwann*, Imigrasyon, karantenn, navigasyon, polisyon, sovtaz, piratri, trafikaz drog, terorizm, e plizyer lezot Konvansyon.

Kot i napa pouvwar spesifik, *Coast Guard* i pou azir an konsiltasyon avek sa Minister ou Lazans, ou Lotorite ki annan sa bann pouvwar spesifik, e anba son gidans.

Tousala, ki mon'n site anba lamannman 35(b) an 2020. Anba 35 (c) menm Lalwa, *Coast Guard* i ganny drwa fer *boarding* lo lanmer, Sezi e detenir okenn bato ki i sispekte pe fer aktivite ilegal. Demann dokiman kapab fer lasas lo lanmer.

Ou aret nenport ki dimoun an koneksyon avek sa bann lofans lo lanmer, ensi ki ater e donn sa dimoun ek Lapolis. Tousala nou Lafors defans i ganny drwa fer.

Sa lamannman ki ti ganny propoze an 2020 ti ganny fer par sa lepok - *Leader of Government Business* Onorab Charles De Commarmond. Segonde par Onorab Sebastien Pillay.

Vi ki Onorab i la. I ava rapel ki i ti dir dan verbatim: -

“Anliny avek bann pratik enternasyonal e bann norm enternasyonal, bann norm enternasyonal ki mon'n gete zisteman

akoz enn nou bann plan ki dan le fitir ki nou'n koz lo la, se pou nou re oriyant nou lekonomi ver lapes. E nou bezwen protez alors sa resours ki nou annan *from* bann ki le vin pran li avek nou.”

Byen sir, e mwan osi Mr Speaker mon ti dan 6enm Lasanble. Apre ki nou ti travay lo sa *Bill* ansanm, *LDS* lo son kote ki ti dirize par *Leader* Lopozisyon sa letan Onorab Ramkalawan, i ti osi donn sipor sa *Bill*, akoz nou ti santi i ti dan bon direksyon pou met nou *Coast Guard* dan en lankadremman kler kot i kapab fer son travay dan tou proteksyon Lalwa.

Alor si militer i ganny drwa fer tousala, akoz sa lamannman konstitisyonnèl i la devan nou ozordi?

Rezon i tre senp Mr Speaker, se parske fonksyon Lafors Defans i ganny dekrir dan nou Konstitisyon anba Lartik 163(1), e i annan 4 fonksyon ki ganny definir.

Premyerman, pou defann Sesel e son teritwar.

Dezyenmman, pou asiste leta dan son bann obligasyon enternasyonal. Trwazyenmman, dan en peryod dirzans, mon repete, dan en peryod dirzans, pou donn Lotorite Sivil lasistans dan dezaz ou met lord ek lape, si i ganny demande par Prezidan.

E katriyenmman, pou partisip dan travay sivil dan devlopman nasyonal, sa se nou Konstitisyon ki dir.

Be alors, kestyon, kote anba sa 4 provizyon Konstitisyon ki permet dan en fason kler e ki pa anbigye, kot Lafors Defans i kapab ed Lapolis ou bann Lotorite dan loperasyon met lord?

Ede kont piratri, trafik drog, lapes ilegal, polisyon, leksplwatasyon ilegal, trafik imen eksetera, parey anba 35 (b) *Defense Act* ki'n ganny amande i dir.

Anba sa 4 *clause*, Lartik 163(1) nou Konstitisyon ozordi, i pa kler kot nou pou fer rantre tou sa bann pouvwar, ki son prop Lalwa *Defense Act*, *Penal Code*, e *Criminal Procedure Code* i donn Lafors Defans.

Se pou sa rezon ki Komite Revi Konstitisyonnèl dan son rapor lo paz 55 an 2009, i ti dir ki i note ki Konstitisyon i pa konsistan avek bann pouvwar ki lezot Lalwa i donn Lafors Defans.

Answit i ti fer propozisyon ki nou devret amann Lartik 163 (1), pou permet Lafors defans pou protez nou kont zisteman sa bann fleo tel ki piratri e lezot form trafikaz.

Mr Speaker, sa Komite ki mon'n koz lo la, ki'n rekomann egzaktaman sa ki nou pe propoze ozordi, ti ganny etabli le 16 Avril 2008.

E i ti annan bann Manm swivan - Mr Francis Chang-Sam ki ti en Avoka prive.

Mrs Marie-Louise Potter, ki li i ti apwent Mr William Herminie pou reprezant li.

Onorab Wavel Ramkalawan ki ti apwent Mr Bernard Georges pou reprezant li.

Anthony Fernando ki ti *Attorney Zeneral*.

Jeremie Bonnelame ki ti *Chairman Constitutional Appointments Authority*.

Me Gustave Dodin ki en *Ziz ozordi* - ki ti *Ombudsman*.

Defen Albert Payet, ki son nanm i repoz an pe, ki ti *Chairman SCCI* - Lasanm Komers.

Mr Philippe Boulle Avoka.

Mr Bernard Elizabeth ti *Chairman LUNGOS* sa letan.

Ms Sheryl Vangadasamy, *Speaker Youth Assembly* sa letan.

E Mrs Elizabeth Charles ki ti *Direkter Korperasyon Enternasyonal Minister Finans*, li i ti sekreter sa *Committee*.

Parey mon'n dir sa rekomandasyon ki zot ti fer pou amann seksyon 163 (1). I lo paz 55 zot rapor le 21 Desanm 2009.

Mr Speaker, permet mwan aprezan ladres konsern ki manm piblik i annan an relasyon ek sa Prozedlwa.

Enn bann konsern i ki sa bann propozisyon lamannman pou kre en sityasyon ki parey ti anba dezyenm repiblik.

Mr Speaker, mon anvi reasir manm piblik ki sa ki ti ganny fer an dezyenm repiblik, pa kapab ariv ankor dan en demokrasi modern.

Ler zot ti anprizonn dimoun, bat dimoun, fer disparet e touy dimoun, sa ki ti fer li pa ti egzers sa pouvwar anba okenn Lalwa ki ti egziste dan sa lekol. Zot ti pe kas Lalwa.

Mon pa pou antre ladan. me listwar pou ganny ekrir. E *TRNUC* ozordi i bann premye sapit dan sa kourt listwar, ki'n fermal pou plizyer nou bann sitwayen.

Mr Speaker, konpare avek Konstitisyon '79, nou Konstitisyon date 1993, i protez drwa ek privez tou Seselwa atraver Seselwa *charter of fundamental Human Rights and freedom*.

An plis ki sa Mr Speaker, i annan en separasyon pouvwar anba Konstitisyon. E nou annan en Zidisyer endepandan ozordi.

Sa ki ti arive anba Konstitisyon '79, pa pou kapab ganny fer par Prezidan Ramkalawan. E pa pou kapab ganny fer par okenn Prezidan ki pou ganny elekte dan lavenir anba nou Konstitisyon ki date '93.

Akoz militer napa okenn rol pou zwe dan politik parey i ti annan dan dezyenm repiblik.

Si en zofisye Militer i fer ditor kont nenport ki, sa viktim i kapab fayle en ka konstitisyonnel oubyen menm anmenn en ka kont Gouvernman.

Sa zofisye militer pou osi kapab ganny serten pinisyon e sanksyon anba *Defense Act* ozordi.

An plis ki sa pouwar ki militer i annan pou fer larestasyon, pouwar pou fer lafouy e pou sezi keksoz ki militer i sipoze annan, pou ganny egzerse dan en fason ki konsistan ek drwa fondamantal ek bann liberte en nenport dimoun ki Sesel.

Anba *Criminal Procedure Codes 55 (Cap 54)*. E seksyon 352 lo *Habeas Corpus*, i annan proteksyon pou sitwayen kot Lakour Siprenm i kapab donn lord, pou ki nenport dimoun ki'n ganny arete mal apropo, i ganny anmenn devan Lakour pou en lot *Tribinal* legal, pou ganny trete anba Lalwa. E si i annan bann detansyon ilegal ki'n ganny fer. sa bann viktim a ganny large.

Alor, sa se drwa ki nou sitwayen i annan ozordi. Sa bann labi lepase pa ou kapab ariv ankor.

Mr Speaker an plis ki sa, baze lo nou prensip pou respe *rule of law*, en Gouvernman dirize par *LDS* pa pou zanmen siport en Lalwa ki pou retourn nou pei an aryer.

Mr Speaker, en lot konsern piblik, se ki bann zofisye Militer e bann zofisye Lapolis i fer diferan lantrennman. E ki militer i ganny *train* zis pou angaz zot dan lager. E ki solda pa'n ganny antrennen pou travay avek sivilyen.

Ankor enn fwa Mr Speaker, sa i pa vre. Militer i swiv bann formasyon lo ki manner pou travay ek sivilyen ozordi. Annefe i annan bann legzersis formasyon ki ganny fer ozordi ant militer ek Lapolis. Mon anvi azoute Mr Speaker, ki militer i annan en Lalwa kler lo ki manner pou angaz li avan pou servi lafors.

Lafors Defans Sesel an 2022 pa pe ganny zere parey *SPLA* oubyen *SPDF* dan dezyenm repiblik oubyen avan Oktob 2020.

Mon alors re asir pep Seselwa, ki napa okenn rezon pou manm piblik annan okenn lafreyer avek sa bann lamannman ki devan nou ozordi.

Mr Speaker, pou konklir mon oule dir senpleman ki sa lamannman dan nou Konstitisyon pa pe al fer ki militer pou ranplas Lapolis.

Sa lamannman pe fer kler dan nou Konstitisyon ki militer i kapab donn sipor Lapolis e lezot Lotorite pou en varyete rezon tel ki trafik imen, trafik drog, karantenn, *search and rescue* e dan lenstans kot i annan en lensidan versman delwil, polisyon.

E ki provizyon pou fer sa i deza egziste dan lezot Lalwa Sesel ki an fors ozordi.

Mon anv i osi azoute Mr Speaker ki Gouvernman i anv i fer li kler, ki Lafors Defans pou selman ganny kriye dan zis serten sirkonstans pou asiste en Lotorite piblik.

Mon a sit en legzanp resan kan militer ti ede pandan peryod COVID. Pou vey bann landrwa ki ti an karantenn- *Berjaya* par egzanp.

Militer ti ed Lapolis pou met *road block* ler ti annan restriksyon lo mouvman 10er ziska 4er bomaten.

Sa ti fer menm avan LDS ti vin o pouvwar. An se moman Lafors Defans pe devlop diferan lakor kolaborasyon bann MOU.

E osi protokol lo sa bann diferan sirkonstans kot militer pou asiste serten Lotorite piblik e Lazans Gouvernman.

Gouvernman i osi annan bi donn plis pouvwar serten *Manager* bann zil pou adres serten aktivite kriminel.

Mon ti a kontan remersye Biro *Attorney Zeneral* Mr Frank Ally e son bann *staff*, pou fer sa konsiltasyon piblik lo sa proze Lalwa. E pou angaz bann parti prenon dan diskisyon pou sa Prozedlwa.

Mon osi sezi sa loportinite pou remersye tou bann parti prenan, ki'n partisip dan konsiltasyon piblik.

Mon osi anv i remersye bann lorganizasyon piblik tel Lofis *Ombudsman*, Komisyon Drwa Imen, *BAR Association of Seychelles* pou donn zot bann lopinyon.

E an ekrir ki Gouvernman in pran letan pou etidye e pou konsidere.

Finalman mon anv i remersi bann zournalis pou partisip dan konsiltasyon. E mon anv i ankouraz medya pou kontinyen gard Gouvernman Lasanble Nasyonal parey nou dir *accountable* oubyen

responsab, par demann kestyon an relasyon avek sa bann lamannman ki pe ganny propoze.

E ou partaz zot lobzektif avek manm piblik. Pou nou kapab amelyor nou demokrasi, e pou promouvwar laliberte lekspresyon. Pa bliye nou fek ganny tit Premye dan Lafrik pou laliberte lapres.

San bliy nou pozisyon premye ankor dan Lafrik dan Lendeks Persepsyon Lo Koripsyon. Nou klasman *Fitch rating* ki'n amelyore kan plizyer pei dan lemonn pe desann enkli nou bann vwazen.

Mr Speaker nou dan en bon direksyon. Malgre ki nou pe pas dan koudvan e lavi i pa fasil. Mon kont lo zot pou donn zot sipor sa *Bill*. Ki pou fer nou lankadrem legal otour Lafors Defans vin pli kler.

E retir okenn dout dan Lalwa pli siprenm dan nou pei ki apel nou Konstitisyon. Ed nou pou defann Sesel.

Ed nou pou valoriz nou Lafors Defans. Ed nou pou ki tou nou fanm ek zonm dan liniform pou mye kapab deservi nou zoli pei Sesel, san okenn faver e san okenn malis.

Mon kont lo zot sipor pou aprouv sa dizyenm lamannman nou Konstitisyon. Mersi bokou Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Vis-Prezidan. Nou ava prezan komans deba lo sa *Bill*. E mon ava komans avek Onorab Gabriel.

HON CONRAD GABRIEL

Mersi Mr Speaker. Bonzour tou dimoun a lekout. *Welcome* Minis ek ou *panel*.

Dabor mon ava swet bonn fet tou marmay dan Sesel e spesyalman bann zanfan lekol Point Larue. Mr Speaker an preparasyon pou koze dan Lasanble i toultan ganny fer dan en fason pli senp posib.

Mon ekoute. Mon senpleman ekout sa ki zabitan ki'n elekte mwan i annan pou dir lo bann size konpleks ki travers devan nou Lasanble.

Menm si souvan fwa zot vwar ki mon'n in avek bann largiman senp e pratik. Sa i akoz ki mon pe pran mon largiman dan sours pli pratik posib avek mon zabitan.

E sa ki mon dir dan Lasanble i senpleman reflekte sa ki zabitan nou distrik i annan pou zot dir. E sa i en gran sours lafyerte pou mwan.

Lefe ki mon kapab servi sa sez ki mon ladan, e sa *micro* ki devan mon pou azir koman port parol zabitan nou distrik.

Mon ava pran lokazyon pou remersi Minis Billy Rangasamy avek son lekip, apre ki mon ti anmenn sa *Urgent Question* pou vizit nou distrik pou sey rod solisyon ou problemn *flooding*.

Devan nou la an se moman i annan en Prozedlwa. Sa i Prozedlwa limero 6 si mon pa tronpe pou sa lannen 2022.

Ki pe sers pou amann Konstitisyon Sesel. Lentansyon ofisyel ki'n ganny site dan Lalwa, se pou sanz provizyon konstitisyonnal ki relevan avek Lafors Defans.

So far so good, napa naryen mal avek sa. E kote eski sa lamannman i sorti? Mr Speaker a lafen son travay an '92 sa Komisyon konstitisyonnal ki ti prepar nou Konstitisyon trwazyenm repiblik, ti eksprim son swe ki nou Konstitisyon ti ava kapab ganny revwar dan 15an, dan en fason pou asire ki nou Konstitisyon i reste anliny avek bann aspirasyon nou pep.

E se an swivan sa le 26 Avril 2008 ansyen Prezidan Michel ti met an plas *Constitutional Review Committee*.

Se la kot Lamannman i sipoze sorti. La ankor *so far so good*. Nou pe byen ale.

Okenn dimoun ki oule rapor lo sa travay *Constitutional Review Committee*. Zot kapab fasilman ganny li lo *State House Website*. Statehouse@government.sc.

Lalwa li menm i fer kler ki lamannman ki devan nou Lasanble ozordi in vin swivan en o konmandasyon ki trouve lo paz 56 sa rapor *The Constitution Review Committee*.

Kot i koz lo grander *zone* nou ekonomik eksklisiv Sesel. Lo nou resours limite e rekomandasyon i ganny fer pou amann Lartik 163 nou Konstitisyon Sesel.

Pou permet Lafors Defans Sesel pou *police* e pou anforse Lalwa lo lanmer kot Sesel i posed ziridiksyon.

Mon krwar ki mon'n byen ganny li *so far* sa bout. Alors ankor enn fwa nou pou dir *so far so good*.

Mr Speaker se letan ki mon al dan rapor *Constitutional Review Committee* li menm mon al konpran lespri zot lentansyon. E kote ki problemn i vremen ete.

Dan rapor i dir, e mon site:-

'The Committee notes the inconsistency and unconstitutionality of Defense Forces Act with respect to Article 163(1)(c). Constitutional provision permits the use of Defense forces for the purpose of providing assistance to Civil Authorities only during a period of emergency.'

Defence Forces Act on the other hand allows the President to use the Defense Forces at any time to assist the Defense Forces ... the Police. The Authorities are presently ignoring the provision of Constitution 56 using members of Defense Forces to carry out police duties both on land and sea'.

Sa ki mwan mon konpran la se ki Komite in realize ki i annan en lenkonsistans enkonstitisyonnèl ant Lalwa Lafors Defans ek Konstitisyon Sesel.

E zot in propoz lamannman konstitisyonnèl ki kouven litalizasyon Lafors Defans Sesel pou fer *police duties* lo lanmer. Se sa ki mon'n konpran.

Akoz rekomandasyon i *comme* swivan e mon site ; *Article 163 'be amended to allow the use of Defense Forces to police and enforce our laws in those waters where Seychelles has jurisdiction. Defence Forces could thus be used to protect the waters against pirate. And to prevent smuggling of illegal drug into Seychelles'.*

Ankor mon pou dir *so far so good*. Mon anvi note lo rikord ki la ziskan prezan mwan mon pa'n trouv naryen mal avek okenn keksoz ki mon'n pas atraver ziska prezan.

E mon pa'n lev okenn lobzeksyon. Akoz de fwa vivan letan ki ou *agree*, ou *agree* ek li i pran ou pou pli bon dimoun. Me lemoman ki ou komans dezagree, i tret ou koman negativ.

Mr Speaker lo premye paz sa *Bill* anba *explanatory statement of objective and reasons for the Bill*. Lo son dernyen paragraf i dir e mon site: -

'In this regard, the Government is seeking to make it clear in the Constitution, that the Defense Forces can exercise powers to enforce any written law in relation to matters such as public security, environmental protection, maritime security and maritimes zones'.

Se la kot mwan mon mwan komans dezagree avek zot. La nou pe komans al mal. E lespri sa travay ki devan nou i komans gate.

Mwan mon pa en *expert* dan Lalwa. Mon pa ni en gran konneser dan okenn domenn akademik. Mon'n senpleman, mon'n fer en pe kontabilite e mon'n dedye mon lavi dan *sport* an antye.

E mon'n travay drwat e onnet. E mon pa'n kapab rekonnet lonnekte. *Fair play* letan ki i ava ganny prezante devan mwan.

Sa zafer sanz Konstitisyon pou permet *Defence Forces exercise powers to enforce any written law*, kote i sorti sa?

Anba ki rekomandasyon i sorti? Lekel ki'n propoz en tel keksoz? Akoz si sa Prozedlwa devan nou i dekoul dan travay *Constitutional Review Committee*. Mon pa'n war sa zafer *any other law* laba dan sa rapor.

Rapor e rekomandasyon ti tre kler. Zot ti idantifye 2 konsistans litalizasyon *Defense Forces* lo later e lo lanmer.

E zot in fer rekomandasyon pou rekonsilye zis enn ant sa 2 keksoz avek sa Konstitisyon.

Sa se litalizasyon *Defense Forces* lo lanmer. E zot rekomandasyon i kler lo la. *Article 1, 'be amended to allow the use of Defence Forces to police an enforce our laws in does waters where Seychelles has jurisdiction'*.

Alors kote ki sa zafer *any other law* i sorti? Petet Minis i ava kapab donn nou en pe plis dan son *summing-up*. E parey labitid mon ava dir ou mersi pou lekout. *Thank you*.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Onorab John Hoareau.

HON JOHN HOAREAU

Mersi Mr Speaker. Bonzour Mr Speaker. Bonzour tou dimoun a lekout.

Mr Speaker sa dizyenm lamannman konstitisyonnèl i enn ki pou donn baz konstitisyonnèl, pou bokou ban provizyon ki ganny trouve dan Kod Penal e dan *Defense Force Act*.

Premyerman i neseser pou fer resorti ki en nenport sitwayen prive i annan pouvwar pou aret en lot dimoun ki pe komet oubyen ki'n komet en krim, menm si i pa en manm lafors Lapolis.

Setadir, mwan, ou, nenport ki dimoun. En *clerk*, en *teacher*. En nenport ki dan lasosyete i kapab fer en *citizen's arrest*.

E koman en militer, en militer osi i kapab aret en dimoun si i war i pe fer en krim.

So labaz sa deba i ki pouvwar en dimoun i annan pou li kapab aret en lot dimoun pou en krim ?

E sa i en keksoz tre enportan akoz i ganny trouve dan nou *Criminal Procedure Code*. Lartik 22 (1).

Answit selman i bezwen remet sa dimoun avek Lapolis. I pa kapab pran leres aksyon li menm. I bezwen fer sir ki sa dimoun i pas atraver sistenm ki deza an egzistans, Lafors Lapolis pou li kapab fer en *investigation* e fer en sarz legal lo sa dimoun.

Mr Speaker bokou kritik lo sa Lalwa. Ler ou pas pase dan distrik ou koz ek dimoun lo sa Lalwa. I vize ver Larme pou al lo semen.

Sesel i pa en leta militer, e zanmen pou vin en leta Militer anba *LDS*.

Sa Lalwa i vedir ki, i pa vedir ki koman i pase nek nou pou war larme pe pase lo semen pe vey tou dimoun.

Si sa ti le ka, nou lekonomi ki baze lo tourizm ti pou ganny tonbe en sel kou.

E en Gouvernman responsab pa pou zanmen fer en keksoz koumsa Mr Speaker.

Savedir nou Gouvernman i realize ki sa pa en bi pa en semen ki nou devret al lo la. I pa'n zanmen bi *LDS* fer ki larme i mont lo semen i patrole.

Me selman par kont, dan lafason ki sa Lalwa in ganny ekrir, i pou fer sir ki larme i entervenir selman kan i annan en *written law*. Savedir en Lalwa ki'n ganny ekrir ki deza la ki permet sa prosedir arive.

LDS i krwar dan *rule of law*. *LDS* i krwar poudir ki Lalwa ki siprenm nou pa fer keksoz an deor Lalwa ki ekrir.

Mr Speaker sa i kondisyon ki sa Lalwa, sa lamannman ki pe vin devan in anmennen.

Vedir i dir ou *any written law*. Parey sa Onorab ki'n koz avan mwan in dir, *where does 'any written law' comes? 'Any written law'* i vedir bann Lalwa ki deza an egzistans.

Se sa ki vedir '*any written law.*' Mr Speaker Kod Penal ki ti vin an egzistans depi 1955, menm dan bann letan kolonyal nou pe koze la.

I annan plizyer provizyon ki koz lo lafason ki militer i kapab entervenir si i annan en rasanbleman ilegal oubyen en rayot.

Lartik 78(1) i donn pouvwar en dimoun ki ganny en proklanmasyon avek Prezidan pou dispers en rayot oubyen en rasanbleman. E pou rod lasistans ek Larme kot i nesaser.

E sa Mr Speaker i montre nou ki Lalwa i deza an egzistans. I la depi byen lontan li. i la pou permet Larme entervenir selman kan i nesaser.

E sa *clause* ki pe ganny propoze se selman pou met sa provizyon pli kler e anliny ek Konstitisyon.

Parey VP in fer nou rekonnèt poudir i form parti en rekomandasyon ki *Constitution Review Committee* le 16 Avril 2008, anba *Chairmanship* Mr Francis Chang-Sam. Ki en *Legal Draftpersons* ki ti travay koman *Attorney Zeneral* osi, in fer pandan sa deliberasyon.

Ankor anba *Defence Forces Act* Mr Speaker, ou kapab vwar ki Lartik 30 pouvwar i donn donneren avek *Commander in Chief*.

Ki si i annan okenn sityasyon ki menasan avek sekirite nasyonal, i kapab servi militer pou sipòt Lotorite Sivil.

So i kapab fer li. E Lalwa i *written law*. I deza la.

Lartik 33 (1) i koz lo servis non militer ki Larme i kapab ganny kriy pou fer.

Parey an se moman Mr Speaker i annan en dimoun ki'n perdi Silhouette, en etranze ki'n perdi - en touris.

E la militer in ganny kriye pou fer serten resers pou sey al rode. E sa se bann travay non- militer ki anba Lartik 33(1), anba *Defense Force Act*, zot kapab ganny fer, zot kapab ganny kriye pou fer.

Alors sa, sa bann keksoz koumsa Prezidan pa bezwen al met en *state of emergency* pou kriy Larme pou fer li fer sa bann keksoz. I bezwen annan en provizyon ki legal, ki anliny avek Konstitisyon ki pou permet li fer sa.

Mr Speaker, Prezidan Faure ti osi servi sa provizyon ki ganny trouve anba *Defense Force Act* kot i ti pi bliy S.I 64 an 2020, pou servi militer pou ede sirvey bann landrwa karantenn. Alor in deza ganny servi sa bann provizyon pou permet militer ganny itilize dan bann louvraz sivil.

Lo kote lentervansyon dan nou delo teritoryal e nou *zone* eksklizif ekonomik, anba Lalwa Lotorite Lapes Lartik 19 i donn pouvwar pou ranforsi sirveyans e arestasyon lo lanmer par en zofisye otorize.

E ler ou al get dan seksyon lenterpretasyon ki vedir en zofisye otorize? Set en zofisye *SFA* oubyen en dimoun ki ganny sa lotorizasyon par Minis.

Alor lotorizasyon i ganny donnen avek militer, pou zot kapab fer sa louvraz akoz zot annan sa bann resours bato. E zot in ganny *train* pou zot kapab fer *boarding* lo bann lezot bato.

E nou konnen nou menm poudir nou resours marin i nou resours segonn pli enportan dan nou pei *in terms of* son benefis ekonomik ki i anmennen dan nou pei.

Alor eski nou pou zis ler i annan en ka kot nou bezwen fer en larestasyon lo delo nou bezwen al rod Lapolis kot i ete anmenn li lo bato. E anmenn li fer sa larestasyon.

Alors sa i neser ki nou fasilite sa louvraz pou li vin en louvraz ki *prompt*. Ki deswit, ki kapab ganny *dispatch* pou kapab anmenn rezilta.

Mr Speaker, menm lotorizasyon i ganny donnen avek militer anba *Misuse of Drugs Act* pou arestasyon.

I ganny donnen avek Lapolis, me i kapab ganny donnen avek militer pou arestasyon. E konbat drog ilisit dan nou delo teritoryal.

Nou konnen poudir Gouvernman ki o pouvwar i en Gouvernman ki proaktiv. I en Gouvernman ki pe anmenn en lalit asarnen kont drog. Kont proliferasyon zarm osi ki pe pas atraver nou delo.

E tou sa bann keksoz nou bezwen annan nou militer ki kapab *police* nou delo. E fer sir i fer sa bann larestasyon e konbat sa bann drog ilegal ki pe antre dan nou pei.

Mr Speaker anba Lartik 163 (1) dan nou Konstitisyon. I donn pouvwar pou defann nou pei e defann - Ler nou pe dir defann nou pei. Ki nou pe dir par defann nou pei?

Defann nou pei i gran sa. I en gran parasol. Alor i annan tou diferan laspe defans ki nou kapab fer. E enn sa bann laspe se pou anpes proliferasyon zarm.

Ozordi nou vwar poudir i annan landrwa kot dimoun i reste ki'n ganny trouve avek en gro *cash* ...

So eski ler ou pou bezwen dimoun pou ou *surround* sa landrwa, met sekirite lo sa landrwa ler Lapolis pe fer son lenvestigasyon, pe fer son lafouy.

Eski ou pou rod en dimoun ki napa *background* militer? Non ou bezwen en dimoun ki annan *background* militer. Kapab *secure* sa landrwa. E anmenn sa travay.

Nou le war prodwir dan nou Lafors Defans. E se sa bann prodiksyon ki Lafors Defans i kapab fer.

I kapab ed nou Lotorite Sivil pou kapab anmenn serten travay e egzers serten lord.

Me Speaker, menm si nou Konstitisyon i en dokiman siprenm ki ou pa amann souvan, i enportan ki pou met nou Lalwa annord e kler.

E kot i annan nesesite pou entrodwir novo keksoz, pou ranpli bann mankman, nou bezwen fer li. Sanfwa nou Konstitisyon pou vin en Konstitisyon ki mor e pa pe servi son letan.

I parey si ou le dan sa ka mon kapab konpar li avek en msye ek en madanm ki pa ankor marye, me zot annan en zanfan.

Zanfan in ne, in batize, in grandi. Zanfan in al lekol, in fer premyer konminyon. Pli tar sa koup i deside marye.

Si sa piti ava ti siny sinyatir sa manman, ozordi zour sa papa i rekonnet li koman lezitim e fer li siny son sinyatir.

So sa zanfan i siny sinyatir son papa. I menm parey ki Konstitisyon aprezan pe fer ki tou sa bann Lalwa pe vin anliny avek li. *Ok.*

Mr Speaker, pou terminen mon pou dir ki mon pou siport sa Lalwa akoz i enn ki pe donn en kad konstitisyonnel nou lafors defans pou li kontinyen fer son travay pou benefis pei.

Avek sa Mr Speaker mon ava remersi ou.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Nou apel Onorab Uranie.

HON ROCKY URANIE

Mersi Mr Speaker. Bonzour *VP* avek ou delegasyon. Tou koleg Onorab e byensir tou bann zanfan Zil Pros en bonn fet. E osi bann zanfan dan Sesel antye.

Mr Speaker, lobzektif sa *Bill*, i pou san provizyon dan Konstitisyon pou nou pti pei Sesel an relasyon avek fonksyon Lafors Defans.

I vre ki dan Lalwa i annan serten provizyon ki Lafors Defans i kapab asiste Lapolis. Me pou mwan mon pe get sa lamannman en pe pi lwen. Ler mon pe gete mon pe santi, pa zis mwan plizyer dimoun.

Ki zot pe anvizaze amann Lalwa pou fer Lafors Defans Sesel nou bann solda fer travay Lapolis.

Pli tar dan mon lentervansyon zot pou vwar akoz mwan e plizyer dimoun pe pans koumsa.

Kestyon pou nou bann zofisye Lapolis, eski Lapolis Sesel zot pe ganny konsidere pa efektiv?

Zot pa pe kapab fer zot travay byen. Akoz mon krwar sa i enn bann rezon akoz nou war sa lamannman pe vin la dan *Chamber* devan nou.

En lot kestyon, kwa ki ti vreman mal avek sa Lalwa dan Konstitisyon kot i konsern Lafors Defans dan son Lalwa orizinal?

Mr Speaker mon pa en tre gro koneser dan Lalwa me mon pa'n tro war naryen avek kwa ki ti mal.

Nou bezwen annan separasyon pouvwar. Mon konpran nou annan en *zone* eksklizif ekonomik ki tre gran, (EEZ) i tre gran.

E i normal pou nou Gard Lakot fer patrol. Ranforsi Lalwa lo lanmer, lalit kont pirat, dil avek bann aktivite ilegal - parey drog. Bann lezot trafik ki deroule lo lanmer. I normal.

E pou 43an zot ti pe fer sa tre byen zot. Pa fek komans fer sa la en. Ti pe fer sa tre byen. *As long* ki ti dan nou lanmer. Ti dan nou ziridiksyon zot ti pe fer sa tre byen. Akoz zot ti'n ganny byen antrennen pou fer sa.

Mr Speaker, pou rikord sa bann zafer ki mon'n nonmen ki nou Larme pe fer sa tre byen dapre zot kapasite e resours ki zot ti gannyen, pou zot fer sa avek.

Ozordi keksoz ki plizyer fwa dan sa Lasanble mon tande oubyen lo medya. Konmsi en ler mon asize mon reste ebete ki mannyer nouvo Gouvernman i *boast* lo nou Larme 43an.

Mon pa anvi fer politik me zot *boast* lo nou Larme 43an. Ler mon get ki mannyer zot pe pran kredi, ennler konmsi pou mwan i zis en keksoz enkrwayab.

Se pourtan Mr Speaker, sanmenm sa Larme ki zot ti oule tenir Bidze. Zot pa ti konn son valer e piblikman zot ti oule ferm li. Ferm Larme zot ti dir. *LDS* ti anvi ferm Larme. Me la tanzantan dan Lasanble zot vini zot remersye. "Nou remersye nou Gard Lakot pou travay dir efikasite ki zot annan!"

Dan 19 mwan keler zot in kre sa Larme efikasite zot? Dan 19 mwan?

Koman en ansenyan Mr Speaker mon'n fer en lobzektif. E ler ou get sa *Bill* zot dir *the object of it comes in*. E lobzektif i bezwen en keksoz ki kler, ki *attainable*. Ki ou vwar en rezilta a lafen dan en dele letan.

Me ler mon get sa lamannman, i sitan *vast* dan le sans ki larme, solda nou militer avek zarm pou ganny servi pou ranforsi nenport ki Lalwa ki annan pou fer avek sekirite piblik, proteksyon lanvironnman, sekirite maritim.

Mon napa problem ek sa bout sekirite maritim mwan. Lo lanmer i *vast*, *ok*.

Me sa zafer nenport ki Lalwa la. Pou mwan sa i tro *vast* konmsi. Nou pa pe vwar kote limit i ete. Kote i fini sa pouvwar.

Piblik i bezwen konpran en keksoz Mr Speaker, se ki ler sa Lalwa si i pase, ki mon konnen an mazore zot i pou bezwen pase. Ki kot ou, ou'n fer en pti aktivite, i ariv en pti bagar, nenport ler ou kapab war *AK47* devan ou laport ! Ou kapab vwar.

(Interruption)

MR SPEAKER

E bann Manm silvouple aret enteronpe.

HON ROCKY URANIE

E la byensir ou pa konnen, nenport kwa i kapab arive akòz ennler ou pa konpran lespri dimoun ki mannyer i sa. Nenport kwa en ler i kapab arive.

Si demen ansenyan, doker, travayer *PUC*, ners i deside fer protestasyon akòz serten lenzistis, la osi nou kapab vwar en pti moman solda in arive avek zarm !

E la nou pa konnen ki mannyer sityasyon i kapab deroule. Mr Speaker en sivilyen i kapab perdi lavi.

Bokou Digwa i santi zot konsernen. Pe demande si La Digue osi dan nou pti trankilite nou pou pe vwar solda pe pas pase dan tou pti kwen avek zarm, fizi.

E sa i pa pou tro bon zimaz pou nou pti lekonomi. Vi ki nou depan bokou lo touris lo nou zil.

Mr Speaker pou mwan sa sityasyon ler mon get li ou ava krwar en ler i le vin en form entimidasyon konmsi.

Ou konnen akòz ennler ler mon get *TV* ou war, konmsi ou gete ou war bann boug lo bann - pe pase ek fizi dan bann- Konmsi enn le ou demande.

Konmsi ou a krwar i annan, pe entimid dimoun restrikte laliberte lekspresyon. Laliberte pou dimoun mouvman, pou rasanble. E alor annou met solda.

Mr Speaker, Sef Deta li menm ki responsab larme. E sa Lalwa pe donn li en kantite pouvwat. Savedir li parey in dir dapre zot i pou servi son rezonman kan li i pou deside anvoy larme. Ennler mon oule krwar, dan en lot sans Mr Speaker bann solda e piblik ki pe ekout mwan, i kapab vre lentansyon sa lamannman lide par deryer se en mannyer pou ferm, dimini oubyen ferm Larme dousman, dousman.

Akoz ler mon get sa Lalwa e mon'n ekout ansyen *Leader* Lopoziyon. Mon'n reget son *video*. I ti pe koz an referans avek Larme, i ti dir nou pa bezwen en Larme.

Pa mwan ki ti dir. I dir' nou napa okenn revolisyon ki pou arive Sesel. Alors annou aret met resours dan Larme. Me plito ferm Larme.'

E byensir ou ti tann son bann lezot koleg siporte *LDS*. En *video* kot pe bat lanmen pe aklanm sa. La mon pa konnen kwa ki'n sanze la.

Sa Lalwa kantmenm Mr Speaker ler mon pe gete, ou a krwar zot in sey, si mon pa tronpe pa ti'n vin koumsa avan. Zot in re aranz li.

Zot in sey kanmouflaz li dan en serten fason ki mon santi parey mon dir, finalman ler sa pri solda i fer levanter in fini vin en zofisye Lapolis li.

Mr Speaker i annan en rezon, i annan en rezon aköz - I annan rezon, i annan kondisyon, i annan lentere aköz en dimoun i deside vin en solda, i pa vin en zofisye Lapolis.

I annan pareyman rezon aköz en dimoun i deside vin en zofisye Lapolis, i pa vin en solda.

So alors nou ti ava kontan ki swa sa bann dimoun i ganny respekite.

Mwan Mr Speaker, mon kontan nou annan en Lafors Defans ki tre solid e efektiv. Aköz nou Gouvernman 43an ki'n kree sa.

E les sa bann fanm e zonn ki'n antre dan Lafors Defans pou zot reste parey sa lanvi, ek sa lanvi ki zot ti anvi pou zot zwenn Lafors Defans.

Akoz si zot ti anvi vin Lapolis, zot ti ava zwenn Lapolis.

So Mr Speaker, mwan ler mon get sa lamannman, pou mwan mon pa tri asire kote i sorti sa bout. Parey nou dir, parey mon koleg avan mon in dir.

Sa pti bout an plis la ki pou mwan i tre, tre *vast*. Ki Solda finalman ler mon pe gete i pou partou dan louvraz Lapolis.

E mwan Mr Speaker vi ki pou mwan pa tro kler sa, mon pa tro krwar mon pou siport en tel lamannman. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Onorab Cosgrow.

HON WALLACE GOSGROW

Mersi Mr Speaker. Bonzour Mr Speaker. Bonzour Vis-Prezidan. Bonzour tou dimoun a lekout. E en bonzour spesyal tou bann zanfan Sesel.

Mr Speaker 1993 pep Seselwa ti sa letan ti vote avek en mazorite plis ki 2 tyer pou aprouv nou Konstitisyon. Konstitisyon ki ozordi an fors.

E dan ankor 2, 3 semenn. 2 semenn *to be exact* en pti pe plis ki 2 semenn. Nou pou selebre ouswa komemor sa zour tre enportan dan kreasyon nou pei. Ti osi kreasyon nou trwazyenm repiblik.

E Mr Speaker nou Konstitisyon in anfors pou 29an. Pandan son 29an legzistans in eksperyans detrwa lamannman.

Pou met li azour avek sirkonstans e devlopman ki'n arive dan nou pei.

Parey in ganny dir taler nou Konstitisyon i pa en - i pa sipoze en dokiman statik kot i annan nesesite pou amann li pou met li azour avek larealite.

I enportan ki sa legzersis i ganny fer. E ki nou met li azour avek larealite nou pei.

Ozordi Mr Speaker, nou Lasanble, nou 7enm Lasanble, i vwar li pe diskit lo en dizyenm lamannman nou Konstitisyon. Enn ki konsekan an sa ki konsern sekirite nou pei.

E i osi an sa ki konsern Lalwa lord ek lape dan nou pei.

Lobzektif Mr Speaker, sa lamannman parey in ganny dir par Gouvernman se pou kristaliz rekomandasyon fer par Komite pou revizyon lo Konstitisyon.

Sa Komite ti ganny *setup* an 2008. E zot ti fer serten rekomandasyon. Parey in ganny dir ban diferan dimoun ki ti

reprezant lo sa komite, i ti byen reprezante. Ti annan bann *l'homme de loi*. Bann dimoun ki konnen ki zot pe gete. Ti annan bann lezot partisipasyon. Menm partisipasyon lazenes. Annefe ti *very widely represented*.

E dan *Bill* Mr Speaker, ti met o kler. Dan *Bill* ki'n ganny prezante devan nou dan son *object and reasons in summarized* en pti pe sa rekomandasyon sa komite.

E mon pou lir li parey in ganny lir, in ganny ekrir dan *Bill*.

'Given the vast extent of the EEZ of Seychelles, and our limited resources, it is recommended that Article 163 (1) be amended to allow the use of the Defense Forces to police and enforce our Laws in those waters'.

Mon highlight *'waters'* delo - *'where Seychelles has jurisdiction. The Defense Forces could be thus used to protect the waters against pirates and to prevent the smuggling of illegal drugs into Seychelles'*.

Sa sete en somer rekomandasyon sa komite, ki'n ganny transfer dan lobze Lalwa ki devan nou ozordi pe ganny diskrit lo la.

Mr Speaker a okenn moman dan sa ki mon'n lir la, a okenn moman aköz in ganny dir ki poudir nou pe re aranz Konstitisyon. Nou pe fer lamannman dapre rekomandasyon Komite 2008.

Ti annan entel lo la, ti annan lot lo la. Ti annan lot. E zot ti rekomande.

Be a okenn moman dan sa rekomandasyon, ESKI i annan okenn landrwa ki koz lo *public security lo enforce any written law*, Lo lezot sikonstans lo leve a okenn moman dan sa ki mon'n lir.

Petet mwan mon pa enformen dan Lalwa. Mon pa en dimoun *de loi*. Me okenn zot la anndan ki konn Lalwa or zot ki konnen ki Gouvernman in anmennen, dir mwan si a okenn moman zot war rekomandasyon sa komite ti koz lo lezot keksoz apart ranforsi Lalwa lo lanmer. Mon met sa la.

Mr Speaker mon'n lir, mon'n war e mon'n lir detrwa bann keksoz ki ganny resorti deryen-r-er. Apr egzanp lo pwennvi *Human Right Commission* ki'n koz lo sa Lalwa ki devan nou ozordi.

Lamannman dan Konstitisyon. E zot in donn zot pwennvi, zot lopinyon. Annefe zot i donn en lopinyon.

I en gran Lartik ki'n ganny ekrir. I en gran lopinyon ki'n ganny ekrir baze lo la. E *throughout* sa dokiman ki'n ganny *submit* par *Human Rights Commission*.

Ki'n ganny pibliye par *Human Right Commission*. I fer referans avek sa lamannman Konstitisyon avek sa rekomandasyon par Komite konstitisyonnèl sa letan.

E dan lamazorite or preski dan totalite sa lopinyon donnen par *Human Rights Commission*, i koz lo Lafors Defans, rol Gard Lakot an se ki konsern loperasyon lo lanmer kont piratri, kont aktivite ilegal.

Par egzanp drog, zarm, bann *smuggling* ki kapab arive. I koz osi lo *United Nations Convention of the Laws of the Seas*.

I sa Konvansyon ki etabli bann lalwa lo lanmer e ki mannyer bann pei i kapab *operate within zot territorial waters*. *Within* bann delo kot i annan ziridiksyon. E delo an deor ziridiksyon.

Dan zot bann lopinyon ki zot in donnen si zot byen, si zot mal, pa konnen me i en lopinyon. Zot in dir poudir letan zot in analiz tou bann Lalwa ki annan Sesel, Konstitisyon *Defence Force Act*, Lalwa Lapes e tou bann lezot Lalwa ankor zot war ki tou bann provizyon - mon pe fer en pti somer aköz parey mon'n dir i long.

Zot war ki tou ban provizyon ki sa Lalwa pe demande, an term patrol lanmer, i deza la. I deza la, i deza kapab ganny aplike.

Sa sete lopinyon *Human Rights Commission*. E mwan osi ler mon get sa dan mon abilite pou mwan - mon santi ki poudir - E ozordi dabor nou tou nou konnen. Nou tou nou get Nasyon, nou get televizyon nou war Lafors Defans an traver Gard Lakot pe entervenir, pe entersepte.

Bann *training* ki zot gannyen avek bann Lafors enternasyonal, Lanmerik, La Frans, Angle, Lenn. Zot pe fer travay, zot pe entersepte. Dabor zot in entersepte bokou, bokou loperasyon ilegal lo nou lanmer.

E zot i fer li avek bokou lefikasite. Bokou fanmir i ava rapel letan ki ti annan aktivite piratri, kan mannyer nou ti vreman met nou *Coast Guard* anler aköz zot ti fer en kantite e zot ti protez nou.

Pa zis nou. Me zot ti osi protez nou lanmer. Protez lekonomi Sesel. Protez lendistri Lapes. E zot ti fer li byen. Ti fer li tre byen sa. E nou *forever grateful* pou sa ki zot in fer.

E zot ti ganny ankadre anba Lalwa pou fer sa ki zot in fer. Or sa ki zot pe kontinyen fer.

Mr Speaker prezan mon pou sot lo en pti pe pli ba lo sa pti amannman ki devan nou. E mon pou koz lo seksyon 3.

Spesifikman seksyon 3 (2) (c). E mon pou lir li parey i ekrir dan Lalwa. E nou bezwen konpran byen sa. Tou dimoun ki pe ekoute i

bezwen konpran byen sa. Akoz mwan bomaten dan lentrodiksyon Vis-Prezidan, avek sa ki mon pe al lir la mon war i kre en kantite konfizyon.

Annefe bomaten Onorab John Hoareau in dir dimoun ki in koz avek ti en pti pe konfize. Mon konpran akoz zot konfize. Mon konpran akoz zot konfize akoz zisteman zot pou pli konfize la.

Akoz sa ki Vis-Prezidan in dir bomaten avek sa ki mon pe al dir la, pa *merge* ditou ansanm sa. I pa *merge* ditou ansanm e pou mwan mon war tou sa ki mon pe al lir i desot tou sa ki zot in dir.

Mon pou lir Mr Speaker i dir: - '*to enforce any written law*'. Mon soulinyen *any 'written law'* ki egziste ozordi. E ki pou egziste dan le fitir.

Ki pou egziste dan le fitir, *in relation to public security*, i pa koz *in relation to maritime area, EEZ, lot, lot li - In relation to public security* apre i ale i dir *environmental protection* - savedir proteksyon lanvironnman. *Maritime security or maritime zones.*

And any other matters as may be specified in an Act. Lot zafer ankor. Nenport keksoz ki zot spesifye ki nou pa konnen ozordi, zot kapab spesifye ankor dan 2an.

Ki nou pa konnen, la nou pe debat lo en bann zafer. Nou pa konnen kwa ki zot pe al spesifye ankor dan 2an dan en Lalwa - Larme i kapab entervenir. Non, sa zafer kot nou pou war Larme pase ek fizi toulezour. Sa nou pa pe dir sa nou. Nou pa pe dir sa nou. Nou pa pe dir ki. (Reste ou trankil laba ou Onorab Roucou)

Mon konnen ou ti dan Larme. Mon konnen ou ti en moman dan Larme, ou kontan Larme. Reste ou trankil.

(Interruption)

MR SPEAKER

Get sa. I fer 2 fwa. Onorab Woodcock i fer komanter *across the floor*. E lot ankor.

I fer 2 fwa. Onorab Pillay i lev son Lavwa pou li entervenir an repons. Tou lede i mal. Tou lede i mal. Selman yer ti demande si mon pe rod leskiz pou met dimoun deur.

Mon pa pe rod leskiz mwan. Si mon ti pe rod leskiz a tou moman mon ti pou bezwen met en dimoun deur, e lasal ti pou vid.

So Onorab Pillay mon ava demann ou en pe *order* silvouple. Silvouple bann Manm annou aret enteronpe, annou ekout deba. Lo ava met zot largiman dan parol ler zot ganny laparol.

Onorab Cosgrow silvouple. Ale ou *point of order*? Vitman silvouple.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker, mon *point of order* i koumsa. Ankor enn fwa anba *Order 8* mon pou met dan ou lanmen. Apre mon pa pou enteronp ou ankor mwan.

MR SPEAKER

Wi mersi.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mon ti ava kontan ganny en konpran. Ki mannyer ler i vin lo nivo lenteripsyon, e ler i vin lo nivo sanksyon, ou tann tou sa ki nou, nou dir lo sa kote, e nou ganny pini nou!

Onorab Loze i laba anba i ganny met deur. Mwan mon la, mon'n ganny met deur. Yer i annan Manm in dir 'dekouyonnen' dan Lasanble. Ou pa'n tande ou.

Ou pa'n tande ou!

MR SPEAKER

Wi mon ava reponn ou Onorab Pillay.

HON SEBASTIEN PILLAY

Onorab Woodcock i *disturb* tou lazournen. Ou pa tande ou!

MR SPEAKER

Onorab mon ava reponn ou.

HON SEBASTIEN PILLAY

Onorab Flory Larue i *disturb* ou pa tande ou. So mon dernyen mo se kontinyen met nou kote deur *as and when* ou anvi. Mersi.

MR SPEAKER

Mon ava dir ou egzakteman. Mon pa kapab aret Lasanble sak fwa en Manm i fer en komanter. Sanson nou pou aret Lasanble toultan.

Si en komanter ki pa enteronpe ki pase, nou kontinyen. Me selman si en komanter ki bann aksyon ki ou'n dir, legzanp ki ou'n donnen i depas sa bann komanter regilye.

Onorab Loze ler i leve i kriy diktater anler for, mon bezwen aret li. Ou, ler ou enteronp Lasanble plizyer fwa, kou sir kou, mon bezwen aret ou. E si ou pa arete mon bezwen met ou deor. Napa okenn soz.

So sa i mon *ruling* e mon fer en lapel ankor pou bann Manm, annou obzerv lord. Les sa ki pe koze fer son ladres. Zot ava ganny zot sans koze.

Onorab Cosgrow nou ava kapab kontinyen.

HON WALLACE COSGROW

Mersi Mr Speaker. Fotespere mon kapab kontiny dan lord avek lape. E pou napa bezwen annan Larme pou vin dil avek mwan!

Mersi Mr Speaker *ok*. So mon ti lo sa pwen, sa provizyon dan sa lamannman Konstitisyon, kot i dir *and any other matters as may be specified in an Act*.

Mr Speaker si nou get sa, mannyer in ekrir la, mannyer in ekrir. E mwan mon pe enterpret li *as a layperson*. Mon pa en Avoka.

Mon pa pou zanmen al anmenn sa, mon pa pou zanmen al defann Ankour *or whatever*.

Me solman *to enforce any written law*. Savedir pou ranforsi mon sipoze okenn Lalwa an relasyon avek sekirite piblik, pou proteksyon lanvironnman.

Mon konpran li koumsa. Eski si demen bomaten i arive en dimoun i pe dray son piti i par deryer, i zet en bwat *juice* avek en pake biskwi deor.

Eski Larme pe pase i kapab *intervene* avek sa fanmir? Non i enportan ekoute sa. Nou kapab dir lapratik, nou kapab dir an teori, i pa sipoze koumsa.

Be sa ki la mannyer in dir la, sa Larme pou annan rezon si i arete. Si i fer sa. Sa larme pou annan rezon. Si demen bomaten i ariv en sityasyon koumsa, sa paran pe komans dil avek li, li i annan son fizi.

Keksoz i *escalate*. I ariv en *issue*. Sa larme pou dir Lalwa in donn mwan permisyon pou mwan *intervene* dan en ka proteksyon lanvironnman. Sa dimoun ti pe sali landrwa.

I pa vedir i byen ki in fer. me eski sa i, se sa ki nou anvi? Lentansyon ki nou anvi?

Public Security. Onorab Uranie taler in dir, nou desann anvil. Bann ners, bann dokter, ban ansenyan, bann travayer *PUC*, travayer *IOT* i deside desann anvil. E fer en manifestasyon ki legal - ganny aprouve.

I ariv serten pti *ruffle* dan sa manifestasyon. Enn ki petet i pa grav, ki Gard i kapab, i sipoze kapab dil avek.

Si i arive i annan larme prezan, si i arive i annan larme prezan e larme i *intervene*. I ariv en sityasyon. Eski sa ki nou pe dir? Se sa ki nou pe dir? Mon war Vis-Prezidan i sakouy latet. Be ou bezwen fer li kler pou nou konnen.

Akoz sansan i kit en laport ouver. Petet ou, ou pa pou la Vis-Prezidan, petet en lot dimoun i ava la. Kekfwa ou, ou ava *apply* restren. Me si ou, ou pa la, ou ou'n dir ou pe anmenn sa ou pou apply restren. Be sa pa fer pou ou sa. Sa i fer pou nenport i dimoun ki vin aplik li ki pe vini.

Unless nou sanze. *So basically* nou bezwen fer sir nou met bann *lock* byen pou ki sa pa ganny abize. Sa ki nou bezwen konpran. Sa ki zot bezwen konpran nou. Nou pa kapab zis koz lo *enforce any written law in relation to public security*, lanvironnman. Nou bezwen presize.

E mwan pou mon sa i ouver laport pou en pake zafer. I ouver laport pou nou devlop bann Lalwa par anba sa. Ki kapab ouver en pake laport. E sa Lalwa ou konnen ki pou arive avek li?

Sa Lalwa ler i pou vin la, la. ler *Bills Committee* pou *assess* li pou gete, i pou dir *it is constitutional*. Akoz? Akoz Konstitisyon ki'n donn li sa dwa pou li vin koumsa.

So we have to be careful guys. I pa politik sa. I nou pep deor ki nou bezwen protez zot. Nou'n ganny sa responsabilite. Zot en pti pe plis ki mon akoz zot in ganny elekte. Pep in elekte zot. Nou'n ganny sa responsabilite pou nou fer sir nou protez pep, par met bann Lalwa ki asir e garanti zot proteksyon, zot sekirite.

So Mr Speaker, mwan mon pa pe kapab siport en Lalwa. E mon pa pou siport sa Lalwa, mon pou dir kareman ozordi.

Mon pa pou siport sa lamannman dan Konstitisyon ki vag. Ki ouver en laport demen pou ekrir en Lalwa, nenport ki Lalwa an relasyon ek *public security, environment protection*.

Aprè i dir *any specified Act* ki pou abiz lo drwa Seselwa. Ouswa abiz lo laliberte Seselwa. E ki pou ganny vin legalize par en provizyon Konstitisyon ki mwan mon pou'n aprouve.

Ditou, mon pa pou fer sa mwan. *So basically* si zot ti kapab pli presize. Si zot ti kapab limit li selman lo maritime *security or maritime zones* an relasyon avek serten bann aktivite.

Lapes, pirat, *smuggling*, zarm, drog, *whatever* aktivite ilegal ki annan, mon napa problem ek sa.

Me sa zafer *'any written law. 'To enforce any written law relation to public security, environment protection as may be specified in an Act.* Mwan mon pa ladan.

So Mr Speaker, avek sa de mo mon ava remersi ou. E mon enplor bann Manm lot kote latab ozordi i Lazournen Zanfman, fer en desizyon konsyansye pou nou bann zanfman demen.

Nou kapab dir ozordi Gouvernman *LDS* i pa pou fer sa. Sa Konstitisyon pa ni pou Gouvernman *LDS*, pa ni pou okenn lezot Gouvernman. i pou pep Seselwa !

So annou *be careful* ki nou fer avek lamannman Konstitisyon. E annou fer sir silvouple nou pran en bon desizyon byen konsyansye pou nou zanfman zour Lazournen Zanfman ozordi le 1er Zen 2022. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Bon mersi Onorab. Nou ava pran poz la. E nou ava rebran 11.10. Mersi.

(BREAK)

MR SPEAKER

Byen. Onorab Pillay ziskan konmela mon pe swiv lord ki Manm in lev lanmen. Si ou oule laparol la, ou kapab pran.

Ou si non, mon a rezerv parey nou'n komans pratik. Mon a rezerv ou pou *sum-up* a lafen. *Ok*, tre byen. Nou ava al Onorab Zialor.

HON NADDY ZIALOR

Mersi Mr Speaker. Bonzour tou dimoun, bonzour Lepep Seselwa, bonzour *VP*, bonzour tou mon bann koleg Onorab, en bonzour spesyal pou tou zanfman Sesel, espesyalman bann zanfman spesyal pou Lazournen Bann Zanfman ozordi.

Mr Speaker mon'n pran laparol bomaten parske mon santi mwan enn parmi bann Manm dan sa setyenm Lasanble, privezye

pou nou anmenn en lamannman - mon prezimen parmi bann plizyer lamannman ki pou annan dan Konstitisyon nou pei Sesel.

E depi bomaten mon'n ekout bann deba e refleksyon avek bokou latansyon. E koman en zenn mon pe regard sa sityasyon e sa lamannman dan sa fason.

E sa i en lopinyon ki mon partaze e mon'n, apresye bomaten letan mon'n ekout Vis- Prezidan e plizyer Manm lo nou kote latab ki'n koze pe osi al dan sa direksyon.

Nou Konstitisyon set en lespri, en lespri ki ti ganny mete pou annan en konpa pou nou pei. E en lespri dan mon, a mon avi i reste vivan. Nou Konstitisyon i bezwen reste relevan e dinamik.

O fir ki pei i progresse, o fir ki pei i pas dan diferan listwar koman en Nasyon, nou aprann e nou fer nou koman en pep grandi Mr Speaker.

Letan nou koz lo Lafors Defans tre souvan si nou onnet avek nou lekor, bokou Seselwa in viv, e mon pou dir i ankor annan en sans lafreyer.

Si nou fran, baze lo nou listwar Sesel e Seselwa in toultan annan en lafreyer pou larme Mr Speaker.

Me en keksoz ki mwan bomaten mon anvi reasir sa msye 45 ki reste Barbarons, ki plizyer fwa i vin kot mwan, i dir ek mwan, Naddy ou ti ankor zanfana.

Mwan mon rapel kot en bis blan ti arete, ti pran mwan, ti anmenn mwan dan serten landrwa e ti koup mon seve. E se militer ki ti fer li.

Bomaten mon koz dan sa fason pou en rezon. En rezon ki mon ti a kontan dir avek Lepep Seselwa, fodre ki nou konpran, ki sa moman dan nou listwar in fini ! Pou napa ankor larme ouswa militer, ouswa solda ki pran Lalwa dan son lanmen pou bat enn nou frer oubyen bat enn nou ser, ouswa aret li koup son seve, ouswa menm pran son lavi.

Pou mwan en lamannman malgre tou teknikalite ouswa politik ki pou ganny fer bomaten, i enportan ki nou - wi nou, ki'n fer sa sanzman, ki'n fer sa transformasyon, nou remet konfyans dan nou Lafors Militer e dan nou Lafors Lapolis.

Annefe atraver ou Mr Brigadye, mon oule felisit Lafors Lapolis e Lafors Militer Sesel. Parske, wi in annan en transformasyon dan sa Lafors. Nou'n war bann zenn dinamik ki pare pou fer sa Lafors bouze.

Nou'n vwar bann zenn ki'n ganny diferan loportinite pou elev enn zot standar, de pou annan en Lafors ki *people's friendly*.

Alors wi Mr Speaker, mon pe donn mon sipor pou sa lamannman. Parske mon krwar, mon krwar ki Sesel in ariv sa moman pou nou ansanm vir en paz.

E pli enportan pou nou koman bann politisyen asize otour sa latab ozordi, ede pou sanz sa transformasyon *mindset*. Pou nou fer konpran ki nou bi sofgard sekirite Sesel.

Sofgard sekirite nou pep. Ozordi diferan ki i annan ek yer, se ki okenn solda, okenn zofisyè Lapolis ki deside pran Lalwa dan son anmenn, i pou nepli annan en zafer lesefer, me zisteman i pou annan Lalwa ki pou pran ka avek sa.

Lepep Seselwa nou ki'n ganny mete isi dan sa Lasanble pou reprezant zot lavwa, mon annan en keksoz ki mon ti a kontan dir avek zot, e sa mon'n dir a plizyer repriz.

Tou sa ki nou fer, nou fer li pou Sesel. Tou sa ki nou fer, nou fer li pou Lepep Seselwa. E enn parmi nou priyosite konman en Nasyon, se fer sir ki lape i rennyen dan nou pei.

E pou fer li, fodre pa, fodre zanmen ki nou annan sa mank konfyans dan nou prop frer e nou prop ser ki dan nou liniform.

Alors Mr Speaker, mon pou zwenn avek Vis-Prezidan e avek sa Gouvernman ki mon'n donn lanmen pou met li ozordi kot i été, e pou anmenn Sesel ver sa nouvo vizyon, mon pou donn lanmen siport sa lamannman. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Onorab Henrie.

HON GERVAIS HENRIE

Mersi Mr Speaker. Bonzour tou dimoun. Mr Speaker depi bomaten mon'n ekout bann entervansyon ki'n ganny fer.

E mon respekte pozisyon ki lopoziyon pe pran pou koz kont sa Prozedlwa. E sa ki mon anvì dir avek bann dimoun deor, i zot rol koman Lopoziyon propoze pou sey trouv tou bann defayans, ki i annan avek sa propozisyon pou fer sa lamannman konstitisyonnel.

Me i si enportan ki lopoziyon i koz en pe laverite. Zot a zis rakont nou bann zistwar san dir sirondann.

Parski sa propozisyon ki devan nou, i pa'n zis vini koumsa sorti anler i tonm ater, konmsi ti annan en e dimoun, en pe nanryen fer

dan Gouvernman, ki'n zis dir annou anmenn en propozisyon pou amann Konstitisyon.

In vin dan en konteks. E VP dan son prezantasyon, in donn en pe listwar. In donn en pe listwar ki mannyer sa in vini. Me pli enportan osi sa ki zot ti merit rapel, piblik Seselwa, parey Onorab John Hoareau in fer.

Se ki deza ti annan bann lezot provizyon legal kot Militer ti kapab fer bann lentervansyon ki'n la, swa zot dan en parti ki ti o pouvwar.

Swa zot la koman en parti dan lopoziyon pandan sa dernyen 18 mwan. Ouswa bann lezot lenstitisyon ki swadizan sirvey drwa sitwayen ou medya, pa'n zanmen port nou latansyon poudir kapab annan labi.

Be si sa lamannman pa ti vini, nou pa ti pou koze lo la. E alor i enportan ki nou fer konsyan dimoun poudir i annan sa bann provizyon.

E zis an ka ou a pe *wonder* ki mon pe koz lo la, par egzanp dan *Code Penal* 1955 seksyon apartir 73, 76, 77, 78 i deza fer provizyon kot militer i kapab entervenir.

Alor la i napa nanryen nouvo ki nou pe entrodwir pou senm lafreyer parmi popilasyon.

Mon ava dir poudir sa ki mon krwar sa Lalwa pe fer, se pou met, pou met en lord, i met en lord e i fer sir poudir sa bann *any written laws* la ki nou pe koz lo la depi bomaten, ki i annan ki'n dir, nou soulinyen, i pa an defo avek Konstitisyon.

Parske bokou sa bann Lalwa in egziste menm ler zot ti la. Ozordi i annan bann Lalwa par egzanp ki konsern *Piracy*, Piratri, Proteksyon Lanvironnman, *Code Penal* li menm, Lalwa Lapes.

Kot militer parfwa i entervenir baze lo sa bann Lalwa. La aprezan Konstitisyon li i pe larzi son lezel en pti gin e i ranmas sa bann Lalwa.

I fer sir ki tou keksoz i dapre en Lalwa ki an ekrir e ki kapab ganny defann devan en Lakour. Alor pou mwan mon war li en prosis kot nou pe met lord.

Met lord dan en bann dezord ki ti la. Letan nou'n vini pezan nou koman en parti ki responsab konstriktiv, nou pe asire poudir nou lakaz i annord.

Mr Speaker enn bann keksoz ki'n ganny mansyonnen depi bomaten, se sa kekyon *public security*.

Sekirite piblik, mwan osi letan premye fwa mon tik vwar sa Lalwa, i ti en mo ki ti, konmsi *jump at me*, e mon'n war li byen boner.

E mon'n alor bezwen sey asimil, ouswa familyariz mon lekor avek konteks letan nou koz sekirite, *public security*.

E pou mwan *public security* i en fonksyon ki Gouvernman, tou Gouvernman dan lemonn i bezwen annan pou asir proteksyon son sitwayen, bann dimoun dan son teritwar.

Ki swa i lorganizasyon e bann lenstitisyon, kont okenn menas ver zot byennet e prosperite zot kominote. Alor i pa neserman en mo ki nou mert i zis dan negativite.

Me letan nou koz defann Sesel, defann nou later, sa i nou pep, nou dimoun, i nou fason viv, nou bann aki ki nou akimile ziska prezan koman en pep kont vyolans, kont lenvazyon, kont tou laspe.

E alor i enportan ki nou sey fer konpran nou bann dimoun kwa ki nou pe sey fer ozordi, san senm lafreyer ki nou pe fer en move keksoz.

Mr Speaker Sesel koman en pti pei avek en listwar vreman kourt i ankor dan en leta frazil, son tranzisyon pou i grandi koman en Nasyon. Nou dan *LDS* nou e apel sa en transformasyon.

Setadir nou pe fer en sanzman profon dan nou sosyete. E an mezir ki nou pe pas atraver sa transformasyon, nou pou fer fas avek bann diferan, dan nouvo ouswa diferan defi toulezour.

E alor mon prezantasyon lo sa propozisyon ki devan nou ozordi, mon oule koz avek bann dimoun ki pe swiv nou, pou mwan sey konsyantiz zot.

Poudir i form parti en sanzman ki pe arive dan nou pei sa. Wi sa tandans pou annan en pe lafreyer, pou annan en pe mefyans i reste, i reste pou la senp rezon, konteks politik, istorik nou pei.

Zis apre lendependans, en koudeta, kot militer apre in form, *in part and parcel of* sa rezim e ki ti oprim nou pep. E i ankor annan mefyans par en seksyon popilasyon lo militer e Gard tou.

Kan sa bann lafors an realite, dan nenport ki sosyete demokratik - Onorab Zialor in fek deor, zot merit *people's friendly*, zot merit nou zanmi.

Zot ava dakor avek mwan, ki Lapolis nou merit war dan kominote, *Police Community Police*, pe tap lo laport, bonzour, mon serzan entel, mon travay dan sa kominote, la mon kart, si i annan en problem *call* mwan. E nou depi ler nou'n vini, bokou distrik in tap laport militer.

Nou'n vwar Anse Royale, nou'n vwar English River, nou'n vwar Mont Buxton, pou anmenn zot, Roche Caiman tou, Roche Caiman ti en lentervansyon, en lentervansyon.

Me selman nou pe anmenn zot dan kominote pou donn en koudmen. Pou ki alor dimoun i sanz fason ki i vwar zot. E alor sa i form parti sa transformasyon.

Me i toultan enportan. Toultan enportan, ki dimoun parey nou, setadir mon pe koz koman bann Manm Lasanble la, nou gard en lizye lo plis son laspe pozitiv.

E ansanm nou pran bann desizyon lo ki direksyon nou pei ki nou oule nou pei i ale. E ki direksyon nou oule nou pei i ale?

Mwan mon war poudir nou bezwen definir rol larme ouswa nenport ki lafors, definir byen zot rol dan nou demokrasi. Nou Lasanble nou'n deza dir, *we are serving a modern democracy*.

Nou met la deor lo laport, tou le bomaten nou pe antre isi, nou pas anba la. E letan nou pe dir rol larme dan nou demokrasi, nou bezwen konsider serten fakter.

E ozordi mon vwar poudir i annan, larme pa egziste endependaman. Kot alors si nou pou donn li sa pouwar la anba Konstitisyon, i pou ale, i pou fer sa ki i anvi.

Mon vwar li i annan en kontrol politik lo larme, mon ava retourn lo la pli tar. I annan lenfliyans bann lenstitisyon sivil lo larme, Minister Finans, akoz li ki diskrit sonn Bidze avek.

Oditer Zeneral, i kapab antre nenport ler odit son depans. I annan en komite dan Lasanble ki apel *Defence Security and Intelligence*.

Komisyon Drwa Imen i kapab fer bann rapor. So i annan en balans ki'n vini depi '93 dezormen lo militer. E sa bann kontrol demokratik, i oblize egziste pou 2 rezon. Baze lo nou pase istorik. Premyerman nou bezwen protez larme kont politisyen avek lanbisyon militer. E dezyenman, nou bezwen protez politisyen kont larme avek lanbisyon politik.

Be solman nou bezwen avoue ki napa en model absoli pou nou kapab zer larme dan en sosyete demokratik, e ki mannyer pou egzers kontrol absoli lo zot pou fer sir poudir zot *always good boys and girls*.

Nou kapab kont lo serten mekanizm ki pli boner mon'n dir i egziste. Lartik 163 dan nou Konstitisyon i definir byen son bann fonksyon.

Vis-Prezidan dan son prezantasyon in koz lo la. Nou osi annan *Defence Act* ki dayer an 2020 letan dernyen lamannman ki nou ti fer dan Lalwa, sa letan ti annan en rapor poudir ki *Attorney Zeneral* avek *SPDF*, *SDF* ti pe deza komans konversasyon o moderniz sa Lalwa.

So Vis-Prezidan koman Lasanble, nou pe antann sa bann modernizasyon. Parey mon'n dir i annan legzistans Komite Lasanble ki *oversight SDF*.

So nou bezwen prezan ankouraz en sosyete sivil ki konpran bann valer lenstitisyon demokratik e ki zot kapab kriy lasasen si zanmen i annan bann ka labi.

Ozordi letan nou get ... militer, mon rekonforte poudir mon vwar en bann zonm ek fanm byen edike ki annan savwar fer, en savwar viv e ki mon annan konfyans dan zot, poudir zot pa pou pran zot pouvwar les mont tro bokou dan zot latet e tay avek, e vir kont nou.

Mon krwar poudir zot respekte *the rule of law* ki egziste dan nou pei. E sa ki mon osi apresye vwar langazman nou militer avek kominote enternasyonal, ki permet zot swiv bann standar ki nou war dan lemonn.

Koudeta *is the story of the past*, e ozordi nou pe war zot langazman avek Leta-Z-Ini, nou vwar zot langazman avek Lenn, avek Linyon Eropen, ki pe set bann *bar* pou zot.

E nou, nou koman en Lasanble, sa i bann pozitivite ki nou merit pe koz lo la e ankouraz zot ou kontinyen al dan sa direksyon e pa per sa lamannman ki nou pe anmennen ozordi, pou dir zot pou vire demen e servi li kont nou.

Nou annan en responsabilite kolektiv, Lasanble Nasyonal koman enn sa 3 brans Gouvernman ansanm avek bann sitwayen, bann zofisye militer zot menm, e bann lenstitisyon konstitisyonnel parey *Ombudsman*, *Human Rights Commission* pou promouvwar sa latmosfer dan nou pei.

An gro Mr Speaker, nou bezwen aksepte ki lentegrasyon Larme koman parti leta e sosyete i egzize ki zot swiv sa prosesis *check and balances*.

Koman parti brans Legzekitiv brans Gouvernman, larme i bezwen swiv Lalwa, e i kapab fer fas avek lazistis. E i annan responsabilite osi pou protez drwa sak sitwayen.

Nou pa bliye sa bann konsepsyon. E annou ankouraz zot pou kontinyen al dan sa direksyon, pou zot pa servi sa lamannman ki nou pe fer kont nou.

Dan konteks Sesel, annou pa zanmen bliye ki larme i fonksyon, parey mon'n dir lo komansman, anba direksyon politik ki Lasanble Nasyonal i annan *oversight* lo la e zot bezwen rann nou kont.

Sa i vedir parey bann diferan brans dan brans Egzekitiv, parey Minister Lasante, Ledikasyon, *DICT*, mon kapab nonm en long lalis, zot anba kontrol Lasanble par atraver zot Bidze.

Zot vin isi tou le-z-an, nou demann zot kestyon, bann keksoz koumsa. So i pa zot pe *operate* dan en *vacuum* e zot pe fer sa ki zot anvi.

Larme i anba kontrol Zidisyer. Si zot kas *Defence Act* ou swa Konstitisyon pei, a kondisyon ki en ka i ganny anmennen kont zot par en endividi ou en lenstitisyon, zot bezwen rann kont.

Larme i oblize swiv *Public Finance Management Act 2012*, pa zis depans larzan mannyer i anvi. Larme i oblize ganny odite par Oditer Zeneral, pou vwar si son Bidze i ganny zere byen.

Alor pou bann Manm, sirtou lo pozisyon lot kote latab, nou war zot pe fer per, ki dezormen larme pe al fer se si, se la, si nou pas sa lamannman.

Eski zot oubliye ki nou aprouv, se nou ki aprouv Defans, Bidze *La Defence*, ki kouver saler zot bann personnel, e lekipman ki zot oule aste.

Sa i fer ki nou, nou kapab determin e kontrol lafors nou Lafors Arme. *That's how powerful, strong influential we are* lo sa lenstitisyon.

E ozordi la nou, nou vin la anndan e nou komans eksprim lafreyer ki nou pou vwar zot pe patrole avek fizi Dan Goulo La Digue, konmsi-?

Non, *we are powerful, influence and we have power* pou kontrol, pou gete, pou demann kestyon ki pe arive, aköz ou'n fer sa. Nou annan sa kontrol.

Nou annan en Komite *La Defence* ki egzamin fonksyon dan militer. E ki dayer Mr Speaker *Leader* Lopozisyon in retir son partisipasyon dan sa komite, kot i ti kapab e mert pe fer en kontribisyon enportan pou pei.

Zot ganny konsilte lo bann desizyon enportan e Polisi Militer. E zot menm annan pouvwar pou fer lanket koman en komite dan bann size militer.

Alor an prensip mon vwar poudir sa lamannman i pa pe kree okenn nouvo Lalwa. I pe anmenn en klarite ozordi kot Lalwa i konsernen, napa nanryen ki pe arive an sekre.

Nou pou kapab met tou keksoz o kler. Nou pa pe antisip okenn dezord par sa lamannman. E nou bezwen demann nou lekor en kestyon.

Letan, si i annan zanmen en, sityasyon *hijacking* dan nou pei, si i annan en sityasyon piratri kot en bato i bezwen ganny *board*, nou anvoy bann gard dan kannson ble semiz blan fer sa?

I bezwen bann dimoun spesyalize ki'n *train*, ki konnen ki zot pe fer pou fer sa travay. E alor, akoz zot minimiz zot deba lo nou pe anmenn larme lo semen?

Ki zot pe antisipe ki zot pe per? Premye entervenans lo nu kote bomaten Onorab Hoareau in rapel nou poudir *LDS* i en parti ki *believe in the rule of law*.

E sanmenm presize *any written law*. *Any written law*, e in donn bann spesifik *areas, Fisheries, Environment, Piracy, any written law*, ozordi nou annan en batay.

Nou annan en kriz nasyonal lo nou lanmen, nou annan en lager lo nou lanmen, kont drog.

E *any written law*, demen nou kapab fer en sa pou presiz rol larme dan lalit kont drog, ki zot deza pe fer dayer lo lanmer pou atrap bann bato.

Alor mwan mon get li koumsa Mr Speaker, sa Gouvernman get kantite nou ki annan la. Nou ti kapab al pli lwen, nou ti kapab al pli lwen.

Mon konnen ki zot pe regarde la letan zot regard sa kote latab, bann zonn ek fanm ki responsab, ki konstruktiv.

Dan katriyenm Lasanble letan nou ti asiz lo sa kote latab laba, nou ti pas en Lalwa ki ti permet *Coast Guard* ale tyonbo piratri, bann pirat Somalyen anmenn Sesel, nou ti debout kot a kot avek Gouvernman.

Nou ti pe anvoy en mesaz avek lemond e dir zot poudir Sesel malgre nou ptipti dan milye losean *you don't mess with us*.

Nou pou vin rod ou, nou pou trenbal ou isi, nou pou dil ek ou. Nou ti dan Lopozisyon.

E alors sa lamannman i *take care of* sa Lalwa ki nou ti pase dan katriyenm Lasanble, pou fer sir ki aprezan tou keksoz i byen. So mwan pou mwan Mr Speaker, mon ava termin koumsa.

Poudir annou regard *the bigger picture*. Nou pe pas atraver en transformasyon. Kot sa lenstitisyon ki apel militer i bezwen vin en lenstitisyon ki fonksyonn dan nou sosyete e dan nou lankadreman demokratik.

Bezwen annan Lalwa ki zot fer li byen, kot zot kapab defann zot aksyon devan en Lakour.

E alors se nou ki la anndan, ki bezwen donn zot sa soutyen, donn zot sa sipor, travay avek, zot, kosyonn zot kan i nesaser, ankouraz zot kan i nesaser.

Me mon a pran en parol osi ki Vis-Prezidan in dir bomaten, kot in ankouraz medya ou gard bann lorgann Leta *accountable*.

E mon'n vwar lo televizyon ti annan en *forum* kot bann zournalis ti ganny konsilte.

Me mon eksprim mon dezapwentman poudir ki apre solman in napa en swivi kot vreman piblik Seselwa in kapab konpran lenplikasyon ouswa aköz.

Si mon'n manke, mon eskiz mon lekor, me mon pa'n war. E la mon ava dir poudir i pa zanmen tro tar.

E toultan mon'n dir avek mon bann koleg dan medya, letan en keksoz i pas isi dan Lasanble, pa zis kit li la, konmsi zis nou koman politisyen ki diskit lo en size.

La dezormen ale koz avek en dimoun kot Biro *Attorney Zeneral*. Parske zot ki'n drafte sa. Eksplik son legalite, konstitisyonnalite.

Koz osi avek militer, zot annan en bon *public relations officer* zot ki koze toultan lo televizyon, mon apresye son bann largiman mannyer i koeran.

I ava eksplik rol militer mannyer zot pe vwar zot dan sa, avek pouvwar ki zot ou gannyen dezormen la e eksplik dimoun. Rekonfort nou pep.

Apré tou, nou tou nou dan sa menm bato ki apel Sesel. E nou bezwen konnen, nou pa kapab pe mefye, mon a, siz la mon pa kapab pe mefye Onorab William, ouswa mefye Onorab Arissol.

We are in this together. E mon enplor mon bann koleg lot kote latab, pou debout akote avek nou, *shoulder to shoulder*, aköz nou pe anbelir nou pei.

Wi a lokazyon Lafet Zanfan, nou pe fer sa, pou asire ki lavenir, fitir zenerasyon pa ganny abriti par annan zonn ek fanm dan liniform.

Me ki tou aksyon ki sa bann zonn ek fanm dan liniform i fer, i kapab ganny defann devan *a court of law*.

E mon ava termin par swet tou bann zanfan, sirtou bann zanfan Mont Buxton en bon lafet Mr Speaker. Mersi pou dimoun ekout mwan. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Mon apel Onorab Lemiel.

HON SYLVANNE LEMIEL

Mersi Mr Speaker.
Bonzour *VP* avek ou delegasyon e tou dimoun ki pe ekout nou. Mon osi mon ti a kontan swet tou bann zanfan dan Sesel e pli spesifikman bann zanfan dan lekol Primer Segonder Anse Royale.

Bonn Fet ozordi, e mon espere ki zot pe byen pas zot letan. Mr Speaker sa *Bill* devan nou isi anmennen par Vis- Prezidan Afif ozordi i pe rod aprouvasyon nou Lasanble pou amann Konstitisyon Repiblik Sesel, pou fer ki Lafors Defans apard ki bann lezot Lotorite ki zot annan dan Lalwa.

E osi ki zot deza annan anba Konstitisyon, sirtou anba Lartik 163, nou aprezan donn zot Lafors Defans pouvwar Lapolis, dan domenn sekirite piblik, proteksyon lanvironnman, sekirite maritim, *zone maritime* li menm e osi dan lezot domenn oubyen keksoz ki ganny spesifye anba en Lalwa.

Mr Speaker ler nou regard sa, e bokou dimoun ki nou'n zwenn, nou'n koz avek, zot in eksprim, wi, parey mon bann lezot koleg in dir, letan i annan serten nouvo keksoz ki vini, sirtou ler ou pe koz pou anmenn serten lamannman dan nou Konstitisyon li menm.

E piblik zot menm zot konsernen e zot annan rezon pou zot annan serten lenkyetid. Zot annan serten rezon pou zot annan serten lafreyer.

E menm i annan ki ler ou'n koz avek, i dir ou nou en pe konfize. Akoz en tel lamannman a sa staz? Kwa ki pe ase ki Gouvernman i war ki i bezwen vin avek sa Lalwa?

Kot nou dakor, par egzanp, nou tou nou konnen nou *zone* ekonomik eksklizif i gran, definitivman nou pou bezwen *Coast Guard*

avek tou son bann lotorite ki i annan, nou pou donn li son pouvwar Lapolis pou li kapab aret bato, fer *search, whatever*.

Sa napa problem sa. Mon osi mon pou *share* konsern mon bann koleg e osi konsern zabitan mon distrik.

An sa ki konsern sa zafer sekirite piblik. So ler nou regard sa Lalwa li menm, mon krwar mon bann koleg in envit ou *VP*, pou ou kapab donn en pti pe plis leklersisman en pti pe pli larz an sa ki konsern, parey sirtou ler nou pe koz zot pou desarz serten responsabilite ki ganny ekrir anba nenport lezot Lalwa.

Sa *definitely* i bezwen en pti pe plis lesplikasyon. Akoz mon *believe* osi, ki parey tanzantan mon dir dan mon bann lentervansyon, ki ler nou anmenn en nouvo Lalwa, nou anmenn serten nouvo keksoz, piblik i ganny edike.

Piblik i ganny lenformasyon, ki i kapab konn byen egzakteman ki pou al arive ek li, an ka ki en keksoz i arive. An ka ki en lensidan i arive.

E ki i pou war Larme pe vin fer travay Lapolis or i bezwen konnen egzakteman kwa ki ganny *stipulate* dan sa Lalwa.

Ler mon e regard sa *Bill*, in osi dir ki militer pou annan drwa asir sekirite piblik parey mon'n dir *VP*. Petet la nou pou regarde, nou annan Lapolis Sesel ozordi, *ok*.

E fonksyon Lapolis li i ganny kouver anba Lartik 161 nou Konstitisyon. E ladan en parti son fonksyon i dir se pou mentenir lord, prezerv sekirite entern Sesel i nenport landrwa ki Larepiblik in proklanm son ziridiksyon.

E son lot rol se anpes e detekte krim dan Sesel, e desarz bann fonksyon parey i kapab ganny preskrir par Lalwa.

Ler nou get sironstans ozordi dan bann ka kot Lapolis i entervenir, ou pran legzanp parfwa, bann *Housing Estate* kot i kapab annan bann pti problem, e osi i kapab annan konfli antre bann vwazen.

Nou kapab vwar Lapolis osi dan bann rasanbleman piblik. Kot Lapolis i la pe zet en koudey. Akoz Lapolis son rol li se pou mentenir lord e lape.

E ler ou get fonksyon larme ozordi, li son rol i otreman ki Lapolis. Me zot kapab konplemant kanmarad dan en fason.

Me selman larme i pa la pou vin desarz fonksyon Lapolis. Da sa ka ki ler nou'n amann sa Lalwa, mwan mon ti a kontan en kestyon i ganny reponn.

Dan ka kot ou pe war larme i vin fer lentervansyon dan en ka kot nou ler nou pe get li parey ozordi, Lapolis ki ti merit entervenir, e i pe ganny gete anba sekirite piblik.

Mon pe mazine ant larme, Lapolis dan bann ka koumsa, lekel i annan siperyorite lo kanmarad? Dan bann ka, dan bann levennman ki i arive?

Ozordi osi nou pe vwar ki i annan serten problem, in annan serten problem ki pe pase. Mon'n tann mon bann koleg lo kote *LDS* i dir, *LDS* i mars par *rule of law*.

I normal sa. Lontan nou pe mars par *rule of law*. Be selman sakenn i annan son divers lopinyon lo la.

Ler nou pe koz mars par *rule of law*, i annan bann lensidan ki'n arive kot zenn, lezot dimoun in ganny arete. Mon pran legzanp Lari Hangar, i annan dimoun ti ganny aret.

Fizi in ganny met o bor latet, eski sanmenm sa ki nou pou vwar ler i pe dir nou dir pa fer per dimoun, nou pa pe fer per dimoun nou. Lensidan in arive.

E ozordi letan pep Seselwa la deor i tann nou isi dan sa Lasanble, sakenn pe debat son kote, sakenn pe lager pou son kote, wi nou pou vote, non nou pa pou vote *or whatever*.

Nou bezwen mazin s a lentere sa pep Seselwa la deor osi. So eski letan nou pe gete, ou'n ganny sa pouvwar Lapolis, ou, ou en solda, eski ler ou pe mentenir sekirite piblik, ou pe vin servi ou fizi en pti pe parey nou pe vwar sa lensidan ki mon'n donn en legzanp ti arive.

Eski ler li annan dimoun mon'n koz ek zot lo la, lo sa amannman ki pe vini, i annan serten dimoun i pe demande, eski nou pe tourn ankor dan, sistenm *one party state*?

Konmsi parey keksoz ti ete avan? Akoz ler ou pe gete la, i parey ou a krwar nou pe tourn dan sistenm Parti Inik. Kot nou pe anmenn, (les mwan koze, taler ou a koz pou ou, ki *hm*)?

So i fer ki dimoun setaki i annan son - setaki i annan, son kalite pwennvi dan sa kote. So i fer ki sanmenm sa mon pe mazine *VP*, ou ki'n vin anmenn sa Lalwa devan nou Lasanble ozordi, i enportan ki menm si ou'n donn detay, ler ou'n vin prezant ou Lalwa, ki sa bann serten konsern ki nou, nou pe met devan ozordi, i reganny adrese dan ou *Right of Reply*.

Akoz sa la, i a kapab eklersi en kantite dout. Dimoun i annan en kantite dout lo sa Lalwa.

Dimoun i santi ki i annan serten keksoz ki dan sa Lalwa in ganny mete e pe ganny kasyet. Ou konpran? So alor, akoz ler ou get anba sa Lartik 163, mon krwar, pou larme, i kler zot fonksyon larme ki i dir ou.

E ler ou pe get sa Lartik 161 konpare avek, sa 163, zot fonksyon i diferan.

Alors, letan nou pe pran fonksyon 161 ki fonksyon zofisye Lapolis, nou pe met li ansanm avek kot sa 163 nou pe donn li *additional responsibilities*, kot li Lapolis i sipoze pe annan serten kalite fason ki li i enterakte ek son piblik, ki enterakte ek sivilyen, larme i annan en lot fason enteraksyon avek sivilyen.

E dimoun parfwa i dir ou Larm e li son rol, ti la, se pou get sekirite pei an zeneral.

Par egzamp la, bon legzanp lo kote *EEZ* e dan en leta kot i ariv okenn lager or en nenport sityasyon kot nou pa pe dir ki pou al enterakte fizikman avek sivilyen.

La kot i vin sa lenkyetid par nou bann manm piblik, kot zot, zot pe dir non, nou kont. I annan ki'n menm, dir, ti a bon en *referendum* kot i vin demann nou, nou lopinyon lo la.

E nou ki a dir si nou oule ki Lafors Defans or militer i ganny sa pouvwar Lapolis.

So tou sa bann komanter ki fer, ki la deor parmi nou piblik, tou sa bann komanter ki pe ganny *voice out*, mon krwar i annan son merit.

E nou bezwen analiz li en pe plis. E se sa ki mon pe dir, e mon pou *stress* ki i bezwen annan plis - i bezwen annan plis ledikasyon.

Ler ou fini la, nou fini la, i bezwen annan ankor en pe plis program or en pe plis medya i *involve*, kot i kontinyen an koz avek dimoun lo sa Lalwa.

Parey in ganny dir, zot annan plis ki 2 tyer dan Lasanble. *Definitely* zot Lalwa pou pase.

So, me la ler zot Lalwa i pase, nou pou bezwen fer sir kot dimoun i vin pli kler, akoz nou'n ganny dir par serten Manm lot kote *LDS*, kot zot in dir, poudir non, nou pa pou vwar larme pe marse ek fizi, nou pa pou vwar larme pe fer isi, pe fer laba.

Lo zil larme i monte, i ek son fizi, i patrole ek son fizi. Touris i demande, be akoz larme lo zil ek fizi? Pa konnen dan ki sikonstans, me selman nou'n war.

E dimoun i tant pou efreye, dimoun i demann kestyon *once* ki zot vwar sa.

Solman mon pa ti a kontan ki demen sa Lalwa i vin an plas, nou pou vwar, nou konnen nou en pei touristik, nou pa oule *spoil* sa, o kontrer nou, nou anvi touris i kontinyen vin dan nou pei.

Akoz sa i anmenn dipen pou mazorite Seselwa. So nou pa ti pou kontan demen, ou war bann tel lensidan kot ou war larme pe patrole partou e fizi ek li.

E dimoun i konmans per, dimoun i konmans viv dan lenkyetid.

Or kot larme i konmans vin swadizan i pe fer serten aksyon dan kad sekirite piblik, kot i pe servi son pouvwar ou li vin en pti pe, nou kapab dir, en pe tro agresiv.

Or dan en fason ki i pa normal ki en zofisye larme pe fer, me kot en zofisye Lapolis si li i ti pe fer menm louvraz, i pa ti pou pe fer menm aksyon ki sa zofisye Lapolis i fer.

Mon krwar zot pe konpran mwan. So dan sa ka *VP*, i pou enportan mon krwar osi, ou'n dir ki en zofisye larme si i annan okenn keksoz mal ki i fer, en sivilyen i kapab anmenn en *case* kont li.

Whatever ki i kapab fer pou prosekut sa zofisye militer. Ozordi la *VP*, i annan lensidan ki pe arive. Zofisye dan Militer pe bat, wi ou dan sa relasyon, me ou pa, sa dimoun i en sivilyen li.

Ou pe bat sa dimoun, e larme i dir i pa antre ladan, Lapolis. Sanmenm sa taler mon ti pe demande, lekel ki pou annan siperyorite osi lo kanmarad, letan zot pe fer *duty*?

Akoz ozordi en zofisye larme, en zofisye Lapolis, pa kapab aret en solda, si pe komet en keksoz. I kapab kot son lakour *whatever*, en keksoz mal ki i pe fer.

Sa zofisye Lapolis i dir ou i pa kapab al aret li. Kontakte kot larme laba. Larme i dir ou i pa kapab aret li, Lapolis ki merit aret li. E i ale vini koumsa.

Me sa osi mon krwar in plis ki ler ki i annan en serten lord. En serten regilasyon, en serten regleman ki i annan pou bann zofisye militer an term zot bann lafors ann ekse.

E zot pouvwar ki zot, zot krwar zot annan, menm ler zot in tir sa liniform, ki zot, zot krwar zot annan anver serten sivilyen.

E aköz mon pa ti a kontan ki petet sa Lalwa osi i ganny servi pou annan sa bann serten kalite *dominance* parey larme lo sivilyen.

So mwan mon annan bokou dout, lo kote sirtou an sa ki konsern sa lazoutman ki'n ganny azoute.

Akoz an zeneral pefas ler ou'n vin avek sa *Bill VP*, i pou kouver nou *EEZ whatever*, korek. No problem. I byen sa.

Be letan nou get sa bout, apre sirtou kot in annan sa lamannman ki zot in al fer avek li, zot in sey *rephrase* li pou sey kouver en pti pe lo kote tou sa bann rol anba seksyon 161 ki ti pou Lapolis ki zot, zot in sey aranz li, zis met li anba en gro term *public security*.

Sa i fer mwan annan doutans. I fer mwan annan serten krentif osi. Me an antandan nou pou annan lezot deba, nou pou annan lezot keksoz ki pou ganny dir.

Mon ti a kontan demann pep Seselwa la deor pou nou ekout byen, annou ekout byen sa bann deba, annou ekout byen kwa ki pe ganny dir nou dan sa bann Lalwa.

Akoz serten nou pe siporte, aköz serten nou pa pe siporte. Pou zot osi kapab petet fer zot zizman la deor. Avek sa Mr Speaker, mon pou termin mon lentervansyon la. Mersi bokou.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Nou a ekout Onorab Aglae.

HON EGBERT AGLAE

Mersi Mr Speaker. Mon krwar la i midi. Bonn apre midi VP, AG, Brigadye, Mr Knights. Mr Speaker, *Bill* ki la devan nou pe fer referans ek en lamannman ki pou donn pouvwar nou Lafors Defans pou egzekit loperasyon kot i konsern nou souvrennte, ki swa lo lanmer, ki swa lo later.

Mr Speaker dan sa *psyche* Seselwa, bokou nou dimoun, ler nou nonm militer, mon mazin bann zonm e fanm ki dan liniform konba ek en fizi, e osi serten detrwa bann *gadget* ki bann militer i servi, ki zot war sa portre devan zot.

E sirtou letan ou pe war en gran group militer lo semen, ki afrwa nou vwar ler zot pe fer zot bann *training program*, i touzour *raise en awareness*, en latansyon kot ou anvi gete e ou anvi kestyonnen ki pe arive.

Konpare ki ler ou regard en Lafors Lapolis ki pe patrole lo semen, ki nou war li preske toulezour.

Pou nou sa i en rutin normal ki nou vwar dan nou lavi toulezour sa. E personn pa santi li efreye ler i pe war Lapolis pe fer son travay, aköz Lalwa pe permet li fer sa travay.

Me ler ou pou vwar en group militer li menm pou nou i poz bokou kestyon. Mon konmans koumsa Mr Speaker, aköz bokou ki'n elekte mwan, in pas serten remark avek mwan e ki mon pou sit detrwa.

Mr Speaker Lartik Konstitisyon anba 163 i fer referans ki nou kapab annan nou, nou Lafors Militer, pou kapab sofgard nou souvrennte e asir ki Sesel son pep i reste touzour an sekirite.

Letan Lalwa ti pe ganny amande ti annan bann, bokou bann diskisyon ki ti ganny met devan.

E enn bann eleman ki en *interview* ki Brigadye Michael Rosette osi ti donnen avek *Seychelles News Agency*, se ki ti dir ki annou pa get travay Lapolis lo *main island*, sa i Mahe, me annou regard travay ki Lapolis pa kapab fer ouswa arive fer, sirtou kot i konsern nou *outer island*.

E la i ti site ki i pou bezwen a lavenir avek - sirtou avek nou vast teritwar, sirtou *EEZ* e nou bann zil elwanye, pou annan nesosite sekirite, e mwan mon konpran sa tre byen sa ki i ti pe dir.

I ti menm al pli devan, ki si sa Lalwa pou ganny amande, aprouve, i pou bezwen annan bann protokol ki pou dir kan ki militer pou entervenir dan okenn sirkonstans kot i ganny lord pou fer.

E annou pa bliye, Militer *it's about* disiplin e *following orders*. E annou pa bliye poudir lekel ki donn lord militer e lekel ki osi lo latet militer.

E Onorab Henrie atraver ou Mr Speaker, in fer serten mansyon politik taler ki bliye poudir Komandan an Sef se en politisyen.

E se li ki *Chief in Operation* kot i konsern Lafors Defans Sesel. Lot eleman mon krwar ki i enportan, se nou Lafors Lapolis li menm i ganny zere par en Komisyoner Lapolis.

E dan Konstitisyon, dan Lalwa i fer referans ki i bezwen annan son lendepandans pou li pran desizyon kot i pa bezwen, i pa sipoze pe ganny dikte atraver okenn lorganizasyon, ouswa okenn brans ki pou dir li ki mannyer pou fer son travay.

Me selman i *answerable* avek son Minister parante ouswa Legzekitiv. Ki fer mon ki retourn lo la, aköz o komansman Mr Speaker VP Afif in penn nou en portre, ki parey lyer mon ti dir Minis Dezinyen, mon petet 50poursan dakor ek sa ki in dir, e 50poursan mon pa pe dakor.

Akoz i pa'n vin dir nou tou keksoz o kler, i pa'n kler. Proteksyon *EEZ* nou konpran, menas piratri nou konpran, lager kont drog nou konpran.

Osi nou annan *Port State Control* ki nou bezwen fer, sa nou konpran. Trafik imen nou konpran. *Coast Guard* ki okenn dimoun ki pou vin en zofisye *Coast Guard* i bezwen pas atraver *training* Lafors anba militer pou li kapab antre dan sa.

E *Coast Guard* i en brans nou Lafors defans Sesel. So i annan en travay deza ki *Coast Guard* pe fer ki efektiv, ki pe anmenn rezilta.

Mon pa'n tann okenn gran konplent poudir *Coast Guard* pa'n fer son travay. O kontrer, nou'n salye zot a diferan repriz isi la anndan pou zot bann travay ki zot in fer.

So now, akoz anmenn en lamannman ki nou war nou pou bezwen militer dan en fason en pti pe *robust*, pou fer zot antre, e ki zot pou - pou mwan mon pe get li koumsa, zot kapab antreprann okenn loperasyon anba okenn Lalwa ki Konstitisyon i permet zot ki i annan Sesel.

E se sa akoz mon konsern i vini la mwan. Pou mwan si *VP Afif* ler i ti pe prezant son *Bill* atraver ou Mr Speaker, ti'n sit bann legzanp kan ki militer i kapab met *boots on the ground* pou sekirite pei.

La mon pa pe koz *EEZ* la mwan, mon pa pe koz *Coast Guard*, mon pa pe koz lo lanmer mwan. Mon pe koz lo bann *main islands*, sirtou Mahe, Praslin/ La Digue.

Si ti vin dir mwan dan bann lenstans kan ki nou kapab war militer pe entervenir avek bann Lalwa, parey nou annan *Public Order Act*, nou annan bann Lalwa ki protez lanvironnman e bann lezot Lalwa ki asir sekirite piblik li menm.

Mon ti a kontan kler lo la mwan. E osi baze lo parol ki Brigadye ti fer, kan ki nou pou war sa protokol?

Si zot pou vin avek en protokol, met sa protokol devan, Seselwa i a konnen poudir si demen i war Militer i pou tel ou tel rezon.

I annan diferan lenstans ki serten bann pei in war Militer ganny servi *boots on the ground*.

Parey Lanmerik mon'n fer en pti resers, sa in arive 12 fwa Dan bann, 12 fwa dan ki lenstans. Letan in annan rayot, letan in annan bann *major strike* ouswa letan in annan bann *major natural disaster*.

E la Larme i antre, i vini, i ede. Konpare ek Sesel nou'n war larme vin fer serten travay volonter dan bann lenstans.

Nou'n war zot pe fer, e dan bann diferan lorganizasyon, en pe parey netwayaz, bann keksoz koumsa, ed bann ki vilnerab, sa nou'n war.

Me selman nou pa'n war zot vini avek en fizi dan zot lanmen, ouswa *full combat suit* parey nou dir.

Sa nou pa'n war sa. Dan lenstans kot 2020 kot ti annan *S.I* ki ti vini, ki ti permet Larme pou vin siport Lapolis dan ka zesyon *COVID-19* nou pa ti war en latroup militer pe fer sa nou.

Nou ti war 1 zofisyè militer ouswa 2 pe akonpanyi Lapolis e bann lezot zofisyè lo semen. E pou nou sa ler nou ti war sa, nou ti krwar i normal.

Aprè ler 11er, Lapolis ti annan en mankman kapasite, akòz manyèr *shift* ti pe ganny fer, Lafors Lapolis ti'n antre. Nou ti napa lobzeksyon ek sa nou. Me kote nou kapab war lobzeksyon, se ki si nou war en latroup militer desann demen, ler en group Seselwa i deside vin rod son drwa parey en groupman travayer i dir, mon pe desann mon pe al rod mon drwa, swa mon demann kot Lorloz, en ti moman ou war en group militer i desann, sa nou pa anvi war sa nou.

Ouswa letan nou war en group travayer, parey ti pros pou arive *PUC*, i deside fer son *strike* pou rod son rezon, larme ti ganny anvoye, sa nou pa bezwen war sa.

E Onorab ki'n koz avan mwan Mr Speaker lo lot kote latab, in fer resorti en remark. Kot nou, nou pa anvi sa *era* kot nou'n arive la, retourn dan en lepase nou. Nou lo sa kote latab nou bezwen get devan.

E sa lamannman ki la ki pe anmennen, si zot, zot krwar dan get de lavan, i pa pe neserman anmenn nou dan sa direksyon, me ki o kontrè ki ou a dir nou pe anvoy detrwa pti lepa deryer pou fer ki nou retourn dan sa lepase.

I apel regresyon sa. Sa pa apel transformasyon sa. En lot eleman ki mon pou tous lo la Mr Speaker, Nasyon Seselwa li menm li i pa en nasyon ostil, i pa en Nasyon ki al rod lager ek personn.

Nou reste nou dan en fason non alinyen parey in tou kou nou'n ete.

Ki fer ki nou, si nou bezwen sa Lafors Militer pou protez nou, kont okenn latak eksteryer ki kapab vini, nou, nou siporte en Lafors Militer pou protez souvrennte pep Seselwa.

Me pa enn ki pou ganny servi kont li menm li pou entimid li, pou afekte en pe son drwa konstitisyonnalite, ki baze lo sa, i annan de nou bann antite demokrasi ki nou oule *raise* serten konsern.

Sa i *Human Rights Commission* e *Ombudsman*. E ler mon'n get sa ki *AG's Office* ti anvoye baze lo, sirtou pou lo kote *Ombudsman* ki zot in war poudir i napa okenn lefe anti konstitiyon-nalite ladan. Petet zot war li dan zot fason pou zot. Me nou par deryer nou annan krentif, nou annan lenkyetid.

Akoz pa tou keksoz ki pe kler la deor. Sa *sugar coating* ki'n ganny fer avek sa Lalwa pou kasyet serten eleman, mon krwar nou bezwen get li en pti pe pli profon.

E pou terminen Mr Speaker, par lefe ki nou annan en Lendistri Touris ki pe fonksyonnen malgre defi, Sesel i ganny rekonnent son bann lavansman ki in fer kot i konsern drwa imen, sirtou lo nivo Lafrik, lo nivo *SADC*.

Nou pa ti a swete annan bann gran lenkyetid e osi kot limaz Sesel i kapab ganny *tarnish*. Sirtou dan en fason kot nou servi politik.

Akoz si demen *US* i deside desann, i dir mon pe al fer mon pti lamars, en pti moman Larme in aparet ek fizi dan lenz konba, pe konmans *harass*, tir ou, tir ou, met ou isi, laba e la kot keksoz.

E souvandfwa Mr Speaker konfli, ouswa dezord i konmanse kot i annan en *peaceful demonstration*, se parfwa Lafors ki enstigater ki fer sa keksoz vin dezorganize, en pti moman tou keksoz in vin an dezord.

Nou'n war sa, nou'n swiv sa, lo medya i egziste sa. Dan diferan pei. E mwan mon swete ki annou *stick* lo manda ki Larme sipoze pe fer.

Annou servi nou *Coast Guard* byen pou li fer sa travay *EEZ* ki i bezwen fer.

E la koman *VP* i la, donn nou sistenm Lapolis, Departman Lapolis plis resours pou li kapab fer son travay *boots on the ground* kot i konsern konbat krim, vol, bann eleman reetablir lord ek lape.

Donn li resours. Mwan sa ki mon ti a kontan vwar mwan, sa meyer Lapolis pou kapab met lord ek lape, e nou pou napa nesosite pou annan en Larme ki pou bezwen mont lo semen, si sa nou kapab fer. Avek sa Mr Speaker, mon pou dir ou mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Mersi Onorab. Mon a donn laparol Onorab Naidu.

HON SATHYA NAIDU

Bonn apre midi Mr Speaker, bonn apre midi *VP* ek ou delegasyon e tou koleg Onorab. Lamannman san okenn dout in en topik konversasyon parmi nou piblik.

In annan Lofis *Ombudsman* ki'n donn son pwennvi. Komisyon Drwa Imen in osi met devan son pozisyon. I klerman montre ki nou a pe viv dan en pei kot demokrasi i vremen vivan, i vibran. Kot tou dimoun pe partaz zot pwennvi. E ozordi zour i nou trou kot nou met devan, nou konsern kot i annan, e kot nou pou siporte, nou pou fer le nesese pou dir kot i byen.

Mwan personnelman lo baz latransparans, mon santi ki ler i annan *Ombudsman* ki'n met devan son konsern, fodre ki Gouvernman osi i kapab fer resorti son pozisyon ver sa ki'n ganny dir.

E nou pe kontinyelman aprann lo sa ki esansyel e sa ki nesese, pou nou kapab asire ki nou pe bouz devan. E alors mon ti'n santi ki ti annan en nesese pou fer resorti sa.

E alors kekfw dan repons ki *VP* pou donner, i kapab klarifye nou pozisyon ver sa lamannman. E ler nou pe fer referans avek *written laws*, savedir Lalwa ki deza la an plas osi - pa nesese bann ki pe al swiv apre. E si anba nou i pou annan Lalwa ki pou swiv, nou pou fer sir ki tou keksoz ki ganny fer, i dan lentere pep Seselwa. Zanmen nou pou fer lekotr. Nou pou fer keksoz ki dan lentere pep Seselwa.

E ler nou pe koz lo sa lamannman li menm, wi, dimoun i per. Prenon kont nou listwar politik dan dezyenm repiblik.

Pa mwan ki'n dir okenn keksoz, nou'n vwar atraver *Truth and Reconciliation*, kot bann fanmir in vin devan pou met zot soufrans, kot zot in partaz bann atosite ki malerezman zot in bezwen fer fas avek.

E alors ozordi zour, i toutafe normal, pou serten endividi santi ki larme i kapab fer sa ki ti'n arive dan lepase.

Me ozordi nou pe fer referans, pou dir ki se *the rule of law* ki pou renye. E si i annan okenn zofisye ki *overstep* son *boundary* e fer le nesese ki kont Lalwa, i pou ganny prosekite osi.

Sa i en garanti ki nou'n donner dan en serten sans ler nou'n fer referans avek sa *Court order of a Habeas Corpus* Kot le esansyel

i kapab ganny fer si en dimoun pe ganny detenir par lenstans, dan en fason ki ilegal.

E nou'n deza war kot in annan en serten aktivis ki ti'n ganny detenir, e tou dimoun ti konnen ki ti'n arive, ki bor i ti ete, pa ti'n disparet li.

So lo size lekspektasyon nou pep, ler ou pe regard Lafors Lapolis, lekspektasyon i o. E ler zot pe delivre zot servis, zot resours pe ganny *stretched out* e zot vreman limite. E parfwa bann zofisye dan Lafors Lapolis zot fer resorti poudir ki mankman mendev i en konsern.

E si ozordi zour nou annan resours ki pe asize a nou kote, e nou kapab itilize, kot par lenstans nou annan *Counter Terrorism Unit*.

Kekfwa la i en bout kot Larme i kapab antre ou donn en koudmen. E nou tou nou'n konnen ki mannyer poudir ANB ozordi i pa neserman lo sa standar ki nou, nou oule.

E fodre ki nou kapab regarde ki mannyer eski nou kapab asire ki *the rotten apple from ANB* i ganny tire, nou kapab ranplas avek bann zofisye ki konpetan.

E an menm tan se la kot Larme i antre. Ozordi zour ler nou pe koz lo problemm drog, 9 poursan nou popilasyon i lo drog.

Eski nou oule azout ankor detruwa lezot poursan lo la? Non, mon krwar pa. Bann dimoun ki lo teren, zot war sityasyon mannyer i ete kot bann kan drog, eski in vreman sanze?

A mon a vie ler nou pe koz sekirite piblik, eski zot pa santi dan sa lenstans i kapab annan kek korperasyon ant larme avek Lapolis pou kapab adres problemm drog? Eski zot napa lentere nou zenerasyon a ker?

Ozordi zour nou bezwen realistik. Letan i evolue, ou pa pou kapab ekspekte Konstitisyon i pri dan sa moman ki nou ladan. Si in annan propozisyon ki'n sorti an term rekomandasyon lo *Constitutional Law Reform Committee*, i fer 14an nou pa ankor kapab fer le neser.

Byensir ozordi zour dan lannen 2022, i pou annan lezot lazistaz ki nou pou fer sir ki nou kapab kouver lezot bezwen, a sa ki konsern aspirasyon nou pep.

Konstitisyon i la pou envok aspirasyon nou pep. Ou pa pou kapab ekspekte ki Konstitisyon i pri dan sa letan.

E ler nou pe koz, ler nou pe koz lo dan bann lenstans kot *written laws*, deza i annan en travay ki pe ganny fer ant Larme avek Lapolis. *Ok?*

E si ozordi nou pe dir ki nou oule ki Konstitisyon, malerezman, sa travay ti'n devret ganny antreprann en bann lannen pase.

I sagrinan poudir Konstitisyon *with regards to the written laws, it's backtracking at the moment.*

And right now nou Constitution is playing catch up pou fer sir ki i vin lo menm nivo.

E a sa pwen, Lalwa ti'n ganny pase wi, e ti pe ganny fer dan lentere nasyonal, e ti annan tou lede kote latab ki ti vot an faver osi si mon pa tronpe.

So at the end of the day tou keksoz ki'n ganny fer a sa letan ti dan lentere pep Seselwa. E ozordi zour mon pa war nou pe fer le kontrer, nou a pe defann nou Konstitisyon.

E nou oule fer sir ki si nou pe fer referans avek bann *subsidiary legislation*, si nou pe al fer - antreprann en legzersis pou al revwar tou sa bann Lalwa, *how long is going to take?*

When at the end of the day, ozordi zour, nou lentere se pou deservi nou piblik e pou asire ki i annan sekirite piblik.

I annan moman kot serten lensidan in arive, aret sa lensidan kot bann lans, kot nou'n war ki'n annan en plakar avek bann bout klou lo la, ki serten endividi in al, partou, zot in al kasyet *and everything.*

Eski sa i pa pe koz kestyon lo sekirite nasyonal? Eski sa i pa montre ki i annan serten defayans, e fodre ki nou kapab aranze lo nivo *criminal intelligence?*

Menm sa lensidan ki konsern sa bonm ki ti pe al arive. Mwan personnelman, eskiz zot pa santi ki ler ou tann sa bann lensidan koumsa, i annan en nesesite pou asire ki i annan korperasyon ant Lapolis avek menm larme?

Akoz zot, zot pe ensiste ki larme pou desann lo semen, mwan mon pa war li koumsa.

Mon war li koman en mwayen kot i annan en nesesite pou kapab angaze, zot baze lo lekspertiz, konesans tou sa ki zot annan, ou kapab determinen e asire ki sekirite piblik i primordyal.

Tou dimoun ki pe reste dan bann, tou bann diferan kominote, i oule viv anpe.

Ozordi zour nou bezwen rekonnèt ki i annan plizyer problem lab a deor. Annou pa inyor li. Annou asire ki ler i annan en tel lamannman koumsa, nou ape fer sir ki nou pa pe *misinform the public*.

Nou pa pe senm lafreyer. Zot konman bann reprezantan osi lo lot kote, zot annan en rol. Silvouple donn nou en koudmen fer sa travay. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Mon krwar nou a pran *pause* la e nou a rebran deba 2er apre midi. Mersi.

(BREAK)

MR SPEAKER

Bonn apre midi tou dimoun. Nou ava kontinyen avek deba. Mon le zis fer bann Manm konnen ki mon otan Manm pou koze apre midi ki mon ti annan bomaten.

So, mon ti ava apresye ki nou kontinyen obzerv limit 15 minit apepre pou larestan lazournen. Pou nou kapab terminen avek sa *Bill*.

Mon apel Onorab Woodcock.

HON WAVEL WOODCOCK

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker sa *Bill* ki devan nou ozordi ki pe propoz en lamannman dan nou Konstitisyon, (*Tenth Amendment*), i enn ki dan mon lopinyon i vreman, vreman enportan. Annefe i en *Bill* ki pe fer bann amannman en pe senp.

Annefe ki sa *Bill* pe fer parey plizyer Manm in dir avan mwan, se ki pou sanz non *Defense Forces of Seychelles* pou vin *Seychelles Defense Forces*.

E parey in dir osi dan *object and reasons* sa *Bill*, se ki Gouvernman ‘*is seeking to make it clear in the Constitution that the Defense Forces can exercise powers to enforce any written law, in relation to matters such as public security, environmental protection, maritime security, or maritime zones.*’

Mon bezwen fer resorti Mr Speaker, ki i deza annan plizyer Lalwa ki donn lotorite Lafors Defans, enkli *Coast Guard* pou *enforce plizyer written laws*.

E la lamannman konstitisyonnèl se senpleman pou parey in dir dan *object and reasons*, pou *crystalize* fonksyon e pouvwar nou Lafors Defans anba nou Konstitisyon.

Me i malere Mr Speaker depi ki Lopozisyon - bann Manm Lopozisyon in pran parol bomaten, parey zot labitid zot in sey vin avek zot bann *scaremongering tactics*.

Zot in sey vin *mislead* Lepep Seselwa. E apre ki zot in manz zot bannann pou plizyer lannen, ozordi zot pe sey anvoy zot lapo lo nou.

E Mr Speaker i kler poudir zot stratezi i kler akoz menm dan zot *party political broadcast*, ou ti kapab ganny en konpran ki kalite largiman ki zot ti pe vin anmennen pou vin *mislead* Lepep Seselwa.

En konparezon mon tann Onorab Uranie bomaten ti pe koz zafer *arr* nou le bat dimoun. Met gard lo semen, fer dimoun per. Pou vyol drwa lekspresyon dimoun, pou anpes dimoun rasanble. Isi laba.

Mr Speaker, tou sa bann Lalwa i deza drwa tou sitwayen Seselwa. Se zot ki ti anmenn *Public Order Act* pou restrikte lansableman dimoun ki apre ti *endup* devan Lakour Konstitisyonnèl ki ti ganny *repeal*.

Kontan ozordi *ranking* Sesel kot i konsern Drwa Imen pe ogmante dan plizyer lenstans.

Mwan mon krwar Mr Speaker poudir i annan serten Onorab lot kote latab zot get tro bokou fim *Rambo*.

Zot tro get sa ki pe arive deor prezan zot pa konnen si petet dan zot lespri zot ti ava kontan war sa bann keksoz arive. Apre pou dir la, la.

Akoz nou konnen dan lepase napa kalite keksoz ki zot pa'n sey estige. Parey nou konnen dan lepase in fer en bann kalite ensinifyan. Fer dimoun met lenz, mas zannimo, danse, fer en bann ensinifyan.

Mr Speaker me selman nou sa ki nou pe fer, nou pe senpleman armoniz bann Lalwa. E fer sir ki tou keksoz i vin byen.

Parey mon dir i annan plizyer Lalwa ki deza donn lotorite Larme pou *enforce* serten Lalwa, ouswa pou asiste Lapolis dan plizyer lenstans.

Parey Mr Speaker dan *Penal Code* i annan bann ki'n koz lo la, i annan provizyon anba Kod Penal anba Sapit 9 seksyon 73 avek-Sapit 9 i koz lo *unlawful societies, assemblies, rayot and other offenses against public tranquility*.

E seksyon 73(78) i eksplik byen bann lenstans e lafason ki militer i kapab ranforsi e donn sipor Gard pou ranforsi bann Lalwa

kot i konsern parey mon'n dir - kot i konsern lansableman ilegal avek lentansyon pou fer dezord Mr Speaker. I pa anpes okenn dimoun *assemble* li. I pa anpes ners ouswa travayer *PUC*, ouswa okenn *teachers* pou fer okenn protestasyon.

Zot kapab fer protestasyon. Me nou'n konpran anba *Public Health Order* sityasyon *COVID* ki nou pei in fer fas ladan resaman, ki ti annan serten restriksyon lo bann rasanbleman.

E menm nou koman en parti politik nou pa'n kapab zwenn pou fer nou *rally* laviktwar.

Me napa okenn Lalwa, okenn lenstans, ki nou'n amann Lalwa pou anpes dimoun asanble. Sa zot ki ti fer Mr Speaker.

Parey mon'n dir anba *Penal Code* anba Sapit 9 seksyon 73(79) i fer kler ki fason ki ler bann dimoun pe desann, i desann pe fer bann *illegal* ouswa pe sey fer bann rayot ouswa dezord avek lentansyon parey mon'n dir pou fer dezord.

In dir dan sa seksyon 76 ki i annan en proklamasyon ki ganny fer '*proclamation for rioters or assembly to disperse*'. E sa i ganny fer par en *Magistrate*. Ouswa par en zofisyè Lapolis ki i *rank above* Sou Lenspekter.

77 sa seksyon i fer kler ki si sa bann dimoun pa *disperse*, zot kontinyen fer rayot, parey nou'n war *Sri Lanka* bann *riot* kot dimoun pe met dife, pe devir loto, pe servi zouti, pe anvoy sopin, pe fer en bann kalite keksoz koumsa.

La, la lafors i kapab ganny servi anba '77. Me selman zot kapab servi lafors dan en fason ki byen pou pa koz *harm or death of any person*.

Kot baton Larenn pa mele pou kas latet dimoun. Parey zot ti kas latet nou Prezidan avek nou Minis Dezinyen ozordi dan letan pase, kot zot ti servi *excessive force*. Me si *riot* i kontinyen al an deor kontrol kot i annan bann aksyon vyolans pe ganny fer, anba 78, anba sa *Penal Code* parey mon'n dir.

Anba (*Cap 158*) i fer kler ki la Lapolis, si Lapolis i santi ki i pa *handle* sa sityasyon ouswa i pa sifizan, i kapab *call upon the military* pou asiste e pou *restore order*. Sa bann keksoz i deza egziste anba Lalwa Mr Speaker. E in ganny servi dan plizyer lenstans, dan plizyer pei kan keksoz pe ak an deor kontrol.

I pa bann keksoz nouvo ki nou pou anmennen. I bann keksoz ki'n deza egziste pou plizyer lannen anba Kod Penal.

E anba *Criminal Procedure Code* Mr Speaker, *Part 3* ki koz lo *arrest, escape and retaking* - seksyon 22 a 23, i osi parey bann Manm in koz lo la.

A *private person* i kapab fer en arestasyon en dimoun ki'n fer en lofans. Savedir nenport sitwayen. Si ou war en dimoun pe fer lofans, petet en dimoun in antre se ou, in kas ou lakaz pe sey vole.

Ou kapab *arrest* sa dimoun e ou bezwen *hand over* sa dimoun avek en zofisye Lapolis ouswa kot en Stasyon Lapolis ki pli pre.

E parey plizyer Manm avan mwan in dir, larme osi i kapab, i annan drwa pou fer *citizen arrest*.

Mr Speaker, ankor lezot Manm i koz lo *Defense Act* Me 2020, ki ti ganny *assent* par Prezidan sa letan Prezidan Faure.

Ki anba sa *Act* ti fer provizyon pou donn *Coast Guard*, e *each member of a Defense Force* pouvwar, lotorite, privez e *immunity* Lapolis pou *arrest, apprehend, detain, board* bato, fer lenvestigasyon, pou zot kapab asiste ouswa *enforce* okenn Lalwa ki annan pou fer avek trafik imen, imigrasyon, *maritime safety*, trafik drog ek zarm. E osi pou *enforce* lezot *written Act*.

Mr Speaker, kontrerman avek sa ki bann Manm pe dir dan lepase, mon krwar i enportan.

Parey mon'n dir, ozordi Lafors Defans in ganny ankadre anba en Lalwa. Zot *act* dapre bann Lalwa ki'n deza egziste. Zot *act* anliny avek nou Konstitisyon.

Me ti annan en letan Mr Speaker, kot sa bann keksoz pa ti ganny fer Mr Speaker. Zis pou donn en legzanp la Mr Speaker zisteman avan mon vini mon'n al *rewind TRNUC*.

E mon rapel yer swar nou ti tande dan nouvel yer swar frer Sony Elizabeth ti dir ki en zofisye larme ti admet ki zot ti ganny lord sorti pli o.

Ki nou tou nou konnen i sorti kot en Prezidan, pou touy Sony Elizabeth, Michael Hoffman e Brian Victor. E ozordi bomaten zisteman bomaten tou Lepep Seselwa i kapab get televizyon.

Al ekoute dan *TRNUC* lo *SBC 3* kot en, e *in fact* la konmela menm osi pe kontinyen. En zofisye Lapolis ek 3 solda anba Gouvernman avan pe rod *amnesty* ozordi pou lanmor Claude Monnaie, ki sorti Praslin.

Ki zot ti ganny lord avek, zot in admet - En Komisyoner Lapolis Mr Speaker, e Vis- Prezidan sa letan, pou touy Claude Monnaie.

Zot ti admet ki zot ti menm ganny lord pou *se up* dimoun avek drog! E Minis Finans sa letan ki ti donn larzan pou sa bann misyon sal Mr Speaker !

Sa bann keksoz ti ariv anba zot *watch*. E mwan mon konn lafanmir Monnaie Praslin.

Nou Gouvernman napa okenn lentansyon pou fer sa bann atosite e bandisite ki zot Gouvernman in fer dan lepase.

Mr Speaker sete anba zot *watch* ki larme ti bat dimoun! E larme menm ti ganny abize Mr Speaker. Larme ti ganny servi pou fer lakaz Mazor.

Larme ti ganny servi pou fer lakaz Brigadye ek son bann galan Mr Speaker! Larme ti ganny servi pou fer park torti. Savoy blok, fer sawa.

E apre i ti vin devan ti dir i pa ti okouran. I pa ti konnen.

Mr Speaker *same as Chief* Mr Speaker, larme ti ganny servi pou bat rasta dan sed. Touye, bliy dimoun, met dimoun dan kaso, koup *dread* rasta. Met dimoun dan kaso san zize, e plizyer lezot atosite.

E Lalwa pa ti permet sa letan pou zot fer sa bann keksoz. Ti annan *Penal Code* sa bann letan. Me zot ti abiz *Penal Code* akoz sa letan Prezidan ti *above the law*! Nou ti anba en diktatir.

Nou pa anba en diktatir ozordi. Si nou ti anba en diktatir zot pa ti pou lo sa mote latap ozordi. Akoz ti pou annan en *one people's assembly*!

Ti pou annan zis en *one party assembly*! E la ozordi nou tou nou annan sa - nou kapab eksprim nou lekor. Nou kapab koze. I annan zournalis partou. Tou dimoun i annan en lopinyon *ok*? Tou dimoun pe dir nenport kwa. Personn pa pe ganny met dan kaso. Personn pa pe ganny pini.

Nou'n *decriminalize criminal defamation*. E li en boug li zot ti sey bril li. Zot ti sey bril en boug akoz i ti koz kont Prezidan, i ti maltret Prezidan. Zot ti met dife ek son kanmiyon Mr Speaker!

La ozordi zot vin donn nou leson. Zot ava vin dir nou poudir *arrr* sa bann Lalwa ki sa - nou met Larme lo semen pou bat dimoun, pou fer dimoun per, isi laba. Non, be kote? Mr Speaker se en egzazasyon total. Sa i zot limazinasyon fou. Depi bann letan lontan ki zot pe vin avek ozordi pou sey anbet Lepep Seselwa la deor!

I pa zanmen nou lentansyon. Nou lentansyon se ki nou anvi donn serten sipor Lapolis. E osi *Coast Guard* pou li kapab *enforce*

bann Lalwa. Akoz i annan en kantite keksoz pe arive. Non selman lo nou lanmer, me osi lo nou later.

Nou konnen poudir ozordi i annan trafik imen, trafik drog. Konbyen ka la devan Lakour ki konsern trafik imen ek trafik drog?

Nou pe ranforsi nou Lafors Larme. Nou pe ranforsi nou Lapolis. Akoz nou pe anmenn en lalit kont drog. Ki sa zot pa anvi? Zot pa kontan nou anmenn en lalit kont drog Sesel?

Me petet mon konpran akoz. Dan lepase i annan bann Manm ki'n anmenn kestyon dan Lasanble pou defann eskobar.

Mr Speaker ou konpran, mon santi poudir, mon santi poudir lot kote lataz zot pa rezonnab.

Mr Speaker, la mon la. I annan en Manm lo mon kote lataz - mon rapel Onorab Afif ek enn, de nou, nou ti komans dan Lalyans Seselwa.

Mon rapel ler nou ti komans Lalyans Seselwa i annan enn nou Manm lo nou kote lataz, mon pa pou mansyonn son non, larme ti vin deor son lakaz. En *ninja* ti antre anndan kot li, ti *threaten* li Mr Speaker. Sa Manm i dan Lasanble la. Lekel ki ti donn lord pou al *threaten* sa Manm ki dan Lasanble ozordi. En boug dan lenz *ninja*.

Ti touy lisyen bann *Leaders*. Solda ti ganny anvoye pou touy lisyen nou bann *Leaders* Mr Speaker.

Nou pa krwar dan sa ban keksoz. Sa zot ki krwar ladan. Sa zot ki'n fer. E zot pa onte ozordi pou vin dir bann keksoz koumsa. Kan zot in form parti sa bann keksoz zot Gouvernman lepase!

MR SPEAKER

Onorab pa akoz bann Manm lot kote lataz silvouple.

HON WAVEL WOODCOCK

Zot parti Mr Speaker.

MR SPEAKER

Ou kapab refer lo zot parti wi. Me pa dir zot ki'n fer, endikan Manm kote lataz. Mersi.

HON WAVEL WOODCOCK

Mon pres pou mon konklir Mr Speaker. Kontrerman avek sa ki Onorab Wallace in dir lo lamannman *Defense Act Me 2020*.

Ki dir *Coast Guard* li son lotorite pou dil zis lo lanmer. Konmsi ozordi nou pe sey donn zot en pe lafors an plis. Donn Larme lafors an plis. Plis lotorite, plis pouvwar pou zot fer nenport kwa.

Non, non tou keksoz i ganny met byen e o kler Mr Speaker.

Dan sa amannman ki ti ganny anmennen dan *Defense Act* Me, 2020. Sa lamannman ti osi fer provizyon anba seksyon 35 (c) (2) (h) of a *Defense Act* pou *Coast Guard* kapab Mr Speaker mon ava lir-

Coast Guard i kapab *arrest any person in the maritime zone or on land*. I kapab osi *arrest* dimoun *on land*.

'Who it has reason to believe has committed an offence in the maritime zones, and secure or preserve evidence whether in the maritime zones or on land.'

I kapab azir lo later osi. *'Relating to the offence for which the person is under arrest.'*

Lamannman 2020 osi Mr Speaker i osi fer provizyon anba 35 (2) (b) mon ava lir: -

'Notwithstanding of subsection 1 the Coast Guard shall have the powers'. Mon ava lir son bann *powers* anba (b).

I dir koumsa: -

'to stop, enter, board, inspect, or search any structure', any structure. Okenn building. Okenn landrwa i dir. 'Ship or aircraft engage in or suspected to be engage in any unlawful activity'.

Be sa Lalwa pa ti ganny pase sa bann amannman, pa ti ganny pase anba zot *watch*.

Ti deza egziste. Ozordi ki nou pe fer Mr Speaker. Parey *Coast Guard* i deza annan lotorite pou fer sa bann keksoz.

Ozordi nou pe anmenn en lamannman konstitisyonnel pou senpleman armoniz fonksyon e pouvwar Lafors defans anba nou Konstitisyon.

Oli problemn? Mon pa konnen Mr Speaker ki zot problemn! Mon pa war ki zot problemn. Eski zot pa anv i ki nou donn plis lafors. Nou pa anv i war *enforcement* bann Lalwa enportan? Mr Speaker.

Ki nou pei in siny plizyer Konvansyon pou anpes arive. Trafik imen, trafik drog, blansisaz larzan ek lezot keksoz?

Mr Speaker sa Lalwa i kler. Mon pa war naryen difisil ek sa Lalwa ki Lopoziyon ozordi pe obzekte kont sa Lalwa.

Zis parey Mr Speaker. Zot ti lager pou nou pas lamannman dan Komisyon Anti-Koripsyon Mr Speaker, pou soutir bann boug ki'n fer bann akt koripsyon.

La ozordi zot pe vin opoz en lot Lalwa ankor ki pou ranforsi Lapolis avek Larme.

Mr Speaker, me zot annan en problem. Ki zot problem Mr Speaker?

Mr Speaker mwan fransman parey mon'n dir mon pa war okenn rezon akoz ki lopoziyon ozordi pe lager kont en Lalwa sitan kler, sitan senp.

Ki pou ed nou pei, e met nou pei dan en bon direksyon. Avek sa de mo Mr Speaker mon dir ou mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Wi Onorab Loze ki pwen?

HON JOHAN LOZE

Mr Speaker nou'n ganny akize konmkwa nou ti lager. Mr Speaker nou'n ganny akize konmkwa nou ti lager pou pas en lamannman anba Lalwa Anti-Koripsyon pou soutir bann dimoun ki'n fer koripsyon.

Mon pa konnen ki lamannman nou ti lager pou mete pou soutir lekel mwan? Be selman Onorab fek dir la.

Mr Speaker mon ti ava kontan si ou verifye verbatim lo kwa ki in dir. Apre ou ava donn nou ou *ruling* lo sa lakizasyon ki in fer !

Akoz mwan mon pa'n lager pou pas okenn lamannman pou soutir person mwan. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi. Mon repet ankor ki bann Manm pa viz bann lakizasyon ver Manm lot kote latab. Sa i pa apropiye.

Nou ava kontinyen Onorab. *Yes, Onorab Pillay point of order.*

HON SEBASTIEN PILLAY

Wi Mr Speaker. Sa bann ki le konnen anba ki ...

MR SPEAKER

Dir mwan anba ki pwen silvouple?

HON SEBASTIEN PILLAY

... ki le konnen anba ki *Order* mon pe fer li. Mon pe fer li ankor enn fwa anba *Order* 8.

MR SPEAKER

Non, non. Dir mwan ki pwen konmsi lo ki size?

HON SEBASTIEN PILLAY

Order 8, decorum dan Lasanble. *Ok*, se ou ki annan kontrol pou prezerv *decorum*. Pa mwan, pa okenn Manm.

Ler mon'n ekout mon bann Manm koze isi lo mon kote latab, napa okenn lakizasyon ki'n vize ver sa group ki asize lot kote.

Nor lakizasyon ki'n vize ver okenn endividi. E nou'n fer nou lentervansyon. Onorab in koze li in fer lakizasyon li, ou pa'n aret li.

MR SPEAKER

Mon'n aret li.

HON SEBASTIEN PILLAY

Ok, ou ou'n aret li. Me problemm se ki ou bezwen aret li ler i pe fer sa bann *statement*. Pa aret li apre ki in fini fer e apre si mwan mon pou proteste ou pou le met mwan deor.

MR SPEAKER

Mersi.

HON SEBASTIEN PILLAY

Se sa problemm.

MR SPEAKER

Mersi Onorab Pillay.

HON SEBASTIEN PILLAY

I montre poudir ou pa pe *fair* dan lafason ki ou pe *run* keksoz.

MR SPEAKER

Arete silvouple. Mersi. Mon'n vreman mon pa kapab aret li avan in fer. Ou dir mwan mon'n aret li ler in fini fer.

Sel mannyer mon kapab konnen ki i pe fer. Selman mon pou zis repet mon lapel ki nou sey obzerv sa bann lareg ki nou'n met devan bann Manm. Mersi.

Bon *next* Onorab Andre.

HON CLIFFORD ANDRE

Mersi Mr Speaker. Bonn apre midi tou Manm Onorab e bonn apre midi spesyal pou bann zanfan Anse Aux Pins ki pe selebre e osi tou bann ki pe selebre atraver Sesel en bonn fet.

Mr Speaker sa i montre nou ki le 01 Zen, letan bann zanfan pe selebre en lamannman konstitisyonnèl parey sa enn i vin devan nou, i pa en kwensidans.

I vedir ki letan nou pou kapab montre ki sa lamannman e akòz son rezondet, bann zanfan osi pou kapab apresye ki nou Gouvernman pe travay ou fer sir ki zot osi zot ganny proteze.

Mr Speaker, en Konstitisyon parey nou konnen, i en dokiman ki dinamik e i sibir sanzman avek letan pou kapab montre ki i neser ki nou osi nou aziste pou fer sir ki nou pe rann lapel a demann dizour.

Onorab Lemiel dan son lentervansyon in tous lo detrwà pwen ki mwan mon konsider koman valid. E enn bann lartik dan Konstitisyon ki'n touse, se 161.

Kot i donn ou fonksyon ki Lapolis i annan anba Konstitisyon. E sa se pou mentenir lord ek lape, internal *security* dan Sesel e lo tou landrwa kot Sesel in proklanm son ziridiksyon.

Pou anpes e detekte krim dan Sesel, ankor dan bann *area* kot Sesel in proklanm son ziridiksyon.

E pou li *perform* serten fonksyon ki kapab ganny preskrir par en Lalwa.

Akòz mon'n konmans koumsa Mr Speaker, pou montre ki poudir menm Lapolis anba nou Konstitisyon i annan en preskripsyon par en Lalwa ki kapab determin oubyen donn li serten pouvwar ki ganny anplifye dan serten sirkonstans.

Nou pou al lo Lartik 163 Mr Speaker, dan Konstitisyon parey i ete ozordi. Kot i dekrir, parey *VP* in dir nou, i dekrir bann fonksyon ki Lafors Defans i annan.

E sa se pou defann Sesel e lezot teritwar, lezot *area* lo ki Sesel in proklanm son ziridiksyon.

Dezyenm se asiste dan nou bann lobligasyon, lobligasyon Larepublik, enternasyonalman.

Trwazyenm se pandan letan *emergency*, ki ankor enn fwa sa i en deklarasyon in ganny fer par Lasanble, pou asiste bann Lotorite Sivil dan bann dezas sivil.

Oubyen pou met lord *restoration and maintenance of public order and security*. So sa laspe kot *public security* i antre.

Mr Speaker, prezan letan nou pou get nou, sa lamannman ki devan nou, sa lamannman ki devan nou Mr Speaker i pe demande, napa okenn kontansyon lo pou sanz sa non.

Akoz letan nou sanz sa non, i reflekte pli byen parey Lafors Enternasyonal i ete. So napa okenn kontansyon lo sa sanzman non.

Me en keksoz ki mwan mon war i normal dan en pei demokratik Mr Speaker, se ki dimoun i kestyonn en lamannman parey. Sa i normal.

Mwan Clifford Andre, letan mon ti war sa lamannman, premye fwa, mon ti kestyonnen. Mon pa pou kapab kasyet poudir mon pa, ti kestyonnen.

E i senpleman normal, e mwan mon'n ganny sa loportinite pou mwan dil avek sa Lalwa dan 2 kapasite, *Bills Committee* e osi Komite *La Defence*.

E bann Manm Komite *La Defence* i ava apresye ki nou'n met serten pwen devan. Mon osi premye reaksyon sete akoz nou bezwen fer en keksoz ki nou kapab fer?

E sa i montre, i montre mwan ki poudir ti napa nanryen ki ti anpes nou fer sa avan. Bann Lalwa, lezot in met devan, *Penal Code*, *CPC* ensidswit.

Savedir i ti senpleman legal pou fer li, me i ti ganny dekoul par bann Lalwa ki egzistan.

E alors ozordi Gouvernman *LDS* pe dir, annou met keksoz annord parey *VP* i kontan dir - annou met laklarte dan sa sityasyon, pou fer sir ki demen letan en dimoun i pran Konstitisyon Sesel, i dir mon oule get en kou ki fonksyon Lafors *Defence* i annan. I pou kapab vwar sa bann fonksyon ki dekoul la.

Me selman Mr Speaker, en keksoz ki mon oule fer kler, ki mon oule nou konpran byen, sa ki annan bokou kontansyon lo la, se ki letan dimoun pe get sa.

Annou lir li byen ki mannyer in mete, '*to enforce any written law in relation –*' Nou pa devret lir li *piecemeal*, nou pa devret lir sa lamannman par bout e dan sa paragraf ki nou pe dir i annan serten kontansyon.

'To enforce any written Law ki'n relation to public security, environmental protection, maritime security or maritime zones and any other matter as may be prescribed in an Act. '

Ankor enn fwa akoz mon lir sa, parske lartik 161 i dir ou, *as prescribed in an Act, ok?* Pou Lapolis, alor i normal ki nou osi met dan 163 en preskripsyon par en Lalwa.

Alors ki i pou fer, sa Lalwa la, i pou vin devan nou li, i pou vin devan nou. I pa zis ki Militer pou mont lo semen, e i pou ale i pou komans fer sa ki zot pe dir i pou fer.

Mon konpran zot konsern mwan. I enportan ki nou fer nou pep konpran, oubyen bann dimoun ki annan konsern konpran ki poudir sa pou vin atraver en Lalwa sa.

VP koriz mwan letan ou pe fer ou *summing-up*. Akoz se sa lenterpretasyon ki mwan mon gannyen avek sa seksyon.

Zot pou fer tou sa bann keksoz ki konsern, ki konsern *public security, environmental protection, maritime security or Maritimes zone and, and, i mete and any then maters as may be prescribed, may be specified* ki'n an Act.

So sa bann keksoz zot pou annan drwa fer la, i pa pou vin dan lobstak. I pou ganny spesifye dan en Lalwa, dan en Act. Akoz letan i fini pas kot nou i vin en Act.

So i pou ganny, en *Bill* pou ganny anmennen li. Pou dir ki poudir Militer dan sa konteks pou kapab fer sa, sa, sa, sa, ensidswit.

Sa 4 keksoz sa 6 keksoz anba *public security* i pou annan ankor 6 ki i pou kapab fer anba *environmental protection*. *Maritime security* ek *maritime zones*.

So alors nou, i nou devwar isi dan sa Lasanble, pou nou fer sir ki nou *scrutinize* sa bann Act ki pe donn serten fonksyon ki pe ganny spesifye anba sa bann Act.

I vre ki letan dernyen lamannman an 2020 ki ti ganny anmennen par nou bann koleg Onorab, ki ti pe asiz dan sa kote latab, e ti ganny siporte par Lopoziyon sa letan.

Me selman mon oule fer kler ki Clifford Andre li, Onorab Andre li i ti vot kont. E mon ti vot kont akoz mon ti annan en rezon akoz mon ti vot kont.

E sa ti montre ki poudir dan nou groupman, ti annan sa eleman kot liberte pou kapab swazir vote kont en Lalwa ki ou konsyans i dir ou i pa an konformite avek sa ki ou, ou krwar ladan.

Akoz letan ou dir mwan en boug i annan en bato deor, letan ou aret li, militer ou kapab *fire* son bato ou koul li. Be militer i vin Lakour, e sa mwan mon ti dir mon pa dakor.

Me kontrerman ozordi letan mon pe get sa, *ok*, e zot ti vote, ti annan serten lo nou kote ki ti vote an faver. Be selman mwan ti vot kont.

E sanmenm sa ki mon pe sey, pe sey montre ki poudir mwan mon prensip mon garde. Akoz Lalwa i vin devan nou.

Letan sa fonksyon pou ganny spesifye an relasyon avek *public security, environmental, maritime zone* ensidswit, i pou ganny spesifye anba en *Act*.

Mwan ki pe reprezant zabitan Anse Aux Pins, in ganny elekte, zot kapab fer sa ki zot oule.

Me selman mon'n ganny elekte, i annan ankor 3an pou mwan servi, e mon pou servi li libreman avek lafyerte.

Mon pou dir letan en Lalwa i vini ki mon santi i annan eleman dan sa Lalwa ki'n ganny spesifye, ki pe donn militer serten fonksyon Lapolis ki mwan mon krwar i pa devret, i pa an konformite avek Konstitisyon.

Menm si sa ki la pou'n ganny spesifye, sa lamannman pou'n ganny aprouve. Alors mon oule fer sir ki nou pep pa zis sot lo en keksoz san vreman lir ki sa lamannman, sa dizyenm lamannmanp e vreman dir, mon pa pou al dan politik pou mwan dir en lot ti fer sa, en lot ti fer sa.

Sa pa mwan kalite fer politik. Me selman mon vin lo sa spesyalite, parey Onorab Cosgrow in dir. Li i pa en Avoka, be mwan mon en Avoka. E mon fyer mon en Avoka.

Be se sa ki mon pe lir dan sa konteks legal, menm si i kapab annan serten mon bann koleg Avoka ki pou war lenterpretasyon sa lamannman dan en lot perspektiv.

E sa i normal, sa, i normal. Akoz pa nou tou ki piti menm manman parey i dir. Nou tou nou diferan e nou fason vwar keksoz i diferan.

Alors nou bezwen kapab koze pou nou met sa devan. E, ou konnen la demokrasi parey mon dir, i pa zis nou aksepte sa ki ou dir.

Mon kapab osi refize sa ki ou pe dir oubyen sa ki ou pe demande, se sa la demokrasi. Pa zis en kote, me i mars 2 kote.

Alors mwan, avek sa detrwa mo Mr Speaker, parey mon'n dir, mon ti a kontan *VP* i konfirm sa ki mon'n dir, i *specified in an Act* letan i pe reponn.

Alors ki fer ki pa akoz sa i dan Lalwa, e letan mwan mon pe gete, letan mwan mon pe gete i bann Lalwa ki pou vini. Akoz i deza annegzistans la li.

I bann Lalwa ki pou vini, ki pou pran konsiderasyon sa 4 eleman. E son senkyenm se ant *other matters* ki nou nou'n spesifye ladan.

Alors pep Seselwa, mwan mon pou dir zot, pa krwar ki sa lamannman i pase ozordi, e demen bomaten oubyen tanto, solda i sorti dan barak e ki fer zot barak anvil kot Lorloz.

Non, pa sa, i pa sa, i letan i pou annan en sityasyon ki nou koman en Lasanble nu pou aprouve dan en *Act, specified under an Act*.

Ki sa bann sirkonstans ki *CDF*, Brigadye Rosette i avan donn lenstriksyon avek, son *Chief of Staff* pou met en *platoon* lo landrwa kot pou annan tel sityasyon.

Oubyen zis met zot lo *standby* an ka, keksoz i deborde.

Alors mon bann frer avek ser lot kote, ki mon pe dir zot, annou pa rat en loportinite pou nou fer en kontribisyon dan en lamannman konstitisyonnèl, ki pou annan benefis - pa pou en parti politik, pa pou detrwa dimoun, me pou annan benefis pou pep Seselwa.

E parey nou preanbil i dir, nou, nou pou bezwen pran konsiderasyon laspirasyon nou pep.

E laspirasyon nou pep se pou nou fer sir ki nou ed zot dan bann sirkonstans kot led i nesaser.

Alors avek, sa Mr Speaker parey mon'n dir, mwan mon pou donn sipor sa lamannman konstitisyonnèl, akoz mon krwar i annan merit.

E mon krwar i annan *safeguards* ki'n ganny mete. E sa *safeguards* se nou, se nou. Akoz nou ki pou dir nou aprouve, oubyen nou pa aprouve.

E mwan mon kapab donn zot mon garanti, ki si mwan pandan sa letan ki mon la, mon vwar ki Legzekitiv, Gouvernman i anmenn en Lalwa ki mon santi i en labi nou Konstitisyon, mon pou enn ki pou lev mon lanmen pou dir ki mon pa dakor.

E mon annan sa loportinite pou m wan dir mon pa dakor. E mon krwar i enportan. E si i vedir vot i avek zot, mon pou vot ek zot.

Me mon pe dir zot, safwasi zot fer pep Seselwa loner e vot an faver sa lamannman. Akoz i enn ki pou benefisyè nou tou e pep Seselwa an antye. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Onorab Vidot ou annan laparol.

HON AUDREY VIDOT

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker bonn apre midi. Bonn apre midi VP ek ou delegasyon, tou Manm Onorab e tou dimoun ki a lekout.

Mon oule swet tou bann zanfan dan Sesel en Bonn Fet Zanfan, e Bonn Fet Zanfan pou bann zanfan Plaisance Primer, Segonder, *Exceptional School*, osi byen ki Lakres Les Mamelles.

Mon osi oule swet Lekol Plaisance Segonder en bon lanniverser 30 zot legzisans. E mon swete ki ozordi bann zanfan in byen pas zot lazournen.

Mr Speaker zabitan Roche Caiman e pep Seselwa ki a lekout, i enportan ki zot konnen ki restriksyon bann lakor avek bann prose zis etabli par Lalwa, i ganny definir dan *clause* 1 Lartik 18 dan Konstitisyon pei, ki tou dimoun i annan drwa laliberte ek sekirite son lekor.

Lartik 18, *clause* 3 i fer resorti ki en dimoun ki ganny arete ouswa detenir, i annan drwa konnen letan i ganny arete ouswa detenir, ouswa osito ki posib e pratik dan en langaz ki i konpran rezon akoz in ganny arete, e detenir, e osi ki i annan drwa gard silans.

Drwa ganny defann par en dimoun ki pratik Lalwa ki ava'n swazir. E dan ka kot en miner, en drwa ou kominik avek son paran oubyen son gardyen.

Par kont, i regretab ki souvandfwa drwa nou sitwayen pa ganny respekte anba Lartik 18 *clause* 3.

E souvandfwa apre plizyer konplent e sizesyon par manm piblik, Lasanble Nasyonal in koz fortman lo lefikasite nou Lafors Lapolis pou annan lord, lape ek sekirite ki kapab rennyen dan nou pti pei Sesel.

Mr Speaker, parey Vis- Prezidan Afif bomaten in kapab *remind* Lasanble Nasyonal lo *verbatim* Onorab Sebastien Pillay dan setyenm Lasanble, i enportan ki Lasanble i osi *remind* Vis-Prezidan Afif ki son Prezidan ki ti Dirizan Lopozisyon tik dir dan Lasanble ki Sesel pa bezwen larme.

Akoz bokou nou resours i depans avek larme, menm si napa menas. Sa pa zistwar Lopozisyon US Onorab Henrie, atraver ou Mr Speaker.

Onorab Wavel Ramkalawan ti ranforsi lo nesesite annan en *Coast Guard* pou protez nou teritwar dan bann loperasyon spesyalize.

La ozordi sa menm koleg ki ti asiz o bor li, e ki ozordi i son Vis-Prezidan i vin koz *zenn, *i vin koz lo langaz. I koz en lot langaz.

Sa i montre ou ankor ki politik sounjoula lake kartron ki *LDS* i anbet pep Seselwa. Mr Speaker, Prezidan Larepiblik i bliye kwa ki i ti dir e kwa ki i ti koz lo la ler i ti Dirizan Lopoziyon.

Les mwan *remind* pep Seselwa ki Onorab Ramkalawan ti fer resorti ki Sesel i bezwen en lafors sekirite Lapolis ki serye.

Kot Lafors Lapolis i ganny ranforsi avek plis zofisye ek resours e bon lantrenman pou protez Seselwa e gard lord ek lape.

Alors i kler ki sa Lalwa ki devan nou, pe endik nou ki Gouvernman *LDS* dirize par Prezidan Wavel Ramkalawan pe *fail* pou diriz sa Lafors Lapolis.

Dan plas aplik sa ki i ti prese ler i ti Dirizan Lopoziyon, i fer tou le kontrer. Ozordi ler i Komandan an Sef, i bezwen larme.

I bliye sik i tik dir bokou nou resours i depans avek larme, menm si napa menas. E ki nou bezwen mwens fizi e aminisyon dan sa pei.

'Silencing the gun in Africa' aotvwa i ti kriye. Sa osi i pa zistwar Lopoziyon *United Seychelles*, me ti bann zoli parol zot Prezidan ki ti asiz lo sa kote latab ler i tik dan Lopoziyon.

Mr Speaker, si i annan en parol ki Onorab Ramkalawan ti dir dan sa Lasanble, ki mwan Onorab Vidot mon pou dakor, se ranforsi nou Lafors Lapolis.

Akoz nou bezwen Lafors Lapolis osi byen ki nou Gard Lakot. Akoz nou bezwen nou bann fanm ek zonm Gard Lakot pou protez nou sekirite maritim.

Me konsern ki vin a mon latansyon par zabitan mon distrik e menm lezot manm piblik, se zisteman lo sa bann pwen ki mon bann koleg in fer resorti, espesyalman par Onorab Uranie.

Akoz Seselwa in fini perdi konfyans dan parol *LDS*. Menm si mon koleg Onorab Hoareau bomaten, in sey vin donn lasirans ki son Gouvernman pa pou abiz okenn pouvwar, Seselwa i konnen ki Gouvernman *LDS* i zis en pti prometer pti donner.

Si zot pa kapab donn en bon rezon sa pep, kwa ki pe anpes sa Gouvernman ozordi servi son resours pou ranforsi Lafors Lapolis, osi byen ki pratik sa ki zot ti prese avan zot in ganny pouvwar, alors, pa vo lapenn vin donn lasirans sa pep lo keksoz ki zot pa kapab delivre.

Ler *LDS* ti fer letour lavil pou kriye, ‘Danny out!’ ti napa larme ki ti asiste, ti napa nesesite.

Nou pa ti tann ni Onorab Ramkalawan sa letan, ni Onorab Afif sa letan, pou dir ek nou poudir nou bezwen larme pou travay pres avek Lapolis pou met lord.

Oule dir mwan sa pti group Seselwa ki pe konmans groupe anba pye mang, dan semen, dan zot landrwa travay, anba Gouvernman *LDS* ozordi, zis sa i komans fer zot anmenn lamannman dan Konstitisyon. Kwa ki zot pe fer zot per?

Mr Speaker zabitan Roche Caiman i anvi viv dan trankilite. Kot lord, lape ek sekirite i annan dan nou pti kominote.

Zabitan Roche Caiman pa anvi vwar en Lafors Lapolis ek Larme antre dan zot lakaz ek zarm e vin senm lafreyer parmi zot zanfan.

Zabitan Roche Caiman i oule vwar en Gouvernman ranforsi resours ki i annan, pou li kapab anplifye travay Lapolis pou annan plis efikasite e pou zot vin pli efektiv.

Zabitan Roche Caiman i siport nou bann servis militer ki pou protez lanmer nou teritwar. Pou ki personn pa atak nou pti pei e detri nou pti zil ek nou sitwayen. E nou pep i konn limit ki nou bann Manm Lasanble, nou merit ale pou nou anmenn okenn lamannman dan nou Konstitisyon pei.

Mon zwenn mon bann kole lo sa kote latab pou mwan dir ki mwan mon pa pou lev mon lanmen pou mon siport en tel Lalwa. Avek sa 2 mo Mr Speaker mon a dir ou mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Mon ava aprezan apel Onorab Philip Monthy.

HON PHILIP MONTHY

Mersi Mr Speaker. Bonn apre midi Minis, *VP*, delegasyon. Bonn apre midi tou dimoun a lekout.

Bonn Fet zanfan tou bann zanfan Sesel, sirtou bann zanfan kot lekol Cascade. Wi byensir Plaisance osi, Pointe Larue, mon annan zanfan Cascade ki laba.

E mon oule asir zot ki personn antre zot pa pou grandi san en frer oubyen san en papa, akoz gra sa aksyon militer ki pou’n fer ki zot ou’n perdi en manm zot fanmir. Pa pou arive anba sa Gouvernman sa.

Mr Speaker mon'n war li nesese pou entervenir, akoz mon'n ganny aproz par detruwa mon bann zabitan ki'n eksprim zot lenkyetid anver sa lamannman ki devan Lasanble ozordi.

E pou dir laverite, mon osi mon ti en pe kon sernen ler ou pe tann dir, ki la zot pe al, met larme lo semen ek fizi.

Be Mr Speaker, ler mon'n ekout lesplikasyon, e rezonnman par deryer sa lamannman, e mon'n asize e fer serten resers, mon annan sa pou dir avek mon bann dimoun ki'n met mwan la dan sa Lasanble.

Ki fodre pa nou les nou ganny anbete avek sa bann politik bon marse ki pe ganny fer lo sa size.

Napa okenn larme ek fizi ki pe al, ganny mete lo semen kot nou pep pou ganny terorize. Onorab Andre fek fer resorti sa, fek fer kler ki pou napa.

Annou pa bliye lekel ki ti met larme lo semen, kot nou bann frer ti ganny bate e menm touye. E ozordi se zot menm ki oule fer nou krwar ki zot konsernen avek sa lamannman ki pe ganny propoze.

Mr Speaker mwan mon'n annan enn mon prop frer ki'n deza ganny bate ek larme ansanm ek son 2 zanmi.

Kot pandan 3 zour, ni mon fanmir, ni fanmir sa 2 lezot garson pa ti konnen kote zot zanfan i ete. Mon annan mon gran zanmi personnel Mr Brian Victor ki nou tou nou konnen ki li avek son 2 zanmi ti pas ladan.

Alors mon oule asir mon bann zabitan, ki si sa lamannman ti pou permet ki sa bann pratik lepase i retournen, mwan koman zot reprezantan mon pa ti pou pe donn mon sipor en tel Prozedlwa.

Ozordi Mr Speaker nenport ki nou frer ek ser ki ganny arete pou okenn lofans ki ganny komet, zot fanmir i konnen kote zot ete.

E i kapab rann zot vizit pou war dan ki leta lasante zot ete. I nepli sa lepok kot larme ti lo semen avek AK47 e ti annan sa pouwar pou fer sa ki zot oule.

Sa lepok kot Lafors Lapolis ti zis bezwen kile e les militer fer sa ki zot ti anvi, san ki zot ti kapab fer nanryen, in fini. Rol nou Lafors Lapolis i byen ganny definir anba Lalwa.

Sa bann lepok kot milisya ek larme ti lo semen pou bat nou bann frer, koup seve nou bann rastafaryen parey Onorab Woodcock fek fer remarke.

E menm kot serten nou frer in perdi zot lavi par sa bann menm zofisye militer ki ti sipoze pe protez zot, pa pou ariv ankor. E sirtou

pa la anba sa Prezidan ki'n dedye son lavi pou lite kont tou sa bann labi.

Mr Speaker Prezidan pa fou li. Tou sa lager ki in lager kont labi pouvwar e atosite komet par sa ansyen sistenm ki ti la, pa les nou ganny fer krwar ki ozordi li ki pe vin fer parey. Non! Sa i zis bann mannev politik par nou oponan, pou sey detourn lespri nou pep angiz zot a kapab score en pe pwen politik e anmas detrwa vot.

I enportan pou nou pep note ki depi sa Gouvernman in o pouvwar, napa ni en boulet ki'n ganny tire, e sa i laprev ki nou lafors in vreman pas dan sa transformasyon pou vin en lafors ki Seselwa i fyer ler i war son bann solda, me non pa per zot.

Sa Lafors Militer ki sa lepok ti ganny servi pou komet tou sa bann atosite, i nepli egziste.

Ozordi Mr Speaker Sesel i annan en Lafors Militer ki i annan en nivo disiplin e profesyonnalizm ki pa konparab avek sa Larme ki sa pep in konnen anba sa ansyen Gouvernman.

E annou pa sey fer sa konparezon. Akoz nou pa pou pe fer zistis nou bann frer ek ser ki met sa liniform ozordi.

E annou alors pa fer sa fot pou sey asosye sa lafors ki la ozordi 2022 avek sa enn ki zot dirizan sa letan ti kapab manipile e ordonn-en pou fer tou sort kalite loperasyon sal pou elimin nou bann frer ek ser, oubyen zis fer lakaz pou bann gran sef, parey Onorab Woodcock fek fer remarke, oubyen pou menm sonny koson.

I enportan alors Mr Speaker ki mon fer mon bann zabitan konpran, ki sa ki sa lamannman pe vreman anmennen.

Sa lamannman pe tou senpleman fer li legal anba nou Konstitisyon pou militer asiste nou Lafors Lapolis ler i annan en nesosite.

Tel parey ler bann entervansyon i ganny er par nou Lafors kot Gard Lakot kont bann trafikan drog ilegal dan nou teritwar maritim.

Fodre nou pep i konnen ki se pa Lapolis i mont lo sa bann bato ler i annan bann tel loperasyon. Me se nou Lafors Militer atraver nou Gard Lakot ki fer sa.

Nou bezwen koman en pei, fer tou sa ki Lalwa i otoriz nou fer. E se sa ki nou pe fer atraver sa lamannman. Akoz i kapab argimante ki sa bann loperasyon i ilegal.

Akoz si nou swiv nou Konstitisyon, Gard Lakot pa ti pou ganny drwa fer okenn lentervansyon kont bann trafikan drog dan nou lespas maritim.

Sa ki pe ganny fer la ozordi avek sa lamannman, se donn en serten pouvwar larme ki deza la dan Lalwa, me nou pe zis met li annord anba nou Konstitisyon - se tou.

Sa bann zafer AK47 kot lakour parey Onorab Uranie pe fer nou krwar pou arive, pou arive selman si sa pep i vwale e i deside remet zot lo pouvwar.

Akoz sete zot parti ki ti bann spesyalis entimidasyon avek AK47. Sete anba zot Gouvernman ki AK47 ti ganny mete dan lanmen nenport ki, ziska ki zot tik al tir lo tron koko, zot ti krwar soumaren.

Mon oule asir sa pep e sirtou mon bann zabitan, ki AK47 konmela i dan lanmen bann zom ek fanm disiplin e non pa bann kriminel.

Avek sa detrwa mo Mr Speaker, mon oule asir mon bann zabitan, ki anpasan sa lamannman, Sesel koman en pei pou kontinyen progrese dan en fason sivilize, kot tou nou sitwayen pou viv an sekirite e dan la trankilite; kot a zouir proteksyon nou Lafors Lapolis e militer, me non pa perseksyon par sa bann menm Lafors parey nou'n pas atraver anba sa ansyen Gouvernman ki ti la. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Swivan mon ava apel Onorab Loze.

HON JOHAN LOZE

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker miltiparti Sesel ti ganny deklare an lannen 1991.

E nou Konstitisyon telkel ki i ete ozordi, ti ganny *framed* an 1992 pou li ganny aksede an 1993.

Si nou pou al sers lespri par deryer *the framing of then Constitution*, nou pou bezwen al '92 kan i ti ganny *framed* par bann *original founders of* nou Konstitisyon ki pou donn li egzaktman 30an sa lannen.

Mr Speaker, an 1992 sa pei ti *rife* avek kontansyon, disansyon e en politik adversoryal enkrwayab ant bann eleman politik dan pei *at the time*. Sa nou pa kapab *deny*.

E nou Konstitisyon telkel ki i ete in ganny *framed*, in ganny son nesans laba dan sa batenm dife '91/'92 kot nou ti pe sanmaye ek kanmarad, pa neserman vyol-a-man aköz i annan pei ki'n pas dan

bann, mon kapab *borrow* zot mo silvouple, ‘transformasyon’ bokou pli vyolan ki sa.

Be i ti tre, tre kontansyez *at the time*. E Komisyon Konstitisyonnèl ti annan bann *hot topics* ki ti adrese ki ti vreman so.

E Larme, *SPLA*, *SPDF* ti enn. Ava rapel en lot ti Gouvernman Lokal, *believe it or not* - Gouvernman Lokal ti en *hot topic* enkrwayab li.

Li menm ki ti anmenn sa *fame delinking* ki Lopozisyon sa lepok ti pe *champion* pou separ la politik avek Gouvernman Lokal, pou tir bann aktivis politik dan Gouvernman Lokal.

E en keksoz enterese, sa ti bann lide’ ki ti pe ganny fontovan an 92. 30 an pli tar ki nou vwar, *LDS* i ganny pouvwar, e zot ranvers tousala.

Zot in retourn politik, dan Gouvernman Lokal. Zot *right back to* apwent aktivis politik dan Gouvernman Lokal. Zot in pran politisyen ki zot menm zot ti donn lanmen kriye dir tire dan Biro Gouvernman Lokal, zot ki’n met asiz *smack-dab* dan Ladministrasyon Distrik, dan Gouvernman Lokal.

Zot in fer *volte-face* e *relink* sa ki zot ti dir *delink* 30an pase! Vwar en pe kwa ki lo nou azanda ozordi? Ou vwar en pe ki nou pe dil avek la? Zot fer *volte-face*, zot tourn an ron 360 degre konpletman e trair zot prop prensip. Sa i Gouvernman Lokal.

Me lot *hot topic at the time* ti *SPDF*, *SPLA*, li i ti so menm li. Mr Speaker ti napa lagreman ant le de kote, pa ti kapab tonm dakor.

E zot ti lo en *deadlock* kontansyon avek kanmarad, *until* zot ti annan en group resers dan *background*. Mon krwar si mon pa tronpe ti ganny *headed* par mon kouzen Minis Ronny Jumeau.

I ti *head* sa group resers ki zot, zot ti al fer resers lo bann diferan Lafors Militer enternasyonal partou o monn. E bann restriksyon ki i annan, enpoze lo zot dan en sosyete demokratik modern.

E se la kot serten konpromi ti kapab vini, kot desizyon ti ganny pran pou ferm laport, anpes militer lo semen, sa ti en pwen konsern.

Me petet kit en pti lafnet ouver pou si i bezwen. E model ki ti ganny servi, sete ki en leta dirzans ki ava ganny deklare.

Be are i leta dirzans in ganny deklare, apre 7 zour, bezwen vin kot Lasanble pou ratifye sa leta dirzans ki’n ganny deklare.

E apre sa ratifikasyon pli tar ti bezwen *extend*, bezwen retourn kot Lasanble ankor pou vin rod en *extension* sa leta dirzans ki permit Legzekitiv pou met solda dan semen. E sa ti lespri 30 an pase.

The framers of our Constitution. Sete sa lespri, *at the time, ki* pou annan restriksyon, pou annan restriksyon. E lekel ki ti pou balans sa pouvwar ? Sete nou bann ser Onorab koleg.

Pouvwar ti ganny mete dan nou lanmen koman lakle sa laport ki ti pou fer esansyelman sa kontrol lo Lafors Militer.

E *issue* i pa ti larme, *issue* pa'n zanmen Larme, *issue* se *the political masters of* en larme profesyonnel, *issue* pa zanmen Larme, i pa larme li.

Larme letan ou larg li dan semen i fer sa ki larme i fer, i fer brad for, se sa ki li in ganny formen pou fer, i vini i fer brad for.

Akoz sa se la natir sa keksoz, se son *DNA* sa. Be *the issue is not the military.* *Issue* se sa ki larg li. Be nou pouvwar in ganny mete dan nou lanmen pou nou kontrol sa keksoz.

Ozordi ki nou pe fer, nou'n ganny demande pou tir nou lenz lo nou, nou vetman pouvwar, pran donn Legzekitiv.

E nou tou nou asize la anndan nou fer parey sa fame Lanperer, nou dir gete mannyer nou zoli, nou'n byen abiye en ? Selman nou'n tir tou nou lenz nou'n donn zot laba.

Get mannyer nou zoli, gete mannyer nou'n byen abiye apre ki nou'n dezabiy nou lekor, met nou touni e la nou'n byen la.

Nou menm nou, nou pe sed pouvwar ki Konstitisyon in donn nou pou kontrole *la bête*. Nou'n donner, fer kado, donn Legzekitiv.

E nou *trust* ki sa Legzekitiv e nenport ki Legzekitiv lavenir i pou azir an tout bonn konsyans.

Now, sa Legzekitiv in dekoul from parti *LDS* ki ti trouv son letan koman Parti Seselwa alors en zour. 30an pase, Parti Seselwa li ki ti Lopozisyon pli radikal dan pei, tik annan en pozisyon kler.

Efas larme lo tou liv Lalwa dan pei, efas militer konpletman fer disparet. Be pa ti sa zot sel propozisyon.

Zot ti pe osi *advocate* ranforsi Lapolis, fer sa larme vin en *unit* spesyal parey ki i annan *Maurice* anba Lapolis. Donn formasyon Lapolis profesyonnalizm li fer li vin efikas, met li o servis sitwayen.

Zot pa ti pe *advocate* pe met larme lo semen zot. Parti Seselwa ti ganny sans fer son bann prezantasyon devan Komisyon Konstitisyonnel, zanmen Parti Seselwa ti vini, ti dir en zour nou pou met larme lo semen aköz i pou bon pou mwan, pou ou, pou mon

zanfan, e parti zanfan Lafet Zanfan pou ganny selebre avek met larme lo semen, akoz sa i bon pou zanfan.

Parti Seselwa sa lepok si ou ti pou'n dir li en tel keksoz parey, i ti pou lager. I ti pou lite kont sa lide e i ti'n pou'n dir ou poudir ou fou, latet pa bon.

Ou pa kapab vin koz met larme dan semen, dan menm konversasyon avek fer parti zanfan.

Esansyelman largiman ki zot, zot pe anmennen ozordi, met Larme lo semen ek parti zanfan dan menm konversasyon.

E zot pe donn nou lenpresyon ki, *this is the same argument*. Zot pe dir nou ki i *ok*. Konstitisyon en pei i la pou protez sitwayen kont Leta.

Konstitisyon en pei mon repete, i la pou li protez sitwayen kont Leta. Konstitisyon pa la pou protez leta kont son sitwayen. Nou bezwen kler sa bout.

I bezwen kler dan nou lespri letan ki nou vin devan nou pep e nou eksplik sa bann keksoz koumsa. Be akoz ki nou Konstitisyon ti ganny *framed* dan sa lespri e dan lafason ki'n ganny fer?

Sete pou evit repet okenn fot lepase. Evite repet okenn fot lepase. *Now*, mon pa pe dir sa an relasyon avek ladministrasyon Prezidan Ramkalawan.

Be Prezidan Ramkalawan i pa pou dernyen Prezidan Sesel li. Son ladministrasyon i pa pou dernyen ladministrasyon Sesel li.

Letan nou fer Konstitisyon en pei, nou pa fer pou Lopozisyon. Nou pa fer for the *sitting President*.

Nou *frame* nou Konstitisyon pou protez sitwayen kont pouvwar Leta *regardless* lekel ki Leta *at the time*.

Lekel ki'n ganny pouvwar leta *at the time, regardless* lekel ki Lopozisyon. Mon krwar se sa direksyon dan lekel ki nou bezwen evolye nou bann largiman.

Nou pa kapab devalye, re gres dan en *tit for tat*, nou kont zot, zot kont nou, e konfiz nou pep plis.

'Fer krwar ki sa i en zwe kannet ant nou', konmdir Minis Justin Valentin letan i ti vin fer son pyes teat politik.

Aprè sa enn i sot son kote e kriye, lapoud in bat lesans, parey dan Lapilapon lontan. Be i pa kapab lapoud pou kont lesans non?

Be si i annan en *bigger picture* parey Onorab Henrie in dir, si i annan en *bigger picture*, eski meyer keksoz ki nou, nou vwar pou fer,

se ki nou dir nou sanz Konstitisyon, akoz zot in sit nou tout en litani Lalwa ki an konfli avek Konstitisyon.

Mon poz zot sa keston. Eski meyer keksoz ki i annan pou nou fer ozordi, se amann Konstitisyon? Akoz zot pe sit nou en litani Lalwa ki an konfli avek Konstitisyon. Kwa ki meyer semen? Meyer semen se nou amann Konstitisyon e regulariz tou sa bann bout, bout Lalwa. Be i pa ni sa ki *constitutional review* ti propoze.

Revi nou Konstitisyon ti propoz senpleman pou regulariz sa bout maritim la, sa lager kont drog trafik imen, piratri lo lanmen, ti napa *any other law*.

Ti napa *any other law* an relasyon avek bann lezot bout *law* parey Onorab Andre in dir nou lir byen. Napa sa bann zafer, pa ti ganny propoze sa. Ti propoz lo lanmer.

Be i paret mwan ki nou'n fer adrese, olye amann sa bann Lalwa ki pa pe tonm annakor avek Konstitisyon, e met tou keksoz drwat, e met tou keksoz byen, nou fer lanver.

Be bon zot pe osi egalman dir nou ki, taler mon'n tande, in ganny dir poudir larme i anba komann, mon krwar komann in ganny servi control - kontrol.

Larme i anba kontrol Zidisyer. Sa ti ganny dir taler, mon krwar Onorab Henrie ki ti dir. Ki Zidisyer sa? Eskiz mwan, ki Zidisyer sa?

Sa Zidisyer ki la lot kote semen ki zot pe dir? Sa menm Zidisyer kot Legzekitiv lo telefonn avek Avoka ki dir "mon'n *call* Ronny, mon'n dir Ronny fer sa." Sanmenm Zidisyer sa i zot pe dir mwan la ?

Sa Zidisyer ki zot pe dir. Me zot ava eskiz mwan. Si Lepep Seselwa ozordi....

MR SPEAKER

Onorab mon pa krwar ou devret akiz Zidisyer konmkwa i enkonpetan oubyen *bias*. Konmsi i sanble mwan nou pe mank en pe respe pou en lenstitisyon.

Mon pa konnen si ou a dakor avek mwan, selman mon ti a kontan evite sa.

HON JOHAN LOZE

Mr Speaker mon ava respe ou konsiny ki ou'n donn mwan e mon ava *phrase* li koumsa. Seselwa ozordi napa okenn *trust* dan Zidisyer, telkel *as is* parey i ete.

E pa krwar i li i pou servi koman en *honest broker* dan en tel sityasyon. Be alors ki sa pou kite, i kit nou, i kit nou pou kontrol sa bann keksoz ki zot pe dir kontrole.

Nou Lasanble nou, nou ozordi ki napa kouraz dir Legzekitiv nanryen, nou napa. Nou napa kouraz opoz e obzekte nanryen ki Legzekitiv i anmenn devan nou.

So ki mannyer nou Lasanble nou pou azir koman en *honest broker* vizavi sa bann sityasyon la?

Nou pe *willingly bend over e handover* pouvwar ki Konstitisyon i donn nou, pran donn Legzekitiv.

Prezan nou pou dir nou pou pas laport deryer pou nou al kontrol sa sityasyon. Be nou pou kontrol kwa? Kontrol i deza dan nou lanmen. Konstitisyon in donn nou pouvwar.

Nou pe deley nou prop pouvwar ki nou, nou annan, nou pe donner, prezan nou kree en *travesty*, nou dir nou, nou pou la, nou pou kontrole.

Be nou deza la, nou deza annan pouvwar pou kontrol sa bann sityasyon.

Nou'n pran nou'n fer kado e nou pe fer kado la ozordi, nou pe trair lespri *within which* nou Konstitisyon ti ganny *framed*. Se sa ki nou pe fer ozordi. Se sa ki nou, nou pou fer ozordi isi anndan.

Mr Speaker nou'n koz bokou lo Lafors Defans, be nou pa'n dir preski nanryen lo Lapolis. Nou pa pe realize ki nou pe anmenn en gro mank respe pou Lafors Lapolis.

Sa Lafors Lapolis ki nou ti dir i pou vin ganny profesyonnalizm, i pou ganny *beefed up*, pou ganny *training*, nou pe anvoy zot en mesaz ozordi ki zot pa kapab fer zot louvraz.

E nou bezwen larme pou fer zot louvraz. Se sa mesaz ki nou pe anvoye pou Lapolis ozordi. E sa i en mesaz kler.

Be ou konnen ki mannyer sa bann keksoz in arive? Pandan en trantenn lannen nou'n annan nou en Lopozisyon dan sa pei ki'n anmenn li en konba asarnen kont Lapolis.

E in fer sitwayen mank respe pou Lapolis. *Week in and week out* zot in gognarde e ensilte Lafors Lapolis.

Dan Lasanble zot in deza apel Lapolis gardbou, dan zot zournal zot in apel Lapolis gardbou.

Zot in ensilte tou Komisyoner Lapolis ki'n vini, zot in menm ekrire Max met Maxim ler i sanz Komisyoner. Dan zot zournal zot in aktyelman apel Komisyoner Lapolis, 'Omiksyoner.'

‘ Omiksyoner’ - zot, zot in kree en sityasyon kot zot in fer sa pep devlop en relasyon adversoryel avek Lapolis. Prezan ozordi zot dir Lapolis i *attainable*, fer larme fer son louvraz.

Be lekel ki’n kree sa, mwan? Mwan ki’n kree sa sityasyon, ouswa zot ki’n kree sa sityasyon? E ozordi zot pe erit bann keksoz ki zot menm zot, zot in kree.

E zot pou bezwen viv avek. Zot pou bezwen sey govern sa bann enbesilite la ki zot in kree e ki zot in erite par konsekans.

Sa mank respe ki zot in mank respe pou Lapolis prezan ozordi zot pe dir Lapolis i bezwen vin en zanmi lakominote.

I bezwen vin *friendly* ek lakominote. Be se zot ki’n kree sa sityasyon. I pa mwan.

MR SPEAKER

Onorab ou’n sot 20 minit, petet ou ava avans lo konklizyon.

HON JOHAN LOZE

Mon ava konkliny Mr Speaker.

MR SPEAKER

Thank you.

HON JOHAN LOZE

Mr Speaker an konklizyon mon pou dir sa, dan sa pei nou’n annan dimoun ki’n annan gro mank respe pou larme.

Brigadye i la devan, i ava rapel kot dimoun ti envant zistwar kot i ti dir in *freeze* R150milyon dan en Bidze larme, ki ti en mansonz.

En konplet mansonz, dimoun in fer politik lo ledò larme.

Ti napa 150 milyon pou li *freeze*, akòz sa ti en larzan Endyen ki Endyen ti’n depans dan son prop *shipyard* e Topaz ti an desandan ti’n fini repare.

Be li in anmennen avek ki in *freeze* 150milyon. Sa i enn - mank respe pou larme. Dezyenm mank respe pou larme, Brigadye i la devan.

Brigadye ti vini ti vin demann R3 milyon *Supplementary Budget* pou *fuel Coast Guard*.

Ti bezwen al dan komite isi, al dan komite laba, pros -. Larme ti bezwen sipliye pou ganny *fuel* pou *Coast Guard*.

Sa bann menm bato ki ozordi in vin zot saryo personnel pou monte desann ladan. E mon dernyen mo Mr Speaker ki mon pou dir, nou tou nou pe dir ki Lasanble ki pou azir koman *check and balance*, i byen. Lasanble *is the bull work of democracy* dan sa pei. Vre, nou ki bezwen azir *checks and balance*.

Be ou konnen ki nou pe vwar ozordi? Leskiz i ganny kree fer prononse par Lasanble pou eskiz koripsyon ki Minis pe fer, e nou dir i *ok*. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Bon, nou a pran ankor en entervenans avan *break*. Mon apel Onorab Bistoquet.

HON ROSIE BISTOQUET

Mersi Mr Speaker. Bonn apre midi Mr Speaker. Bonn apre midi tou Onorab.

Mr Speaker mon pou dakor totalman avek sa lamannman ki nou Konstitisyon pe anmennen ozordi.

Parey mon dir, mon pa en madanm de Lalwa, me selman mon annan enn de pti pwen ki mon kapab met devan pou fer sir ki nou bann sitwayen Seselwa i a konpran akoz ki sa Lalwa pe ganny anmennen.

Mr Speaker nou pa pe viv dan lepok kolonyal, nou pa pe viv dan letan Parti Inik. Sirtou dan Parti Inik kot disan Seselwa ti koule atraver *AK47* e osi zot ti ganny brile. I annan menm ki ti perdi zot lavi san rezon.

Mr Speaker evolisyon in anmenn nou Sesel en kantite devlopman. In anmenn bokou nouvo nide e osi in anmenn en nouvo Gouvernman avek en nouvo eleman ki nou Seselwa nou'n krwar ladan apre eleksyon nou Prezidan Wavel Ramkalawan.

Nou'n antre dan en *global* i *global world* parey Angle i dir. Nou dan lannen 2000 - nou bezwen mazine poudir nou dan lannen 2000, non pa dan lannen 1900.

Me parkont evolisyon in anmenn pa zis devlopman avek bann *achievements* pou nou pei, me osi ki'n anmenn en kantite defi.

Nou *zone* maritim in vin pli larz, nou'n atrakte plis trafik dan nou *zone* maritim.

Alors nou bezwen fer sir ki nou Lalwa Maritim i kouver tou *zone* maritim i fer sir ki i ganny en bon *monitoring*.

Sa devlopman in osi anmenn plis migrasyon isi Sesel. Nou'n war Imigrasyon, Seselwa i voyaze, monte desann. E osi nou'n war devlopman imen. E sirtou sa ki mon pe koz lo la, se bann defi devlopman ki osi anmenn bann menas dann nou sosyete.

Sirtou menas kont nou lekonomi tel ki trafik imen, trafik drog, lapes ilegal, problemm sosyal.

Nou'n trouve poudir drog in ariv Sesel, e sirtou bann *hard drugs* parey eroin. Piratri, tranzaksyon ilegal e osi frod.

Mr Speaker avek tou sa bann devlopman ki nou pti pei in anmennen, avek en pti popilasyon parey nou ganny konsidere konman en *Small Island State*.

E osi nou bezwen mazine poudir nou annan en popilasyon ki pe vyeyri. E Sesel in war li enportan pou fer sir ki i osi ki devlop son lafors imen - pa zis lo kote *training*, me osi lo kote deplwayman. E an plis ki sa Mr Speaker, nou'n trouve ki Sesel in enport en kantite travayer, sirtou nou'n trouve en kantite travayer konstriksyon.

E sa ki mon pe fer lanfaz lo la, se ki Sesel osi in enport bann gard, se ki nou'n enport gard ordiner.

E nenport sekirite ki pe vey dan diferan letablisman e osi pa bliye nou nenport Gard Prizonnyen.

Mr Speaker sa Lalwa i deza en parti kot nou santi i anmenn en diferans, sirtou dan nou lavi. E nou konnen poudir sa i annan diferan bout Lalwa ankor ki sirtou trouve anba Kod Penal, e lezot ankor.

An plis ki sa, nou trouv nou larme ki'n ganny de plwaye, pa zis dan dezas, parey nou Konstitisyon i dir, pa zis dan *emergency*, me dan lezot sironstans dan nou pei.

Me ziska prezan personn pa koz lo la. Me nou bezwen met, sa ki nou bezwen fer se fer sir ki tou sa bann pti bout Lalwa avek bann pratik ki pe pase i ganny met annord.

Ki dan en fason letan nou Konstitisyon in fini ganny aranze, nou konnen lekel ki fer kwa e keler osi.

E sa mon krwar i ava antre anba *matters as may be specified in an Act*. Mr Speaker ler i annan dezord dan, distrik - mon pou koz en pti pe sa bann sityasyon - ler i annan dezord dan distrik, kot i demann ranforsisman, parmi Lotorite Distrik lekel ki nou trouve?

Se larme ki ganny de plwaye pou donn en koudmen e met lord. Ler i annan dimoun ki'n perdi, ouswa bann touris ki'n perdi dan *trail*, nou toultan demann, solda pou donn koudmen. Zot pas partou dan

bann kolin montanny, zot pas partou lo lans pou zot kapab fer sir ki sa ki zot pe rode, zot ganny trouve.

E an menm tan ler delo i monte, nou trouve poudir lateras osi i grennen. Apre bann pye dibwa osi i ganny bare. Lekel ki nou war lo semen? Larme i monte desann dan peron, pou degaz lasasen.

Ler distrik i annan en problemn drog, parey nou ti trouve resaman dan distrik Roche Caiman, kot nou ti bezwen lasistans pou nou kapab fer sir ki met lord dan nou pei.

Larme i monte desann pou fer sir ki tou sa bann keksoz i ganny met annord.

E menm resaman osi, pa zis resaman, i annan plizyer letan, nou trouve ou dir par egzamp, ler i annan bann gran, gran boursay kot bann droger i asize, ankor nou trouv bann larme menm ki pe donn en koudmen.

Ler prizonnyen i sove Mr Speaker, lekel ki monte desann dan bwa, se osi sa bann larme, kot zot donn en koudmen Leta. pou kapab fer sir ki i annan lord.

Alors Mr Speaker, larme i ganny de plwaye pou asir sekirite piblik e osi akoz zot osi zot met lord dan nou pei, pou fer sir ki Lalwa a ganny mentenir e an menm tan pou fer sir ki tou keksoz anba nou, pou asire ki i pou annan lord ek sekirite dan nou pei.

Mon krwar sa Lalwa ki mon pou siporte in met an plas sa lamannman. Mon pou siport totalman Mr Speaker. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Nou a kapab pran *pause* la e nou a rezwenn 4er. Mersi.

(BREAK)

MR SPEAKER

Byen mon ava rapel Onorab Adelaide. E ozordi Lafet Zanfana pa servi okenn gro mo.

(laughter)

HON FRANCOIS ADELAIDE

Ale Mr Speaker. Mr Speaker i pa ti en gro mo sa petet akoz i *Mauricien* petet zot pa tro, tro konpran.

Mr Speaker bonn apre midi. Bonn apre midi Vis-Prezidan.

Parey ou'n fer nou mazine Mr Speaker mon konnen ki i 4er bann zanfan Baie Lazare i kit lekòl. Fotespere zot in pas en bon lafet. E mon swet tou bann zanfan Sesel en bon lafet osi.

Mr Speaker sa *Bill* ki *VP* in anmennen. Mwan osi parey ek tou dimoun, mwan osi mon ti annan en pe rezervasyon akòz vi ki bann dimoun Baie Lazare ti *call* mwan. Zot ti eksprim zot konsern.

E zot *main* konsern ti sirtou larme lo semen. Akòz se sa ki zot ti'n ganny dir e tou dimoun ti pe krwar sa *Bill* ki zot pe al fer la, sa lamannman Konstitisyon se pou met larme lo semen.

E mon'n bezwen mon osi al aprofondi mon konnesans. E menm nou'n koze - larme lontan ti lo semen.

Petet oparavan ti annan bann keksoz ki zot ti fer ki an dezirab e ki sa in mark bokou Seselwa.

Me mwan konman en Manm Komite Ladefans, mon'n ganny sans enterakte menm vizit diferan landrwa ki bann larme bann solda i okipe.

E mon vreman apresye ki in annan en transformasyon dan sa lafors. E mon ava dir bravo Brigadye pou komitman ki ou'n mete.

E tou bann lezot zofisye pou ki sa groupman zot ava vreman fer lemeyer pou nou pei, e donk sanz sa zimaz ki bann dimoun ti get nou larme oparavan.

Mr Speaker i pa pou drol pou mon osi dir ki Baie Lazare i fyer akòz nou annan en *top official* Kolonel Atala ki pe ansarz en *fleet Coast Guard* laba. E sa i en *achievement* pour nou distrik.

E i pa pe mal fer son travay e i pa ni sa boug arogan ki zot dir. Menm Brigadye i en boug ki *cool*. Mon konnen ki i profesyonnel. E i pou fer sir ki tou bann desizyon menm kantmenm ki Prezidan ki Komaandan an Sef, Sef Brigadye pou bezwen fer sir ki tou desizyon ki i gannye i bezwen ziz byen. Akòz apre se li ki pou bezwen sibir le konsekans.

Pa bliye mon bann frer i annan sa si ki pe montre lo televizyon *TRNUC* kot menm sa madanm, madanm *Chair* pe demann sa bann larme akòz ki i ti fer sa, zot ti dir zot ti ganny lord pli o.

E i fer zot konpran poudir ou konman en endividi ou responsab pou ou aksyon. Kan ki ou trouve en aksyon i pa zistifyab, ou pa fer akòz se ou ki bezwen sibir konsekans.

Lopozisyon ler nou'n tann zot, zot koz avek bokou konviksyon, e mon konnen poudir tre pe dimoun deor ki swiv zot, tre pe dimoun

ki swiv zot tre pe dimoun ki siport zot. E byensir i pa pou fer en gran lefe.

Akoz Seselwa in konpran. Seselwa lizye in ouver. E i konnen ki si i annan en keksoz ki pe vini napa nanryen malis i pou lemeyer. E mon konnen ki nou pou ganny sipor bokou Seselwa.

Mr Speaker en keksoz ki mon bezwen dir avek Lepep Seselwa, i enportan dan lavi ler ou tann en keksoz ou pa zis sot lo konklizyon. Akoz oule fer dimoun ki'n lir anbet ou.

I enportan ki tou dimoun bann ki doue i kapab lir konn lir, fer sa devwar e lir tou bann keksoz ki ou annan lentere ladan

E se atraver koumsa ki ou pou ogmant ou konnesans e ou pou vremen konpran ki sa bann keksoz pe dir ou. Zisteman parey sa Lalwa ki la. I byen ki tou Seselwa ki i annan sa abilite pou lir i lir sa Lalwa e enterpret li dan son vre sans.

E menm kot ou pa kapab ou demann en dimoun ki ou santi onnet e i kapab eksplik. Me mon dekonsey zot pou zot al demann leklersisman avek Lopoziyon. Akoz fransman ou pa pou vremen ganny sa bon keksoz ki ou anvi tande.

Mr Speaker nou'n tann dir poudir avek sa lamannman ki pe arive la, touris pou vwar larme lo semen.

Mr Speaker mon demann mon lekor, eski Sesel ki fer fizi? Eski deor touris pa konnen ki savedir en fizi? Eski deor touris zanmen in deza vwar en larme lo semen?

Mr Speaker mwan mon krwar ki nou devret servi bann legzanp ki en pe pli konkret. Ki petet ki dimoun i ava kapab konpran pli byen.

Sa Lalwa i pa vedir ki sel bi sa Gouvernman se anpes dimoun Lasanble fer dezord pa anpes dimoun rasanble ansanm, kot *tir lenz pe fer dezord ki larme pou bezwen entervenir. Non Mr Speaker.

Sa lamannman dan Konstitisyon, i pe fer ki tou sa bann lezot Lalwa ki de-koule ki i ava annan sa armonizasyon Mr Speaker.

Pa bliye ozordi bokou *case* Ankour, e nou konnen poudir ss bann dimoun vremen zot kapab koupab.

Me selman parler ou vwar zot sape. Pa kestyon aköz en enkonpetan Avoka *whatsoever*. Me Avoka i kontan servi sa bout teknikalite. E mazin byen mon bann frer, ler zot *challenge* ou, zot anmennen ziska kot Lakour Konstitisyonnel.

Savedir si nou pa kouver si nou pa fer sa bout dan sa Konstitisyon, byensir bokou keksoz, bokou bann krim bann dimoun pou kapab sove avek.

E sa i pa pou donn en bon limaz nou pei. E nou pou touzour viv dan dezord, kot sa ki annan mwayen i annan konesans pou touzour pase. Me lo sa ki santi li mwen privilezye pou touzour vwar li ganny kondannen e ganny pri.

Mr Speaker mon'n tann enn lo sa topik les mwan, mon vremen dezapwente avek Lopozisyon. Tou keksoz ti lo medya touy keksoz zot in trouve. Zot pe demande zot pe dir poudir Onorab Ramkalawan - Prezidan Ramkalawan pa ti an faver larme.

Mr Speaker mon ti dan sizyenm Lasanble, ler nou ti pe koz lo larme.

E les mon koriz Onorab Loze. Ti annan en lepok dan Bide nou ti *freeze* R120 milyon pour Lafors Defans.

E ler nou ti demann zot akoz? Ki zot pa ti vini pou vin pran pou vin demande. Zot ti dir menm kantmenm nou'n *freeze* sa R120milyon sa lannen zot *still* fer profi.

Savedir ou kapab trouve ki kantite larzan ki ti pe zis koule e al kot Lafors Defans sa letan ti pep Sesel. E sa larzan pa ti pe ganny servi dan son vre sans, dan soon vre fason.

Mr Speaker mwan mon annan laprev dan mon distrik. Onorab Loze si oule konnen, *sorry* Mr Speaker mon pa ava servi son non, mon *retract* sa bout.

Tou sa ki le konnen dan mon distrik nou annan en lakaz. Les Canelles nou annan en lakaz. Sa bann lakaz son bann fabrik al kot *SPDF* anler. Tousala i parey.

So definitivman ti annan en labi e nou pa kapab kasyet pou dir ti napa labi.

E mwan mon krwar ki ozordi Lafors Defans mwan mon'n ganny sa sans pou vwar. Petet si ti annan en loportinite pou zot tou kapab enterakte avek sa bann dimoun.

Ou pou trouve poudir sa nivo profesyonnalizm dan sa lafors i enkrwayab. I annan en Onorab ki'n dir, nou pa ti kontan Lapolis. Nou'n maltret Lapolis. Nou'n dir nenport ki lo Lapolis.

Mr Speaker, pa ni bokou letan ozordi i annan en *case* ki pe pase lo *TRNUC*, kot en o zofisye Lapolis in dir i ti ganny lord avek Komisyoner ti donn larzan, pou li al fer bann misyon sal.

E si ou, ou en zofisye Lapolis ou Siperyer pe donn ou *advise* pe donn ou lord pou al fer bann keksoz ki kont Konstitisyon, eski ou pa kapab annan sa respe pour Lapolis?

Byensir Lapolis in ganny servi me Militer avan ki ti ansarz travay Lapolis.

E se sa ki ou vwar Lapolis in deteryore ki'n ariv sa nivo ozordi e vre zot mank resours. E i pa vedir ki sa Lalwa nou pe negliz Lapolis -non!

O kontrer nou pe ede ki Lapolis in ganny sifizaman sipor pou li kapab petet fer son louvraz en pe pli byen. E fer dimoun reganny konfyans ankor dan sistenm dan Lafors Lapolis.

E byensir nou dan Lasanble nou tou kou depi ler nou dan setyenm Lasanble, menm sizyenm Lasanble, nou'n ankouraze ki Lapolis i ganny tou sipor nesese akoz nou en parti ki *believe* dan *law and order*.

E si ou pa donn zot bann sipor ki zot bezwen, ki mannyer ou espekte zot kapab fer sa travay?

E la vi ki keksoz i en pe pli so, byensir zot bezwen pe en pe plis lanmen, zot bezwen plis lanmen pou zot kapab fer zot travay en pe pli byen.

E sa i pa vedir ki nou dir larme mont lo semen, ed Lapolis me larme li pran kontrol-non ! I annan son fason fer. E si mou respekte tou sa bann fason fer byen dir nou pa pou trouve sa bann dezord e menm sa bann labi, ki oparavan nou'n trouve dan menm Lafors Lapolis. Menm dan Lafors Militer.

Mr Speaker mwan mon krwar ki sa lamannman i en lamannman ki mon krwar ki parey ti dir depi 2008 ti pou vini.

E i annan en Onorab ki demande akoz sa letan la ki nou pe fer li. Rezon i tre senp Onorab, se ki nou, nou en parti ki pran aksyon. E tou keksoz i bezwen annan en konmansman nou pa kapab espere ler nou sorti dan Lasanble pou nou dir nou ti kapab fer keksoz kan nou annan sa posibilite ozordi pou nou vreman fer sa keksoz e donn lanmen fer nou pei fleri.

Fer sir ki tou dimoun i swiv Lalwa e i anba Lalwa. E ki personn pa pe abiz Lalwa. E mon pa trouve akoz ki nou pe per sa Lalwa. E ki nou pa kapab vot lo la. Me nou pe donn tou diferans leskiz e

‘Sa Lalwa pa bon,’

‘Sa Lalwa pou fer kekfwa annan plis dezord dan pei,’

‘Sa Lalwa gard pa pou konn son manda,’

‘Ki larme pou pran manda Lapolis,’

Non Mr Speaker. Sa amannman mon krwar parey mon'n dir ekspre nou'n met l i dan Konstitisyon, pou ki si i annan okenn

dimoun ki li *challenge* li, i ava annan tou kouvèrtir pou defann. Parey mon'n dir si in ganny fer byen i ava ganny kouver anba nou Konstitisyon.

Mr Speaker avek sa de pti mo parey mon'n dir - *Ok* wi bann dimoun petet ler zot in ekout mwan en pti pe pli byen. Mon'n dir profi non pa profi *savings ya-ya*. *So savings* akòz mon konnen taler pou annan dimoun pou al lev *point of order*.

So eskiz mon sa pti bout - '*savings*.' *So* Mr Speaker mon ava dir ou mersi. *VP* mersi pou ou pou ekout mwan.

E zis avan mon fini Mr Speaker, i annan en pti keksoz mon oule fer zot mazinè dan Lasanble. Zot rapel ler *VP* ti donn son testimoni. Zot rapel ler *VP* ti donn son testimoni, ler i ti dir ki mon krwar i ti *PS* sa bann letan, ki nou pa donn larzan akòz nou trouve ki i annan labi.

Zot konnen ki ti arive? Mr Michel ti donn lord dir Brigadye telefonn li dir si ou pa donn sa larzan, Brigadye pa bliye servi *revolver*. Li i pou bezwen donnen sa larzan.

E nou, nou pa sa bann dimoun koumsa e nou, nou pa pou fer sa tou keksoz nou oule li i mars *according* li e se pou sa nou pe pas sa Lalwa ki si i ariv en keksoz koumsa *VP* i ava kapab defann son lekor. E i a dir poudir non mon pa'n donnen. E vwala akòz mon pa'n donnen e *VP* mon krwar ou pou byen pase. Pa trakase *VP* nou pou donn ou nou sipor. Mersi bokou.

(APPLAUSE)

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Onorab Sandy Arissol.

HON SANDY ARISSOL

Mersi Mr Speaker. Bonn apre midi tou dimoun a lekout.

Mr Speaker ou konnen mwan mon ti ava kontan ki Onorab Loze en Manm ki'n koze avan nou'n pran *break*. Fodre i arete konman en Manm kontinyen *mislead* Lasanble Nasyonal, par dir nenport kwa.

Letan i vini i dir ek nou poudir nou'n apwent tou nou bann aktivis dan bann pozisyon kle dan pei.

Me selman i devret vir sa Roupri get lot kote sa Roupri. Konbyen bann aktivis Parti *US* ki dan bann bon pozisyon ozordi dan nou Gouvernman?

Konbyen bann ansyen *MNA* ki i annan bann pozisyon kle ozordi dan nou Gouvernman?

Konbyen zot bann siporter ozordi an zeneral zot pe travay dan nou Gouvernman?

Letan *US* i mont La Digue i al fer *meeting* dan lakaz *DA*, nou pa pous *DA* nou, parske Sesel i pou tou son zanfan. E nou, nou krwar ladan Mr Speaker.

Letan mwan mon kontan sa dernyen parol ki Onorab Wallace in dir letan nou pe fer nou pe vote apre midi, annou fer sa lamannman an mazinan nou zanfan.

Sesel in sanze ozordi parske bokou Seselwa in mazin lavenir zot zanfan.

Se pou sa rezon Seselwa in sanze e nou, nou dan Gouvernman e zot, zot dan Lopozisyon, parske dimoun in mazin lavenir zot zanfan.

Ozordi letan mon pe desann dan transpor bomaten i annan en sanson sante par defen Jocelyn Perreau, ki ti ganny konpoze zisteman letan ti annan louvertir nou Zarden Zanfan ki ti ganny fer dan Victoria an lannen '79.

Ler pe zwe sa mon byen rapel parske mwan osi mon ti en zanfan sa letan e sa sanson i sonnen dan mon lespri.

Be letan nou tou nou pe dir bonn fet zanfan ozordi, eski nou rekonnet ozordi i annan plizyer zanfan oubyen pti zanfan ki zanmen in deza konn son papa?

Ki i pa'n zanmen konnen kote son papa in antere? Letan nou pe dir Bonn Fet Zanfan i annan sa dan nou pei ozordi.

Ou konnen akoz i annan Mr Speaker dan nou pei sa? Parske sa kiltir, sa rezim ki ti la avan zot in servi zot pouvwar e pouvwar larme pou fer sa bann atosite lo *papa* sa bann zanfan ki ozordi nou pe swet zot bonn lafet zanfan.

E parkont zot sipoze siport sa bann zanfan zot. Zot sipoze donn goute sa bann zanfan ki'n perdi zot *papa!* Me zot refize donn goute. Mon redir ankor. Zot servi leskiz - napa transpor, me mon redir ankor me zot annan transpor pou anmenn dimoun Grand Anse dan laplenn. Pou al sante parey bef. Parey ziraf. Parey tou kalite zannimo. Zot annan transpor sa.

Mr Speaker letan mon ti pe grandi, ti annan de sanson ki souvandfwa ou ti tande ;-

'Mwan mon kontan mon milisya mon zot o !'

I annan sa. Me ti annan en lot sanson ankor ki nou ti kontan tande lo radyo. I annan en lot sanson ki nou ti tande ankor.

“Solda Rene pa pou mor koumsa!”

Me Mr Speaker, be mon vwar i drol ozordi akoz soudennman *SPPF* in per solda! Soudennman zot in per larme!

Mon pa ganny en konpran. Ozordi zot, zot sel largiman lo sa lamannman se larme pou desann anvil, e larme pou stasyonnen partou.

Me mon vwar i drol. Be dan ansyen ladministrasyon, bann Minis letan zot ti dormi aswar, lekel ki ti kot zot lakour? En *PSSW* avek en en *AK47*? Mon ti ava kontan *VP* ou reponn sa kestyon pou mwan taler. Eski letan sa Minis ti pe dormi avek son *PSSW* an deor son lakour avek son *AK47*.

Eski bann vwazen otour ti per? Eski son madanm ti per sa Minis? Eski son zanfan sa Minis ti per? La soudennman ler nou, nou pe anmenn sa lamannman tou dimoun i per?

Mr Speaker letan nou ti pran pei 2020 ti deza annan larme lo semen. Ou konnen ki larme ti pe fer lo semen? Ti pe ed Lapolis zisteman parske nou ti annan en *emergency* lasante dan pei.

Be ler larme ti lo semen, bann *US* ti per? Tou Seselwa ti per? Tou dimoun ti pe fizi soudennman e nou’n ganny dir poudir si i annan larme pou afekte touris La Digue.

Me letan Msye Rene ti monte dan bato larme li i ti al Linyon Estate li, eski bann Digwa ti per? Eski bann solda ti napa fizi? Zot ti annan baton papay avek zot?

Mr Speaker letan Msye Rene ti al fer son *retreat* Linyon i pa ti al ek son bann Minis li. I ti al li tousel avek son bann konpatriyot, i ti al *retreat* e bato larme ki ti anmenn li. Letan Msye Rene ti al fer son *retreat* remir i ti al dan bato larme li osi. Taler mon’n tann koz bato larme, nou larme soz.

Mr Speaker tousala ti arive anba vye ladministrasyon. Me soudennman ler zot in sorti dan ladministrasyon zot per larme, zot per fizi! Mon konpran mon. Zot sel largiman se nou pe anmenn sa lamannman an ka zot desann anvil e nou, nou pou met larme lo zot.

Ozordi nou’n dir ek zot, zot lib pou desann anvil mon bann zanmi, desann zot in konmans kot Lorloz. Zot in sorti zot in al lot kote semen avek Lorloz la zot in ariv Grand Anse Mahe dan laplenn.

Be problem mon’n tann zot taler pe dir travayer *IOT* i kapab desann, lot in desann, travayer *PUC* in desann. *Tinky Winky* osi ti

desann, zot pa mansyonnen sa? Li osi ti desann. Zot lib pou zot desann mon bann zanmi. Desann eksprim zot vwar, eksprim zot la demokrasi - napa larme ki pou zot. Non, pou napa larme lo semen.

Selman sa ki zot bezwen konpran, i annan Lalwa dan pei, pou ou desann, ou bezwen pas atraver Komisyoner Lapolis. Fer sir ki tou ou bann permisyon i annord. Apre ou desann. Sansan i vin en dezord. Sa ki nou promete.

Letan mon'n tann koz lo *PUC* ti anvoy larme kot *PUC* apre ki bann dimoun ti proteste. Be zot bezwen dir nou laverite.

Kot *PUC* larme ti desann, zot konnen akoz, parske ti annan en lentansyon poudir pou fer sabotaz kot bann zenerater. Parey zot ti fer la an montan Perseverance. E ti annan en *interview* lo televizyon ki ti dir zot in kas bwat, zot in fer sote kouran, e sa ti kapab koz en danze kot Lopital Lafanmir oubyen lezot danze dan pei.

Se la ki larme ti vini kot *PUC*. Se sa ki lamannman pe dir. Ler i ariv en evantyalite dan pei kot nou bezwen lasistans nou larme, ki nou, nou peye zot vini zot donn en koudmen.

Mr Speaker letan mon tann *US* i dir poudir Prezidan Ramkalawan sa letan sa letan i *Leader* Lopozisyon pa ti kontan larme e i ti anvi plis lanfaz lo *Coast Guard*.

Wi mon dakor. E ozordi ki nou'n vwar kot *Coast Guard* nou'n ganny bokou plis bato ki letan zot ti la konman Gouvernman !

Nou'n fer bokou plis larestasyon ki letan zot ti la konman Gouvernman! Nou'n anmenn nou bann frer ki'n ganny met e konman bann *deposit* lo bato an relasyon avek trafik drog avek sipor lezot lorganizasyon. Nou'n fer serten travay.

E bann zofisye kot *Coast Guard* i annan zot ki ti pe kaye, zot in ganny promosyon nesese ki zot ti bezwen anba nou ladministrasyon. Se sa ki Prezidan Ramkalawan ti pe dir.

Me parkont sa ki nou, nou ti anvi, letan zot in dir nou'n kritik larme se ki nou ti anvi en larme profesyonnel , efektiv, me pa enn kot larzan ti pe ganny mete atraver *SPDF* e apre ti annan bann dimoun sorti *State House* ki ale i pran serten sonm dan sak vakwa, dan sak are, dan pos kannson deryer pou zot al donn bal, oubyen pou zot al donn kabinen, televizyon La Digue sak fwa eleksyon!

Sa ki nou pa ti oule nou. Nou ti anvi en lafors defans efektiv responsab, onnet, e ki nou kapab kont lo la.

Pa en la fors ki pou vini, ki pou pran enn nou fanmir anmenn li Grand Police tortir li, anmenn li Salazi Sans Souci zet li kot kote

miray, pa sa ki nou ti anvi. Se sa ki Prezidan Ramkalawan ti pe fer referans avek Mr Speaker.

Lapolis zot in dir nou pou dir nou ti apel Lapolis gardbou nou ti apel Lapolis tou sord kalite. Dimoun in kritike dan sa pei. En kantite kritik in annan.

Be sa ki nou, nou ti anvi se en lafors Lapolis efikas, responsab, ki dimoun i kapab kont lo la. Me par kont avan pa ti koumsa.

Taler nou fek tande lo televizyon. Letan ansyen Komisyoner Andre Quilindo i donn lord pou enn son zofisye ansarz Praslin dir li i annan en misyon pou ou al fer pou mwan, i fer monte zarm, i fer monte en sonm larzan e i donn li en pe drog pou li met lo en dimoun, akoz zot pa kontan sa dimoun. In ganny dir taler.

Me ki mannyer ou espekte Lepep Seselwa ti donn Lapolis sa respe ki ti bezwen? Ti napa, me nou sa ki nou pe rode nou anvi respe pou dimoun kapab respe zot. Letan zot fer en travay onnet, zis, prop e efikas e nou bann larme osi egzaktaman parey.

Pa fer krwar pou dir ek dimoun poudir toulezour pou annan larme dan semen, pou napa larme dan semen. Pa egziste sa.

Me par kont larme i kontinyen ganny kritik li Mr Speaker. Parey Onorab Rosie, in dir, ler i annan lalyann dan bwa pe pouse pe tous dan lesyel, "Rod solda fer zot koupe!"

Ler dezans dan distrik, "be rod bann solda zot ava ranpli bal a met later ladan zot ava bar delo!"

Letan prizonnyen i ganny sove, "be anvoy bann solda zot ava al rode, zot pa pe fer naryen zot lo barak. Zis zot pe zwe domino. Zot anmas gro, gro larzan Desanm!"

Tousala dimoun in dir. Me ozordi ler nou anvi donn nou lafors sa respe, son kapabilite sa ki devret gannyen pou li fer son travay pli byen nou lav nou lanmen, nou reste trankil, nou dir nou pa pou form par ladan.

Me selman nou tou ozordi dan nou distrik, nou pe led Lapolis, nou anvi larme i enterfer, tousala dimoun i demande deor. Dan tou distrik pe kriy lasasen ozordi.

Ozordi i annan bann landrwa kot i annan bann *entertainment*. Sekirite i dir ek ou, ou konnen dimoun i vin avek ozordi gran kouto, pti lars, i vin avek bikaw, i vin avek dager.

Selman i pe al danse li. Oubyen i pe al *casino*. Be mwan mon ti pe mazine i pe al dan labatwar. I pe al labatwar! Be si ozordi dan

nou pei ki nou'n ariv sa bann staz. Eski nou pa bezwen nou lafors pou ed nou dan sa travay ki nou pe fer?

Dezyenm legzanp. Letan ozordi dan nou pei nou annan bann dimoun, bann *rambo*, ek bann *commandos* ki anvi met bonm Grand Anse Mahe.

Me nou bezwen nou larme pou nou lager antoure. Pou nou asire ki sa bann akt teroris pa arive dan nou pti pei. Se sa ki nou pe rode nou. Pou nou kapab ed nou Lapolis pou ranforsi sekirite nou bann zanfan ki Onorab Wallace in koz lo la - ranforsi sipor letan nou bezwen zot. Se tou ki nou pe rode. Sa lamannman se tou ki pe dir.

Alor i enportan Mr Speaker, pou nou pa sey vin konfiz personn - premyerman nou pa sey konfiz nou lekor, par dir poudir demen bomaten ler sa Lalwa in fini ganny *assent* larme pou lo semen.

Non, larme pa pou lo semen. Larme i ava lo semen atraver bann *orders*, bann lord ki ava gannyen, pou ki i annan en travay ki pou ganny fer zis parey letan nou ti annan en sityasyon *COVID* dan nou pei kot larme ti la pou asiste, e pou fer sir ki lord ek lape i ganny mentenir dan nou pei.

Me par kont nou pe dir ek tou bann dimoun ki santi poudir son drwa pe ganny vyole, i kapab vin devan ozordi tou laport, tou medya, tou Manm Lasanble, tou dimoun ozordi zot koze, vokal. Tou dimoun i koste ozordi. Tou dimoun i ekrir tou sa ki i anvi ozordi.

Savedir i difisil ozordi anba sa ladministrasyon, oubyen anba en lot ladministrasyon ki ti ava la ozordi pou annan en labi dan nou pei.

Me nou sa ki nou pa oule se ki ozordi nou pa anvi en lot sityasyon ki pe arive ozordi. Kot i annan bann zonn ek bann fanm ti dan militer, me zot ti pe servi en sel dimoun. Zot pa ti pe servi pei. Sa ti fer ki zot ti servi zot pouvwar pou zot fer zot labi. Sanmenm sa bann labi ki zot predir pou arive pa pou arive. Be in arive anba zot *watch*. Se sa ki nou anvi, nou anvi tousala i ganny fini avek. Nou anvi tousala i ganny fini.

Par kont Mr Speaker, Lafors Lapolis wi i annan en travay ki'n konmanse par nou ladministrasyon an relasyon avek sipor ladministrasyon Lapolis.

Me par kont nou bezwen bann zenn pou zwenn Lafors Lapolis. Si nou tou nou zanfan i vin Avoka, i vin Speaker, i vin *Leader* Lopoziyon, i vin *LGB* oubyen al travay aletranze, byensir nou pou napa en lafors.

Nou lafors i depan lo nou bann zonm, ek bann fanm responsab, olye annan bokou nou bann zenn ki pe ganny trennen dan drog, me zot ti ava vin devan pou ed nou ek sa bann travay ki nou pe fer.

Me mwan mon ti ava kontan felisit Lafors Defans anba mon ladministrasyon pou travay ki zot pe fer pou sa transformasyon ki'n ariv e ozordi avek zot. Pou zot prezerv nou lanmer, prezerv nou later, asire ki i annan lord ek lape letan Lapolis i bezwen zot. E pou asire ki nou tou nou egal devan Lalwa.

Napa personn ki par lao Lalwa. Ki ou en zofisye Lapolis, ki ou en zofisye militer. Si i annan okenn keksoz parey in ganny dir ou pou bezwen ganny *deal* avek parey tou dimoun.

Mr Speaker mwan mon ti a kontan dir avek *VP* eksplik nou byen, fer kler an relasyon avek tou sa ki'n ganny demande. Onorab Lemiel in demann en pe kestyon klarifikasyon ki enportan tou lezot Manm ki'n demann kestyon, pou nou asire poudir sa ki nou pe fer nou pe fer li pou nou zanfana.

E nou pe fer li byen e mwan mon annan konfyans pou mon Prezidan ki mon'n vot li la enkli mon *VP* enkli tou bann Minis.

Prezan mon krwar nou ava bezwen konpoz en sanson. Nou ava dir olye nou dir nou kontan nou milisya, nou a dir 'nou kontan nou Prezidan ek nou bann Minis !'

Alor mon ti ava kontan dir ek *VP* felisitasyon pou sa lamannman. Sa i premye dan plizyer kek fwa ki ava kapab annan. Me parkont mon ti ava kontan dir avek Lepep Seselwa tou dimoun ki pe ekout nou, napa nanryen pou nou per. Solda in la, depi nou konnen. Solda zot annan zot limit e anba nou ladministrasyon i pou en keksoz strik, obzerve e asire ki tou keksoz i deroul parey i devret ete Mr Speaker dapre Lalwa. Nanryen an plis e naryen an mwens.

E alor mon ti ava kontan felisit nou *SDF* ki la, avek travay ki zot pe fer enkli tou bann lezot manm lafors enkli Lapolis pour bann travay ekselan ki zot pe fer, pou mentenir lord ek lape dan nou pei, pou asir sekirite nou bann zanfana ki zot lafet ozordi. Mersi bokou Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Mon ava apel Onorab Loizeau.

HON NORBERT LOIZEAU

Mersi Mr Speaker. Bonzour *VP* bonzour tou dimoun lo *panel*. Mr Speaker, mon pe sey gete ki mon pou dir apre ki Onorab Arissol in koze. Akoz in pas obor preski mon bann keksoz ki mon ti pou dir.

Me selman Mr Speaker, mon ava sey fer en pti *gymnastic* parey labitid. Mr Speaker, mersi pou donn mon sa sans pou koz lo sa lamannman.

Malgre lo sa lamannman mon pa pou al koz lo bann Lartik Konstitisyon, lo bann lot Lalwa ankor parey lezot in fer.

Mon pou plito koz lo sa lamannman pou fer par zistis nou bann dimoun dan distrik ki pa konnen sa bann zafer, ki pa konnen kaptenn **p6 of sepa* ki zafer. Zot pa konnen sa zot. Mwan mon pou koz lo en pe pou zot Mr Speaker. Pou zot konpran. Akoz i annan tro bokou bouldersman ki'n arive kot dimoun pe konfize.

Mr Speaker parey mon kontan dir, Gouvernman i nouvo e nouvo Gouvernman toultan pou annan nouvo keksoz pou ganny fer pandan nou manda ki nou la. Sa espekte ki lot kote latab, sa pou annan sa.

E nou konnen zot pa pou tro, tro siporte. Selman pou annan. Mr Speaker ek sa lamannman, ler mon'n get li napa nanryen anti-konstitisyonnell avek.

Malgre akoz Mr Speaker Konstitisyon i vivan li. i normal ki nou pe viv dan en tan modern i annan keksoz ki Konstitisyon ki pa pe akorde avek nou letan la, nou sanze.

E sa i byen sa. Napa nanryen anti-konstitisyonnell avek parey bannla pe sey fer nou krwar. Malgre ki ti annan sa *constitutional review* ki ti fer atraver en komite ki ti ganny elekte par Prezidan Michel sa letan.

Mr Speaker me selman nou konman sa nouvo Gouvernman malgre ti annan sa, nou si nou vwar en nouvo keksoz ankor ki nou bezwen vin avek, nou pou vin avek. E sa enn ki nou pe vin avek ozordi.

Mr Speaker nou bezwen konpran ozordi. Nou pa kapab konpar sa larme ki nou annan ozordi ek sa larme ki nou ti annan avan. Ozordi *mindset* nou bann larme *be it solda or* bann zofisye, zot *mindset* in sanze konpletman.

E mwan mon'n vwar sa Mr Speaker. E nou tou nou'n vwar sa. Ozordi bann O Zofisye dan larme ki kolekte avek en parti politik ki pou zis pran lord ek en parti politik, pou donner pou fer keksoz. Non Mr Speaker.

Ozordi nou annan bann profesyonnel dan larme. Devan nou annan enn. Ozordi nou napa en Brigadye ki arogan nou. Get nou Brigadye ozordi. Wi mon Brigadye e mon Gouvernman ki la. E nou ki vot Bidze pou donn li. E mon pou siport li tou kou.

Mon pe dir li la. Eski nou Brigadye ler ou get li la, i en dimoun ki pou fer bann move desizyon parey bann Brigadye avan? Apre ler i pou vini i pou dir "mon pa ti konnen. Mon pa rappel!"

Non! Akoz Mr Speaker, bon Brigadye ek nou bann zofisye i entelizan. Zot in *train*. Zot in lekol. Zot pa'n zis ganny pran obor semen zour koudeta, dir vini apre mon ava donn ou sa! Non bannla in *train*. E mon felisit Mr Rosette Brigadye pou sa travay ki ou pe fer.

E Mr Speaker, e sa lafors ki nou annan la Lafors Larme nou pe fer sir nou, ki zanmen pou annan ankor solda, ki nou pou vwar dan *Truth and Reconciliation* pe al demann pardon ankor.

Sa larme ki la malgre pou annan sa lamannman la pou en larme ki responsab.

E pou napa ankor sa bann keksoz. Pou napa okenn ankor okenn labi parey ti annan parey avan.

E nou konmans vwar sa Mr Speaker, kot nou pe vwar kot nou bann larme pe partisipe dan bann travay.

Onorab Lemiel ti demann lasistans larme ti gannyen. Tro bokou i ti gannyen - netwaye prop. Malgre sa landrwa ti en landrwa ti ganny servi par bann dimoun delenkan, bann dimoun fer biznes drog, ti napa en solda avek en fizi sa zour Mr Speaker ler zot ti vini.

Anse Etoile kot laplenn. Mont Buxton anler zot ti koup dibwa, bannla ti vin donn en koudmen.

E la mon anvi dir mon'n tande la Mr Speaker, zot in dir *arr* avek bann groupman dan distrik ki bann zenn pe fer obor semen, alor zot pe per zot pe fer lamannman pour larme alor konmsi nou pou anvoy larme sa bann manrmay. Sa *mindset* ki bannla pe vin avek.

E mwan Mr Speaker mon anvi dir ek bann manrmay anba zanblon Bel Air. Partou kot zot asize bann manrmay bon, zot pran zot pti bwar napa en solda ki pou vin met lanmen lo zot otan ki mwan mon la Mr Speaker. Pou napa en solda!

Me selman konn balans zot kart la. Pa krwar akoz sa zot pou fer tou bann keksoz an deor ek Lalwa. Akoz zot ti vot pou en nouvo Gouvernman akoz nou, nou ti dir nou *believe the rule of law*. Si zot

kas Lalwa zot pou ganny *deal* avek. Zot bezwen pey lakonsekans ! Sa enn.

I annan Mr Speaker pe krwar parey Onorab Arissol in dir ler sa lamannman i pase la, nou pou *flood* larme partou. Partou dan Lari Bazar. Ou pou vwar zis larme.

Parey lontan Mr Speaker. Mon rapel Bel Air i en distrik Mr Speaker, ki mwan mon fatige var larme dan mon lizye. Sa bann letan mon ti ankor zenn pe monte. Zis larme, larme, larme partou. Sa ti sa letan.

Mwan mon pa anvi vwar sa ankor Mr Speaker. Larme i pou vin kan i neserer. Larme pa pou zis anmas en dimoun - pa fer konnen apre zis ou tande sa dimoun in perdi parey lontan.

Sa kalite larme dirize anba Brigadye Rosette pou napa. Akoz pou napa? Pou annan Lalwa pou *deal* ek zot bann ki kas Lalwa. Pou annan Lalwa. Lontan ti napa Lalwa, larme ti fer sa ki i le apre zis i ti pase. Ozordi sanmenm sa ou trouve i annan *Truth and Reconciliation*, kot i annan pe plennyen. I fer lapenn Mr Speaker. Akoz ti napa, pa ti akorde bann keksoz ki zot ti fer.

Ozordi Mr Speaker, se zot ki'n gat limaz larme. Se zot ki'n gat limaz larme. Aprezan atraver gat limaz larme ler nou, nou pe fer fason pou nou redonn nou larme sa bon limaz, zot, zot gele zot kriy lasasen Mr Speaker.

Ozordi atraver sa Lalwa, sa lamannman, menm si larme pou al fer en loperasyon i pou tyonbo en dimoun, i pou bezwen met sa dimoun dan lanmen Lapolis Mr Speaker. Se sa ki pou arive.

E ozordi mon ava fer zot konpran Mr Speaker, ki ozordi en dimoun ler i ganny atrape i ganny sans *call* son fanmir, pou dir 'Manmi mon'n ganny tyonbo mon dan tel Kordgard.' Lontan ti napa. Ozordi i annan.

E avek sa lamannman e sa pou *still* egziste. Mon'n tann Onorab Loze in koz lo Lapolis, nou'n kraz Lapolis.

Mr Speaker be nou zanmen nou'n deza ferm okenn Kordgard. Mon rapel apre koudeta se zot ki ti milye Lapolis. Larme ti pran kontrol tou keksoz. Lapolis pa ti kapab aret en solda menm i dan lenz sivil.

Se anba zot *watch* ki sa in arive. Me nou, nou pou fer sir ki sa bann keksoz pou sanze. Lapolis pou annan son travay. E bann larme pou annan son travay.

E Mr Speaker nou'n koz lo lansableman. Pa nenport ki lansableman ki nou pou vwar larme. *PUC*, i ava fer son lansableman si i anvi fer son lansableman.

Me selman Mr Speaker dan rasanbleman ou pa pou kapab get *film* parey deor vin bril en ta larou, kraz tou laboutik, fer en bann kalite dezord, nou pou get ou nou pa pou dir ou naryen. Non! Nou pou *deal* ek zot. Zot kapab fer zot rasanbleman. Me selman zot ava fer li annord dapre lord ki ganny demande.

(Interruption off-Mic)

MR SPEAKER

One second. Ale.

HON NORBERT LOIZEAU

Be tou lazournen li ki pou koze.

MR SPEAKER

Wi be ou pe enteronp li solman.

HON NORBERT LOIZEAU

Wi i pe enteronp mwan.

(Off-Mic)

MR SPEAKER

Eski i annan keksoz mal ladan? Lo kwa. *Ok* bon mon pa tro okouran ki regleman ki aplike pou sa. Me mon pran kont ou lobzeksyon ou konsern *whatever*.

Mon pran kont ou pwen. Non mon pran kont ou pwen e nou ava regarde ki mannyer i devret regle.

(Off-Mic)

MR SPEAKER

Mersi ou pa bezwen donn mon lord ni soz. Mon pa bezwen ou. Mersi Onorab arete silvouple, arete. Bon Onorab Loizeau ou ava terminen silvouple.

HON NORBERT LOIZEAU

Mr Speaker me selman ler i pou annan sa bann si zot fer dezord. Nou pa pou anvoy larme bat zot fiziye zot nou.

Pou annan Lapolis, me selman larme i ava vini pou asiste nou Lapolis. Se sa ki mon pe sey dir si i neserer Onorab Pillay.

Mr Speaker dernyen fwa Roche Caiman, ti ariv en lensidan Roche Caiman kot Onorab Vidot li menm li, i ti dir la dan Lasanble i annan en bann kalite zafer pe pase Roche Caiman.

(Interruption)

HON AUDREY VIDOT

(Off-Mic)

MR SPEAKER

Order! Onorab, Onorab Vidot ou a gard lord silvouple. Ou a gard lord? Mersi.

HON NORBERT LOIZEAU

Mr Speaker, atraver ou, Ti dir en bann zafer pe arive Roche Caiman. Lapolis pe asiste Lapolis. “E Komisyoner mon annan ou nimerò, si ou pa soz mon pou *call* ou!

Mr Speaker, be ler Lapolis ti antre Roche Caiman pou mer lord ki lasistans ki Onorab Vidot ti demande e gard ti trouve zot ti bezwen lasistans larme, zot ti vini.

Ti napa personn ki ti ganny *shoot*, Mr Speaker. O kontrer ler dimoun Roche Caiman, sa lensidan ti pe arive, zot ti pe rod Onorab Audrey ...

MR SPEAKER

Arete! Ou pa konnen.

(laughter)

MR SPEAKER

Onorab arete! Mon pa konnen ki mannyer ou konnen ki Onorab Vidot ti fer, ki pa ti fer. Alors evite, fer ou pwèn, les li trankil. Mersi.

HON NORBERT LOIZEAU

Ok, Mr Speaker. Mr Speaker, pandan lensidan ti pe arive Roche Caiman, ti annan serten ti pe kasyet anba lili, zot lake kartron ti'n pri, nou pa ti vwar zot.

Mr Speaker ozordi, si larme, si sa lamannman pou koz problem pou zot. Mr Speaker, ozordi i annan tout sort kalite medya. Lekel sa larme fou, sa solda fou ki pou al fer nenport ki keksoz konmela? Bann la i annan *Facebook*, lo *WhatsApp* ou pou vwar bann pti *video*. *Breaking news* pou annan Mr Speaker, ou pou vwar Mr Speaker. Nou bann solda i edike e nou bann solda pa pou fer sa.

Mr Speaker, i annan in dir ki *arr* nou oule ferm larme, nou oule fer larme vin Lapolis. Mr Speaker, be si i arive ki serten solda ozordi zot pe vwar lenportans Lapolis, zot anv *join* Lapolis, be i en problem? Be i pa en problem.

Dan larme i annan diferan kad divizyon. Ozordi malgre ki *Coast Guard* i al fer bann entervansyon, me nou annan en group, i annan en group elit dan larme. Me se zot ki entervenir, akoz zot, zot in *train* dan sa domenn. Me pa i byen, be pa nou pe servi nou larme? *So far, so good* Mr Speaker. *So far, so good*. Mon pa vwar problem.

Ozordi nou pe rod lasistans larme pou ed Lapolis, Mr Speaker ki kantite zonm i annan dan Lapolis ozordi, pti git zonm. Mon zwenn en sekirite kot Lasanble, i dir mwan i ti al fer en pti *training*, ler ti vini ti annan en group *recruit* ladan ti annan zis 2 zonm, larestan zis fanm. Tou nou zonm pe pran *Methadone* lo *Stadium*. Tou nou zonm i lo *ghetto*, i annan pe asize. Sanmenm sa bann ki en Onorab in dir, nou per zot, la zot pe asize alors nou pe rod larme pou vin bat zot.

Mr Speaker, nou napa zonm, nou bezwen rod ranfor. E kot nou pou al rod ranfor si nou annan solda la *available*, nou servi zot. Oli problem?

Ozordi *Community Crime Watch* pe kriy lasasen avek bann *crimes* ki pe arive dan kominote, Lapolis i limite. Lapolis i limite, napa zonm pou anvoye pou al. Dimoun pe kriye, lo *Facebook* ou vwar leokri. Touris pe ganny atake lo lans, en pake keksoz pe ganny arive. Nou pa pe dir nou pou anvoy larme lo lans pou al *deal* ek touris. Nou pa pou fer sa.

Lamars kont touris zot ki ti fer. Zot ti al dir bann la "*Go home!*" Nou, nou pa pou dir sa nou Mr Speaker.

Bann arestasyon Mr Speaker, parey nou'n koz lo la. Bann *check point COVID*. Tousala ler ti pe ganny fer i pa ti dan lespri Konstitisyon. Mon vwar Vis-Prezidan i balans latet ek mwan, mon

krwar i dakor ek mon, non? I pa ti dan lespri Konstitisyon. E nou, nou pe fer sa aköz? Mr Speaker nou anvi ki larme i entegre dan nou kominote.

Nou'n vwar sa Anse Royale partou, nou oule ki nou larme ek nou Lapolis i vin zanmi Lepep Seselwa, i pa vin lennmi avek Lepep Seselwa. Lepep Seselwa pa sipoze per en larme, en solda. I pa sipoze per en gard. O kontrè i sipoze santi li *safe* ler i annan sa bann dimoun al obor li.

Ozordi Mr Speaker, malgre tousala i annan en pake problem dan pei e tou sa bann problem depi lontan i la, e nou anba Gouvernman nouvo la nou pe rode mannyer nou pou *deal* ek sa bann problem. En pake problem i annan, zot in kit ek nou. Gouvernman sortan in kit ek nou. En ta.

La zis gete, ti fer en lanmnesti ti dir.

MR SPEAKER

Onorab ou pe arive 20 minit, prosed lo en konklizyon silvouple.

HON NORBERT LOIZEAU

Ya, ya mon pe al fini la. Mr Speaker, ti annan en amnesti ti dir rann tou zarm bann ki annan. Konbyen ti vini? Pti git ti vini. Nou demann nou lekor, i ankor annan deor? La lot zour nou ti tir, soz en larmri anler laba Morne Blanc. E si i annan en travay pou fer dan sa domenn, lekel ki pou al fer, mwan? Nou pou al pran sa detrwa pti madanm gard la dan lenz ble nou pou anvoy fer?

Be nou bezwen bann dimoun ki kapab *deal* ek sa pou ganny fer. E sa se larme ki pou fer sa. Se larme ki pou fer sa aköz zot Mr Speaker, se zot ki'n *train*. Zot ki konn sa.

Sa i pa vdir ki nou pe mank respe pou nou Lapolis. Me sa en travay en pti pe pli o nivo ki dan kad larme ki kapab fer.

Mr Speaker, dernyen, ozordi nou pe fer per dimoun. Nou pe fer dimoun. Lopozisyon pe fer per dimoun. Touris i per. Kan ozordi i annan touris Izraelyen deor, Izrael en pake troup pe arive. Fizi partou kote, Palestinyen. Zot pa'n vwar fizi laba, zot in vwar fizi isi Mr Speaker. E sa ki pli gou ankor, nou Gouvernman zanmen in deza anmenn en fizi isi. Nou'n zwenn li isi e nou pe kontrol li. E nou fer sir ki nou pou kontrol sa bann fizi ki annan.

Mr Speaker, mon annan detrwa. Mon pa konnen si ou a les mwan ouswa mon a termin lanmenm.

MR SPEAKER

Terminen silvouple Onorab.

HON NORBERT LOIZEAU

Ok, Mr Speaker an terminan mon a kit sa bann lezot pwen an terminen. Mon anvi dir avek Lepep Seselwa deor, pa bezwen per. Sa ki lo lot kte latab pe dir la, pa pou zanmen arive.

Mr Speaker, mon'n travay ek Prezidan Ramkalawan pou 20an, nou'n lager pou nou anmenn tou sa bann bon keksoz ki annan dan pei. Ozordi eski mwan Norbert Loizeau mon pou siport en Lalwa ki al kont sa prensip?

Eski ozordi mwan mon pou vot en Lalwa ki pou al fer ditor dimoun dan distrik Bel Air? Mr Speaker, Bel Air nou'n rankontre tro bokou ditor atraver larme. Mon pa pou koz lo la.

I annan distrik ki ou a dir li menm li i ti en kan Larme, nou pa anvi ankor sa. E mon anvi dir ek dimoun, sa lamannman i byen. Pou napa okenn dimoun ki pou ganny bate ek larme. Larme pou ganny servi kan i neserer a son moman ki i neserer pou li entervenir. Mersi Mr Speaker.

(APPLAUSE)

MR SPEAKER

Mersi. Mersi Onorab. Bon, mon'n pran tou Manm ki ti'n lev lanmen pou entervenir. Mon a kapab prezan pas lo bann *Leaders* Lasanble. Onorab Sebastien Pillay. *Leader* Lopoziyon.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi bokou. Bonn apre midi tou dimoun. Mon lentervansyon mon pe diriz li pou bann dimoun deor ki pe ekout nou. Pou Lepep Seselwa ki pe ekoute.

Mon pa pou koz ek nou bann koleg Onorab ki la anndan, zot lespri in fini ganny fer e zot in fini poudir zot pe siport sa lamannman ki devan nou.

So, mon lentervansyon i pou benefis ou ki pe ekout mwan kot ou, dan ou transpor, kot ou été, mon swet en bonn apre midi.

(Off-Mic)

MR SPEAKER

Kontinyen Onorab.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mon kontinyen, ou pa pou fer naryen la.

MR SPEAKER

Kontinyen Onorab.

HON SEBASTIEN PILLAY

Ou konnen, avan mon kontinyen mon pou lir ou en morso nou Konstitisyon, i apel en *democratic society* e kot i annan en balans pouvwat ant Legzekitif, Lezislatif avek Zidisyer. Si ou pa anvi mon fer mon louvraz, be annou deklar en...

MR SPEAKER

Be Onorab mon pa pe anpes ou fer ou louvraz.

HON SEBASTIEN PILLAY

Annou fer li koumsa.

MR SPEAKER

Silvouple, silvouple kontinyen avek ou ladres.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mon pou kontinyen ek mon ladres pou montre ki mannyer ozordi Sesel nou'n ariv en staz kot sa ki nou'n dir tou lazournen, depi apre midi, depi komansman lo sa deba i pe realiz e i pe vin en realite pou Seselwa.

Bokou keksoz in ganny dir lo en kantite keksoz ki'n arive par lepase. Par egzanp nou'n koz lo labi ki'n arive par lepase par bann endividi, bann zofisyé. Be Seselwa, Lepep Seselwa ozordi se sa Gouvernman ki'n pran enn bann O Zofisyé, ki'n ansarz enn bann kan Grand Police e in donn li en gro plas dan son Gouvernman. Pa mwan.

So, aret vin montre mwan ledwa lo sa ki'n arive, kan se zot ki'n apwent sa dimoun dan en gro pozisyon dan zot Gouvernman. Aret zwe ipokrit. Ler zot dir poudir dimoun i ganny en koud telefonn. Ozordi ler de zenn ti ganny problem St Louis, zot paran ti esper

ziska 2er bomaten pou konnen kote sa bann marmay ti ete. Ti napa koud telefonn.

Ozordi Sesel ler apre pa ni menm en detrwa mwan ki nou'n antre *State House*, nou'n koman donn detrwa dimoun fizi, be Lari Angar bogi ti lo latet dimoun pe montre fizi.

Kalkil - zot, zot in lir nou en leternik 43an. Pa ni menm lan sa bann keksoz ti'n arive.

(Interruption)

MR SPEAKER

Bann Manm laba silvouple, mon pa konnen lekel ki pe koze, silvouple arete. Tou lede kote. Ale, bon. Mersi. Mersi. Ale. Posede Onorab Pillay.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi bokou. Ou konnen, mwan napa problem ou anvoy lepase lo mon ledon akon mon pe reprezant sa parti e li ki'n la. Me mwan mon bezwen sibir tou sa bann latak, tou sa bann keksoz ki ganny dir. Mwan aksepte, sa Gouvernman ki ti la ti mon Gouvernman, mon pe siport sa parti ki son leritye, so mon aksepte.

Me zot aksyon ki zot pran, zot osi zot pou aksepte. Apwent o zofisyete ki ti ansarz Grand Police, kot zot ti dir dimoun ti ganny bate. Se zot ki'n fer. Met bogi lo latet dimoun Lari Angar, se zot ki'n fer. Pran 2 manm St Louis anmenn zot enn laba Bois de Rose, anmenn lot en lot landrwa kot paran pe rod zot, se zot ki'n fer.

Pran en madanm met li dan kaso Takamaka, transport li en lot landrwa, se zot ki'n fer. Pa nou.

So, ler nou pe anvoy sa zafer devan laport kanmarad annou aksepte. So, si nou pa anvoy sa zafer devan laport kanmarad annou pa anvoye. Prezan ler nou vin koz lo kontan larme. *Well* mon pa ti dan milisya, me mon konnen la anndan i annan ki ti dan milisya. Mon konnen poudir Minis Ferrari ki Minis Dezinyen ti dan milisya. Mon konnen konnen i annan Onorab ki'n deza dan milisya dan Lasanble.

So, zot, zot kapab sant zot kontan zot milisya. So, annou pa anvoy lardon akon lardon pou retourn kot i sorti. Annou kler lo la.

Dezyenman ler nou koz lo nou pa kontan larme, nou oule detri larme. Me mwan mon'n toultan siport Lafors Defans. Kolonel Rosette

i konn tre byen, i ti ankor Kolonel. Mon'n siport Lafors Defans akoz mon'n toultan realiz lenportans annan en Lafors Defans. Zanmen mon'n deza dir dan Lasanble ki Sesel pa bezwen en larme. Zanmen mon'n deza dir sa!

E mwan mon ti la lot kote latab, asize kot Onorab Arissol i asize ler Onorab Afif ti sakouy son latet ler Prezidan Ramkalawan sa letan - *Leader* Lopozisyon, ti dir nou pa bezwen en larme. I ti fer. So, ti en laverite. Mon pa bezwen al get en *verbatim nor aranz verbatim* pou mwan vwar sa.

La realite se pa mwan ki ti pibliye laranzman baz *Coast Guard* oubyen plan baz *Coast Guard* dan mon zournal. Pa mwan ki ti pibliye. So, annou aret sey fer krwar dimoun en keksoz, e ou sa ki pe tann sa bann keksoz analize e annou regard sa Lalwa pou sa ki i reprezante. Annou regarde li pou sa ki i reprezante devan nou ozordi.

Premyerman, sa Lalwa i en lamannman Konstitisyon ki'n vini poudir pou donn serten pouvwar Lafors Defans. E ki i dir, i dir koumsa i *renumber* bann *clause*. I dir i pou mete apre en *clause* ki pou fer ki *Defense Forces* pou kapab met an aplikasyon okenn Lalwa an relasyon avek sekirite piblik, sekirite lanvironnman, sekirite maritim, *maritime zones*, eksetera, eksetera.

Me sa ki ou pa'n ganny dir depi bomaten ki se ki ti annan en lot provizyon lamannman ki ti vini avan. E la kot problem ti komanse. Akoz ler nou vin lo merit en Lalwa, nou bezwen koz lo lentansyon sa dimoun ki'n anvoy sa Lalwa devan Lasanble. Ki ti son lentansyon? Son lentansyon sete pou met en *clause* ki dir pou asiste Lapolis an relasyon ek son bann fonksyon anba Lartik 161. Sete sa lentansyon e ler tou bann lorganizasyon e dimoun in sot anler, nou vini nou sanz sa lamannman, nou *re package* li pou nou sey anbet dimoun e fer krwar poudir, alors sa ki nou pe fer i pli byen, i pli annord.

Me ou Seselwa ki pe ekout mwan, ou konnen lekel pli gro danze ladan. Pli gro danze ladan se ki ou pa kapab vin *claim* sa Lalwa pa konstitisyonnel. Ou pou *claim* li pa konstitisyonnel kont kwa? Be limenm li i Konstitisyon.

Zot vwar ki kantite pouvwar zot in met dan lanmen mazorite, akoz ler i pou'n amann Konstitisyon, e sa ki mon vwar li drol tou sa bann labi ki ou'n tann koz lo la, tou sa bann atosite ki ou'n tann koz lo la, pou vin legal anba en lot Gouvernman.

I pou vin legal par lefe ki i pou legal pou servi larme pou fer sa bann keksoz. Akoz anba tou Lalwa ou pou kapab fer li, ou kapab

sakouy ou latet parey pti Theo si ou le - Me i laverite ! I laverite, ou konnen akoz i laverite, i laverite akoz ler ou'n dir li anba okenn Lalwa. Be *Police Force Act* i en Lalwa. I en Lalwa ki aplikab. Me eski larme, eski solda pou annan rol anba *Police Force Act* ki ozordi i premis Lapolis?

Eski Larme pou annan rol anba tou lezot Lalwa ki egziste ozordi? *Public Order Act*, eski larme ki pou annan rol pou asir sekirite piblik. Me sa ki enteresan ler nou regard lentansyon, nou vire e nou ganny dir ki se Lasanble Nasyonal ki pou akt koman sa gardpou, sa proteksyon dan lafason ki sa Lalwa i ganny enplimante. Sa Lasanble Nasyonal ki la?

Sa Lasanble Nasyonal, kan i vwar ki en Minis in kapab al an deor son fonksyon pou donn son prop *Chamber* kontra anba en *portfolio* ki i responsab, ki i konnen poudir i mal, ki aksepte poudir i mal, ki pa kapab dir li naryen.

MR SPEAKER

Onorab, ou pou fer - Onorab ou pe fer en alegasyon la ki mon pa vwar akseptab. Silvouple evite.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mon ava evite fer en alegasyon. Mon ava zis dir ki *subsequent* to serten lenformasyon ki nou'n gannyen dan Lasanble, sa Minis se son *Law Chamber* ki annan sa kontra, akoz i asosye ek sa *Law Chamber*. Mon pe fer en alegasyon, sa i en dokiman piblik ki tou dimoun i kapab gete.

Se sanmenm sa Lasanble Nasyonal, mon pa pe fer alegasyon ki ziska ozordi in vot inanim lo tou Lalwa ki son Gouvernman in anmennen, ki ozordi i pou vin dir ek mwan ki li i pou akt koman sa *safety net*.

Be si ozordi zot pe siport tou keksoz ki Gouvernman i anmennen, ki piblik i espekte gannyen? Ah, me la kot mon antre dan en deba enteresan. Deba enteresan ki nou antre ladan, se ki sa Lasanble Nasyonal pe *ride* lo lefe ki ti annan en Komisyon ki ti ganny kree pou revwar Konstitisyon, en komite e ki sa komite ti dir.

Me pou mwan i enteresan, ou konnen sa komite ti osi dir, an relasyon ek Lartik 83 nou Konstitisyon, ki Speaker Lasanble Nasyonal e mon a rapel, enn bann keksoz ki mon konnen, se ki Onorab Georges ti lager for pou sa lo sa komite.

Ki Speaker Lasanble ler i ganny apwente Speaker, i pa devret reste koman en manm parti son parti politik oubyen annan en post egzektiv dan son parti politik;- an nwar e blan.

La, e sa ki enteresan. Sa ki enteresan, *subsequent to* sa- sa letan Speaker Patrick Herminie li, ti sorti lo Komite Santral. Me ozordi, ozordi dan Lasanble Nasyonal, Speaker Lasanble e son Deputy Speaker, enn i *Leader* son parti politik e lot i Sekreter Zeneral son parti. E zot pe koz ek mwan lo met an aplikasyon bann propozisyon sa Komisyon.

E se sa Lasanble Nasyonal ki dir mwan i pou *challenge* son Gouvernman. Me zot in fini dir ek nou ki zot *challenge* Gouvernman deryer rido. Me annan kouraz pou *challenge* li devan rido!

Avantyer bann dimoun Beau Vallon in proteste, eski si bann dimoun Beau Vallon i proteste ankor, larme ki pou anpes zot proteste? Mwan sa ki mon pe dir i pa aplik pou sa Gouvernman sa, napa naryen pou fer ek Gouvernman. I annan pou fer ek prensip sa Lalwa.

E prensip sa Lalwa i vedir i kapab ganny servi par nenport ki Gouvernman ki annan en mazorite. E *only way* ki ou pou kapab *overturn* li se si ou annan en lot mazorite ki vini ki tir li. E danze i se sa !

I annan nou ki konnen sa i mal. I annan nou ki konnen poudir sa pa devret ganny fer, me nou pou les li ganny fer akoz nou krwar poudir nou bezwen siport tou sa ki sa Gouvernman i met devan nou.

Ou konn en keksoz petet ki pli bon pou mwan ki'n arive, se ki ozordi mon kapab vwar keksoz from sa perspektiv ki mon pe vwar. E mon vwar li sitan fasil ki zanmen mon pou kapab zis siport nenport kwa ki okenn dimoun i met devan mwan.

Me wi, si ou pe dir mwan granmersi le 20 Oktob. Be i paret ki sa pake lagrenn bat latet ki ou'n vann dimoun pa pe pouse kantmenm met langre, langre pa pe pran. Akoz sityasyon mannyer i ete ozordi, dimoun pe realize poudir zot pa pe be *true* to bann keksoz ki zot ti dir, zot bann prop siporter ki pe dir sa. Zot pe fer bann *360 turn*, kantite keksoz ki ozordi i enteresan.

E ki mannyer nou an danze ankor. E la mon pou eksplike. Ki mannyer nou an danze ankor kot bann lenstitisyon ki'n ganny kree pou *challenge* sa bann keksoz, zot menm zot zot legzistans i depan lo Prezidan Larepublik, ki ozordi i pe fer kler ki i pare pou servi tou zouti e tou pouvwar ki i annan pou montre ki se li ki Prezidan pei.

Me nou tou nou konnen ou Prezidan pei, pa bezwen ki ou montre nou. Nou tou nou konnen. Akfer ki nou bezwen ganny en Lalwa alors ki vin dan Lasanble, ki fer ki anba ou pouvwar, anba Lartik 50 Konstitisyon, me efektifman nou pei pou viv dan en *perpetual state of emergency*.

E la Mr Speaker, petet i annan en keksoz ki ou ti devret soulinyen. E demann en leksplikasyon Lakour Konstitisyonnel, Gouvernman pa kapab amann lartik 41 Konstitisyon an se ki konsern *State of Emergency*. I pa kapab amande. Ki arive ek sa Lartik Konstitisyon ? Mon pa kapab dir sa Lalwa i kont Konstitisyon akoz li menm li i Konstitisyon. Savedir kont kwa ki sa Lalwa pou ganny teste. Kont kwa?

Nou pa kapab teste li kont naryen. Nou kapab teste bann Lalwa ki egzistan kont li. Me si Lalwa ki ti egzistan ti defayan, *then* met Lalwa ki defayan anliny ek Konstitisyon. Nou fer Konstitisyon vin anliny ek Lalwa ki defayan, ki nou dir ti defayans, nou dir ki solda ti pe ganny mete lo semen kont Konstitisyon, be *then* nou *reinforce* Lalwa ki met solda lo semen. Nou tir sa provizyon ladan.

Akfer ki nou bezwen vin enkli sa provizyon la? '*Evil triumphs if good man does nothing.*' Se sa ki pe arive Sesel ozordi. Menm bann dimoun ki swadizan koneser, i paret poudir nou tou nou konesans nou'n bliye e rezon det ki nou sipoze la.

E prezan kwa ki fer mwan pli konsernen avek sa ki pe arive, lefe ki leskiz, premye leskiz ti vin baze lo revi Konstitisyonnel. Be ki ti napa nanryen pou fer avek sekirite piblik. Lepep Seselwa, zanmen sa revi Konstitisyonnel ti koz lo sekirite piblik. Napa landrwa ki mansyonn sekirite piblik. *Penal Code* i mansyonn *Defense Forces* zis en fwa. I mansyonn *Defense Forces* zis en fwa e sa i an relasyon, zisteman an relasyon avek *zone* maritim.

So, eksplik mwan kote sa nesesite i vini pou fer sa ? Nou'n tann nonm Lartik 73/74. Napa en mansyon dan Lartik 73 ki mansyon *Defense Forces*. *Penal Code* napa landrwa ki mansyonn *Defence Forces*.

Prezan sa ki pli enteresan, nou'n ganny dir poudir si dimoun i rwayote, si dimoun i proteste i bezwen annan en eskalasyon. Larme i bezwen vin *the last resort* ki pou ganny servi, e se pour sa rezon ki bann pouvwar ki Prezidan i annan pou servi larme in ganny *curtail* an relasyon ek *Public Security*.

Zisteman, Onorab Loze, atraver ou in koz lo *framers of the* Konstitisyon, petet zot lentansyon sete *curtail* sa pouvwar Prezidansyel.

Me Lasanble i pran son pouvwar i rann Gouvernman. Akoz se nou ki ti pou *the ultimate decider* vizavi en *state of emergency*. E nou, nou ganny dir dan Lasanble ozordi an 2022, ki sa mazorite LDS pou pare pou debout kont son Gouvernman. Me lo legzanp ki nou annan, zot pa ankor kapab debout enn fwa kont Gouvernman, piblikman dan Lasanble. So, lekel ki pou fer li?

E ler nou, nou pou fer li koman Lopozisyon nou ganny trete koman diferan fason e menm nou ganny en tretman ki pa *fair* an relasyon avek sityasyon mannyer pe ale dan nou Lasanble.

E la mon oule met en keksoz devan ou sa ki pe ekout mwan. Ler ou tann koz lo COVID-19. Me COVID-19 ti en *public health emergency* i pa ti zis en keksoz, i ti ganny deklare koman en *public heath emergency*.

So, mon konsern prezan i vin lo lekel ki pou determinen *what constitutes public security?* Lekel ki pou dir kwa ki *public security?* Eski si en parti politik, mon pe kontan li i osi i vin *public security*. Sa i pa aplik pou zot sa. I pa aplik pou LDS akoz LDS i dan Gouvernman, i pou aplik pou tou Gouvernman akoz sa ki nou pe amande se Lalwa referans nou pei.

E mon konnen probableman menm *sponsor* sa Lalwa i konnen poudir sa pa byen. Me selman zot pou dakor avek e kot i montre poudir zot annan movez vwar, se lefe ki sa *clause* ki zot lentansyon ti kler *“to assist the Police Force of Seychelles in caring out its function under the article 161*, akoz zisteman zot ti pe ganny problemm avek bann aksyon ki ti’n ganny pran par solda an relasyon ek bann rol Lapolis.

Nou ti vwar en Avoka sorti e koz lo lensidan Lari Angar. Zot pe koz lo pa i annan dimoun ki’n ganny deporte anba zot *watch*, aswar dan lannwit ganny retourn dan zot pei. Pe enport ki zot in fer. So, pou mwan i reste en konsern mazer lo kwa egzakte man ki Gouvernman i oule nou fer koman Lasanble?

Me si Lasanble i anvi zis *rubber stamp*, akoz tou sa ki mon’n tandé ozordi, mon bann dimoun ti annan konsern, konbyen zot ki’n vremen retourn kot sa bann dimoun ki ti annan konsern? Eski sa bann dimoun nou’n kominik ek zot?

Akoz la *as far as I stand* la, menm dimoun ki ti pe eksprim konsern, i ankor annan menm konsern ozordi akoz nou tou ki vwar ler ou pe koz lo servi en Lafors Defans an relasyon ek sekirite piblik, nou pa alez avek. Pe enport ki'n arive avek, me zanmen ou pou kapab alez avek. I pa fer en sans. I ti pou fer en sans si i ti an relasyon avek sekirite piblik, wi. *Zone maritim*, e menm Lalwa Lafors Defans ler i koz an relasyon ek bann krim ki'n arive, i koz an konteks en krim maritim.

Si i pe *deal* avek en aksyon teroriz, i ava annan son derogasyon ki ganny fer anba Lalwa e i ava kapab annan, Prezidan i ava annan tou zouti a son *deposal* pou *deal* avek en sityasyon. Me akoz ki nou bezwen kree lezot louvertir. Ki lentansyon?

Sa napa naryen pou fer avek konpetans Lafors Defans, personn pa pe dout konpetans Lafors Defans. I pa en kestyon dout konpetans Lafors Defans. I annan en kestyon prensip akoz ki nou oule *achieve* sa.

E mon kot mon vwar poudir keksoz i pli serye ankor, se lefe ki Lartik 50, Lartik *50 is the ultimate article* an relasyon ek pouvwar Legzektif. Prezidan i Komandan an Sef, i Sef Deta e i Sef Egzekitif. Koman Sef Deta, bann Lenstitisyon Leta i annan en regar lo zot me i napa kontrol lo zot.

Be koman Komandan an Sef i napa zis en regar lo Lafors Defans, i annan kontrol lo Lafors Defans e sa pa aplik pou Prezidan aktyel sa, i aplik pou nenport Prezidan.

E nou'n toultan dir ki nou pa pas Lalwa pou en endividi, me sa ki nou pe fer la, mon pe per ki nou pe pas Lalwa pou soutenir lanbisyon, oubyen fason vwar en endividi. E pou mwan, mon vwar sa i serye e i danzere.

E prezan, nou kapab ganny dir Mr Speaker, ki si nou santi poudir keksoz i koumsa, akoz nou pa ti anmenn lamannman ? Me i en keksoz ki pouri, ki pa bon ou pa amande. Ou zete ou vin ek enn ki pli bon. Ou vin ek enn ki dir egzaktman ki ou anvi i dir. Anfen kont, anfen kont Sesel savedir nou ap bezwen en *state of emergency* pou *call* solda lo semen. Nou pa bezwen en *sate of emergency* pou *call* solda lo semen.

E sa ki pou vin danze pou nou. Se pour sa rezon ki sa ti ganny mete dan Konstitisyon. E ler nou'n koz lo rol Larme pou ede lo bann *grounds* imaniter, be sa *it's a given*. *Felleng* mon ti vwar solda pe donn lanmen tir delo dan lakaz dimoun. Plizyer sirkonstans ki'n

arrive, Solda in pare. Me mwan mon rapel largiman ki bokou bann Manm ki asize ozordi lo lot kote latab ti pe avanse. I annan menm ki ti dir akfer ki nou annan tou sa solda dan barak, sa letan.

So, annou pa bliye ki nou, nou ti dir e mwan mon pe lans en lapel avek Seselwa, si ou pa kontan sa ki pe ganny fer ou devret proteste. Ou devret proteste akoz i esansyel pou Leta realize poudir li i annan en obligasyon anver nou son sitwayen. E Lasanble Nasyonal i annan en lobligasyon anver tou Seselwa. I zot rol pou zot avans largiman akoz sa Lalwa i devret pase devan sa Lasanble. I mon rol kot mon santi poudir sa Lalwa pa devret pase devan Lasanble pou dir akoz. Me ozordi mon pa kapab akonplir sa rol akoz malerezman Lepep Seselwa pa'n donn nou en mazoriter dan Lasanble pou anpes zot fer sa ki zot anvi. So, si Seselwa i anvi ki i annan en *checks and balance* lo Legzekitif *then* i ti ava fer ki nou ti annan en mazorite.

Mr Speaker, nou pei in pas atraver plizyer moman dan son listwar. Plizyer keksoz in arrive dan nou pei, bann ki nou kontan, bann ki nou pa kontan. E i pou toultan annan en keksoz ki nou pou bezwen mazin, kote nou ti ete o moman ki sa sanzman ti pe ganny fer. Kote nou ti ete ler sa keksoz ti pe pase.

Ozordi dan Lapolis nou annan *PSSW*, en *Police Special Support Wing or SSU, Special Support Unit*. I en *Paramilitary Unit*. Eski nou pe dir ki son rol pou vin *redundant*? Eski i pou nepli annan en rol anba Lapolis.

Eski nou pe dir poudir ler an fonksyon avek en loperasyon komann siprenm pou retourn a larme, se eski Prezidan aprezan ki pou donn direktiv Komisyoner Lapolis lo ki mannyer i pou fer son louvraz ki ti en baz e sa pou ledikasyon bann Manm ki pa konnen. Ki ti en baz, akoz *POA* ti tonbe.

Mwan mon krwar se sa ki nou, nou bezwen fondamantalman gete kote nou pe ale. Kote nou oule ale avek sa bann kalite lamannman ki nou pe propoze. Nou kapab ganny atake pou plizyer retorik.

MR SPEAKER

Onorab ou'n depas 20 minit, mon espere ou pe avans lo ou konklizyon.

HON SEBASTIEN PILLAY

Wi, mon pe avans lo mon konklizyon akòz mon'n ganny enteronp ler mon ti pe *go through* mon prezantasyon.

Mon annan en keksoz pou mwan dir Lasanble e mon krwar i enportan ki nou get sa byen.

Ozordi nou annan nou bann lenstitisyon ki nou sipoze *challenge*, lefe ki sa Lalwa in vin devan Lasanble. *Human Rights Commission* in sey son mye. Me li menm li i pri anba son prop Lalwa kot i dir poudir Prezidan e Speaker ki apwent bann Komisyoner e pa zis sa. An relasyon ek son administrasyon se Prezidan koman Minis Zafer Legal ki aprouv son *accounts*, son Bidze.

Until ki nou bann lenstitisyon Leta i ganny libere *from* sa presyon ki sa Legzekitif pe mete lo li, Sesel nou pou annan en demokrasi ki pe mars lo en bekir. Malerezman se sa ki'n arive, sa transformasyon ki nou pe koz lo la i pa en transformasyon, me i plito en regresyon vre en sityasyon kot en Gouvernman ozordi i oule annan kontrol total lo tou lenstitisyon Leta, e pou li kontrol i pli enportan ki *manage* e administre pei.

Mr Speaker, mon swete ki bann ki'n ekout mwan in ekout bann largiman ki mwan mon'n avanse. Malerezman mon bezwen demann zot leskiz, demann zot pou pardonn nou lo sa kote latab. Nou pa kapab anpes sa Lalwa pase, sa lamannman Konstitisyonnel pase. I kler ki in fini annan en *whip* ki'n ganny donner pour ki lot kote i vot zot an faver. Lefe i reste ki prezan ou ki pe ekoute, ki pe vwar, ki pe analize ou ava pran ou desizyon o moman donner ki ou bezwen fer, ki ou devret fer.

Me mwan mon reste konvenki, mon reste konvenki ki mwan personnelman mon pou kontinyen lager, mon pou kontinyen debat kan mon vwar bann keksoz ki pa byen. Semenn pase nou ti vot an faver en Lalwa kot nou ti vwar i byen, me ozordi sa enn nou vwar i pa byen, nou pa pou vot an faver. Mersi Mr Speaker.

(APPLAUSE)

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Onorab Georges, *Leader* Biznes Gouvernman.

HON BERNARD GEORGES

Mersi Mr Speaker. Bonn apre midi tou dimoun. Mr Speaker devan nou, nou annan en lamannman konstitisyonnel. E en

lamannman konstitisyonnèl toultan fodre nou pran li byen o serye nou regard li dan tou son detay e nou eksprim nou lekor lo la.

E mon remersye ou e mon remersi tou Manm dan sa Lasanble ki'n pran laparol ozordi, akòz sa set en lamannman konstitisyonnèl enportan. E i byen ki lo tou le de kote latab bann Manm in pran zot responsabilite.

E zot in met zot konsern, met zot swe devan sa bann ki pa an faver sa lamannman e ki bann ki sipòrt sa lamannman zot in eksplike akòz ki napa nanryen pou nou annan okenn krentif avek sa ki devan nou la ozordi.

E mon krwar ki konman en Lasanble ozordi, malgre ki i kler, ki pou annan en divizyon dan lafason ki nou vote, e pou annan de blok vot, Malgre sa mon ti ava kontan ankòr enn fwa dir ki manyer mon'n apesye lafason ki sa deba in ale ozordi. E kot bann pwèn malgre ki annan de fwa enn de Manm kekfwà in fer mon mazinèn ki parey bann lotò ler ou swiv zot, e i donn son sinyal pou al kote gos apre i vir kote drwat.

Zeneralman mon krwar nou tou nou'n fer nou pwèn e nou'n met devan kisisa ki nou konsern e kisisa ki nou krwar i pou byennet Sesel.

Mr Speaker mon devwar ozordi, konman sa dernyen dimoun ki pou koze, se retourn parey onorab Vis-Prezidan in fer bomaten retourn lo sa *Bill* ki devan nou e repas lo li pou monte akòz ki zot lo lot kote latab ki pa an faver sa *Bill*, zot pe viv anba en me apreansyon.

Me kisisa en me apreansyon? Mr Speaker mon konmans avek Konstitisyon. Akòz parey in ganny dir par Onorab *Leader* Lopozisyon se sa fondasyon sa ki nou pe koz lo la ozordi.

Annefe nou pe anmenn en lamannman konstitisyonnèl. En Konstitisyon parey nou tou nou konnen se Lalwa Siprenm nou pei. E parey in ganny dir plizyer fwa en Konstitisyon pa kapab *unconstitutional*. En Konstitisyon i konstitisyonnèl par lefet ki Lalwa Siprenm.

Alor Mr Speaker sa ki nou pou fer avek Konstitisyon ozordi si en lamannman i pase selon lareg ki Konstitisyon li menm i donnèn, sa lamannman pou vin en lamannman valab e konstitisyonnèl.

Kekfwà nou pa kontan sa lamannman, me i pa fer li akòz nou pa kontan li oubyen nou krwar ki i defayans oubyen nou krwar ki i pou anmenn problem, i pa pou sa rezon ki i pa konstitisyonnèl.

E mon ava donn zot en legzanp. Si demen sa Gouvernman i anmenn en lamannman Konstitisyonnèl poudir ki dezorme, enn bann fonksyon Lafors Defans se pou penn laliny blan dan milye semen ler *SLTA* i fini met koltar, sa i pou vin en fonksyon Lafors Defans.

Akoz i pou dan Konstitisyon. E nou pa pou kapab dir be sa pa arive dan lezot pei lemonn dimoun pou riy nou. *Doesn't matter*. Nou'n met li dan nou Konstitisyon e i pou vin legal par lefet ki sa lamannman pou'n pase, selon lareg Konstitisyonnèl.

E mon dir sa Mr Speaker se aköz mon bezwen fer nou tou rapel, ki se nou sel lenstitisyon ki annan drwa amann Konstitisyon, apard bann morso ki ganny rezerve pou nou e en *referendum*.

E lo moman ki nou'n pas en lamannman alor, nou konman bann Lezislater se nou ki pran responsabilite pou sa lamannman. Se pa okenn sa bann dimoun ki'n eksprim zot lekor an bonnfwa, pour bann rezon ki zot annan, me se nou konman Lezislater ki pou fer ki sa Konstitisyon i vin Konstitisyon pei.

E bokou in ganny koz lo la ozordi - mon pa oule al dan lepase me les mon donn zot en legzanp. Apre koudeta, an 1979 dezyenm Konstitisyon modern Sesel ti ganny promilge, konstitisyon Parti Inik. Bokou dimoun pa ti an faver. Me Konstitisyon pei e nou ti bezwen bokou nou lo sa kote latab e bokou lezot dimoun viv anba sa Konstitisyon. Aköz sete sa Konstitisyon.

Menm si nou pa ti kontan i ti Konstitisyon i ti Lalwa Siprenm pei nou ti bezwen aksepte li. E enn bann keksoz ki ti napa dan sa Konstitisyon sete drwa imen ekspreseman Konstitisyon 1979 ti tir tou bann *human rights* dan Konstitisyon i ti 'n met li dan *preamble*.

E sa ki pli zoli dan enn bann dernyen lartik, sa Konstitisyon i dir, tou sa ki dan *preamble* napa okenn lafors Lalwa.

Se pou sa rezon Mr Speaker Konstitisyonnèl an ki tou sa bann atosite ki nou pe vwar ozordi dan *TRNUC* in kapab ganny fer anba Konstitisyon pei.

E alor nou lo sa kote latab ki pou al vot an faver sa lamannman, nou annan en gran responsabilite pou fer sir ki sa ki nou pe al fer ozordi i byen. I legal. I dan lentere pei.

E pa krwar ki set en latas ki nou pran fasilman. Pa krwar ki aköz zot, zot in pas bokou letan pe etidye aköz sa bann lamannman oubyen sa de lamannman prensipal pa byen, ki nou osi nou pa'n pas

letan pe egzaminen, pe sanze, pe fer lamannman pou ki sa ki'n arive devan nou ozordi i pa sa ki ti ete o konmansman ler i ti'n premye ganny drafte.

Pa krwar ki nou osi nou pa'n perdi sonmey, pou regarde dan konteks Sesel ki mon vin lo la taler. Akoz ki sa ki devan nou ozordi i devret ganny sipor sa Lasanble Nasyonal.

Me Mr Speaker zot lo zot kote latab e bokou dimoun deor e nou bezwen aksepte sa, i annan en serten mefyans pou bann rezon ki zot, zot in dir. Zot en pe trakase ki kisisa ki sa lamannman pe al fer.

Permet mwan pas en pe letan Mr Speaker pou eksplik zot nou e bann dimoun deor, ki annan sa mefyans, akoz ki sa ki nou pe fer la ozordi, napa nanryen nouvo e napa nanryen ki nou devret obzekte avek.

Akoz mon dir sa, akoz parey in ganny dir par Onorab Vis-Prezidan bomaten, sa ki nou pe fer la ozordi napa naryen ki nouvo avek. Tou sa ki pe arive la. E parey mon ava montre taler, i deza dan bann Lalwa ki permet tou sa keksoz ki zot, zot annan mefyans avek.

Premyerman e mon pa pou retourn lo la aba *Criminal Procedure Code* i annan *Citizens Arrest*.

Nou tou nou annan drwa aret en dimoun ler nou anvi. Pa bezwen dan Lafors Militer. Nou tou nou kapab fer li pou vi ki nou fer li pou en rezon legal.

Dezyenmman anba Kod Penal, nou fek tande ankor atraver *Leader* Lopozisyon ki bann seksyon Kod Penal 74 a 78, i permet Lafors Militer ganny apele pou ed Lafors Lapolis dan serten sirkonstans.

Onorab *Leader* Lopozisyon i dir in vwar zis en landrwa kot Lafors Defans in ganny mansyonnen dan *Penal Code*.

Me Mr Speaker se pa Lafors Defans ki' n ganny mansyonnen, se Lafors Militer.

E taler mon ava eksplike ki Lafors Defans si nou anvi dir Lafors Defans i la pou defann Sesel, Lafors Militer i annan en bokou pli gran rol e se pou sa rezon ki zot in servi sa mo *military forces*.

E non pa *Defence Forces* dan sa *Penal Code*.

Bann dimoun ki pas Lalwa parey nou lo kote sa latab, nou pa fer sa dan fou nou. Nou fer sa avek bokou refleksyon.

Trwazyenmman i annan Lalwa ki sanmenm sa Lasanble presedan, an 2020 ti pase e ki'n ganny mansyonnen plizyer fwa.

Permet mwan Mr Speaker akoz mon krwar i enportan pou mwan pas dan detrwa seksyon *Defence Amendment Act, 2020*.

E pou mwan montre zot e pou edik nou prop lekor e bann dimoun ki pe ekout nou deor, kisisa ki sa Lasanble in donn pouvwar - ou plito ki bann pouvwar sa Lasanble in donn militer anba sa lamannman.

Premyerman anba seksyon 35(b) *Coast Guard* in ganny dir ou plito soulinyen ki *Coast Guard* i ava vin *primarily* son premye rol se pou defann Sesel.

Dezyenmman, *Coast Guard* e sak manm Lafors Defans - *each member of the Defence Forces 2020* sa Mr Speaker, Prezidan Danny Faure ki'n sinyen sa dokiman - sa Lalwa.

Each member of the Defence Forces pou annan tou pouvwar Lotorite privez iminite Lapolis anba *Police Force Act*.

E anba *any other law* Onorab Cosgrow atraver ou Mr Speaker. *Any other law*. Zot pe rode akoz *any other law* in la? *Any other law* parey mon pou montre taler depi lontan '*any other law*' i la.

E ler militer pe azir koumsa, Lalwa Prezidan Faure in sinyen sa - ler militer pe fer sa zot pou *be deemed* pou zot azir konman Lapolis anba *Police Force Act*.

Pa fini la, ki lezot pouvwar ki sa Lasanble in donn militer? *Enforcement of the provision of any law* ki annan pou fer avek *Customs*, ki annan pou fer avek Imigrasyon. Ki i annan pou fer avek *Defence of Seychelles*.

E taler mon ava dir akoz mon pe mansyonn *Defence of Seychelles*. Me an plis ki sa, '*to perform any other function that may be confirmed by this Act or any other written law.*'

Depi 2020 nou'n donn militer pouvwar pou *enforce any other written law* e pou azir parey Lapolis. Pa Prezidan Ramkalawan ki'n mazin sa. Prezidan Faure ki'n siny sa dokiman.

E parey zot pe demande anvoy sa Lalwa dan Lakour konstitisyonnèl pou gete si i konstitisyonnèl.

Me zot in kriye pou zot in demann Prezidan Faure pou anvoy sa enn an 2020 devan Lakour Konstitisyonnèl pou al vwar si i konstitisyonnèl?

An plis ki sa Mr Speaker, seksyon 35(c) i dir, '*the Coast Guard shall have the power to undertake all the actions necessary for the performance of its duties under this Act or any written law.*'

Pa fini la Mr Speaker. Militer ler zot pe *perform* zot Lotorite zot pou annan menm drwa anba okenn Lalwa *any enactment* ki permet li pou fer sa aksyon. 2020 Prezidan Faure ki ti asiz State *House*.

Me i annan ankor Mr Speaker. E sa ki pli enteresan e mon vwar ki zot pa'n tous lo la ditou lo lot kote latab *Defence Act*.

Defence Act. E *Defence Act* li i ti ganny inakte an 1981. Mazin byen - 1981 Parti Seselwa in ganny fonde an 1991 sa ti 10an avan ki Onorab Ramkalawan Prezidan Ramkalawan in konmanse dan politik. 10an avan i pa ti ni Dyak.

Ki Lalwa ki *Defence Act* i dir? Seksyon 30, ler Komandan an Sef i dan lopinyon ki annan en sityasyon ki menas sekirite nasyonal, (ekoute Onorab pa bezwen sove) ki menas sekirite nasyonal (i annan en bout ki mon pe vin lo la Onorab Cosgrow pa taye) ki menas sekirite nasyonal oubyen prezervasyon lord piblik a en *extent* ki lentervansyon *Defence Force* pou siport pouvwar sivil i ganny i bezwen, Komandan an Sef i kapab *call out Defence Force* pou ed Lafors Sivil. 1981 Mr Speaker.

Defence Force i annan drwa fer sa ki ozordi zot vwar i pa akseptab. 31 menm zafer mon napa letan pou mon pas lo la.

E ozordi, ozordi zot tou zot annan en obzeksyon ki Konstitisyon pe dir tou sa ki ti dan tou sa bann Lalwa la, i bezwen ganny met dan Konstitisyon.

Napa en moman e zot in dir zot tou la zot in dir ozordi arr sa bann keksoz ti devret tire. Be depi 1981 akoz zot pa'n tire? Zot ki ti la.

Ler Konstitisyon 1993 in ganny pase akoz zot pa'n tourn an aryer e dir tou sa bann zafer pa Konstitisyonnel tir zot?

Zot konnen akoz zot pa'n fer li? Akoz i ti bon pou zot. Zot ti servi tou sa bann pouvwar pou tou sa bann keksoz ki nou pe aprann ozordi in arive anba zot *watch*. Se pou sa rezon ki zot pa'n tire.

E ozordi ki *LDS* i vini an tout klate ouvertman lo televizyon atraver en lamannman, pe dir nou regulariz tousala zot tou zot sote i dir, non-non-non sa pa kapab fer sa. Pa kapab fer sa akoz pa kapab met tou sa bann pouvwar dan lanmen militer.

Ler pou annan tou sa letan ti annan sa pouvwar e zot ti servi sa pouvwar.

Pokrit Mr Speaker pa'n ne yer. I pa'n ni ne ozordi. E eskiz mwan poudir, non mon pa a dir.

E Mr Speaker sa ki'n arive la - sa ki nou pe fer ozordi, se fas, fas a en sityasyon kot Lalwa i permet tou sa ki mon fek lir. Ti annan de semen pou en Gouvernman responsab pran.

Enn se poudir tou sa bann Lalwa pa an konformite avek Konstitisyon. Alor zot tou zot tonbe.

E dezyenm semen se poudir annou fer en lamannman nou Konstitisyon, pou fer ki tou sa bann Lalwa ki ti bon pou zot e ki bon pou nou i antre anreg. Ki sa ki zot pa kontan avek sa? Kisisa ki zot pa vwar i nesese dan tousala?

Mr Speaker malerezman en Lalwa zot tou zot in dir i bon pou delo sale, pou zot maritim i pa bon pou later.

An dot mo militer i ganny drwa al aret en trafiker drog dan delo sale. I pa kapab fer li ater.

I ganny drwa al aret en dimoun ki pe vol dizef zwazo Ile Aride - annefe zot in antre dan *MOU* avek *ICS* pou fer egzakteman sa, me si en boug pe met dife dan lavil Victoria zot pa kapab fer nanryen. Sa zot napa drwa fer. Se sa ki zot anvi? Eski se sa ki zot lentansyon.

Mr Speaker lepase in ale. Ozordi nou pe viv parey zot in dir - parey tou le de kote latab in dir nou pe viv anba en konpletman diferan sistenm isi Sesel.

In annan en pasasyon pouvwar an 2020 militer in reste dan barak zot pa'n entervenir poudir, 'arr annou aret sa. '

E se koumsa en pei i devret marse. Me ki zot per ozordi. Ou vwar Mr Speaker. Napa en Lalwa ki pou kapab anpes militer demen ranvers pei si zot anvi. Akoz se zot ki annan lafors, se zot ki annan fizi.

Me dormi byen lo nou de zorey aswar. Akoz? Parey in ganny dir, akoz sa militer ki la ozordi i pa sa militer ki ti ganny fonde le 6 Zen 1977. Avek sa 35 boug ki ti pran fizi son lavey!

Sa militer ki la i en militer profesyonnel ki annan respe e ki Seselwa i annan respe pou zot.

Sa in ariv Mr Speaker an gran parti parey in ganny dir par sa filozofi, parti sa boug ki Prezidan Sesel ozordi.

E wi in lager. E in fer en kantite deba. Pou fer ki militer i aret vin en lafors baze ater dan barak pou vey Prezidan ki ti son premye vokasyon, annou pa bliye. E vin en lafors baze plito maritim ki vey nou teritwar maren. Akoz? Akoz nou annan 200 kilomet kare later me nou annan 1.4 milyon kilomet kare lanmer.

E i toutafe normal ki aksan i sanze i sorti ater pou vey en Prezidan e al dan lanmer pou vey nou *zone* maritim. E se pou sa rezon ki Brigadye ozordi i pa sorti dan larme-d-ter me i sorti dan *Coast Guard Navy*.

Ou vwar sa filozofi ou vwar sa sanzman. Ou vwar sa transformasyon ki pe arive. E i pou kontinyen Mr Speaker kontan pa kontan.

E alor nou ariv ozordi lo sa lamannman ki devan nou. Napa en lamannman Mr Speaker ki nou annan plis konsiltasyon, ki sa enn.

Parey mon'n dir taler sa ki devan nou ozordi, i pa parey sa enn ki ti konmanse son premye *draft* e ki'n anmenn bokou polemik lo la.

Sa ki la ozordi Mr Speaker, i en Lalwa - i en lamannman parey mon'n dir taler ki annan de bi. Premyerman i rekonnet ki i annan sifizaman Lalwa ki bezwen ganny ankadre dan fonksyon Lafors Defans anba Konstitisyon. E dezyenmman sete en Lalwa - e ekout mwan byen ki realize ki sakenn parmi nou dan sa Lasanble sak Seselwa isi Sesel enkli sak dimoun dan liniform, i annan en lobligasyon anba Lartik 40 pou prezerv e defann Konstitisyon.

E sak militer i annan sa parey sak Seselwa konman so lapriyer toulezour.

E Mr Speaker mon dir sa akoz i annan en keksoz ki personn pa'n tous lo la ozordi. E avek ou permisyon mon ava vin lo la.

An Zilyet 2020 Prezidan Faure ki ti *State House* e i ti annan en Konsey Minis e dan sa Konsey Minis ti annan en Minis ki ozordi i enn parmi nou isi dan sa Lasanble.

E dan sa an Zilyet 2020, annefe mon ava donn zot egzakte man son zour le 29 Zilyet 2020 ti aparet dan *Gazet Constitution of the Republic of Seychelles (Tenth Amendment) Bil 2020*.

E i ti aparet dan *Gazet* akoz? Akoz i ti'n al dan *Cabinet* e i ti'n ganny aprouve par *Cabinet* e avan ki sa Onorab, i dir ki kekfwa i pa ti dan *Cabinet* sa zour, mon a fer nou tou apel ki i annan parey Minis Devika Vidot in fer nou rapel yer, en prensip ki apel *Collective Ministerial Responsibility*. Ki ou ti la ou pa ti la ou bezwen aksepte sa ki ou'n fer.

E dan sa lamannman Lalwa ki nou vwar Mr Speaker, en propozisyon pou amann Lartik 163 menm lartik ki nou pe amande ozordi, pou *insert* en nouvo paragraf menm paragraf ki nou pe demande ozordi e ki i ti pou dir mon ava lir li an *Anglais*,

‘To assist police or any agencies’ - militer ‘to assist police or other agencies in relation to enforcement of laws of Seychelles’ – ‘of laws of Seychelles in Seychelles or any other area over which the Republic has proclaimed this jurisdiction.’

Zot Gouvernman 2020 ti pe anmenn sa lamannman. Rezon ki i pa’n vini se aköz Prezidan in dizourd Lasanble.

E Zot konnen ki ti pou arive si i ti’n vin devan Lasanble, konman en Lopozisyon responsab nou ti pou’n siport zot.

(APPLAUSE)

HON BERNARD GEORGES

Ozordi parey nou’n toultan fer. Ozordi zot, zot bliye sa ki dan zot prop Lalwa ki zot menm zot, zot in pase, zot bliye sa ki ti dan zot prop lamannman Konstitisyon ki zot menm zot, zot in fer Gazete e zot vini ozordi zot koz labous plen, ‘arr sa kalite keksoz zanmen nou’n vwar kisisa zot pe anmenn devan Lasanble?

Mr Speaker parey mon’n dir pokrit pa’n ne yer. Pokrit pa’n ne yer annou azir parey Onorab *Leader* Lopozisyon i demann nou fer, me i pa fer li menm - annou azir konman adilt dan sa Lasanble. Annou pran nou responsabilite kot nou responsabilite i vini. E annou pa sey fer krwar aköz dimoun deor laba lizye i ouver, annou pa sey fer krwar ki lannwit i lizour, lizour i lannwit.

Mr Speaker avek sa detrwa mo mon pou demann zot pran zot responsabilite la prezan ki zot in aprann kisisa ki zot ti pou al fer e ki nou, nou pe fer menm zafer anval zot parol ki zot in koze tou sa lazournen, met zot lanmen anler ler pou vot an faver sa lamannman Konstitisyon silvouple.

Mr Speaker taler mon ava annan en pti propozisyon lamannman ki mon bezwen fer, i en *simple amendment* mon pe dir li la pou ki nou pa bezwen al dan Staz Komite *unless* ki i annan lezot lamannman. Sa i enn tre, tre senp. Zot ava vwar dan sa *Bill* ki devan nou ozordi i annan en repetisyon *an Act* de fwa dan son tit *an Act to alter the Constitution*.

Alor i en pti lamannman pou envit nou letan i tar, e nou *still* bezwen ekout Vis-Prezidan pou evit nou al dan Staz Komite mon pe zis donn notis ki mon pe *move* ki i annan sa pti lamannman dan *long title* pou *delete* sa trwazyenm ek sa katriyenm mo *an ‘Act’* aköz i repet sa premye ‘Act.’ Sa menm mo avan.

Avek sa detrwa mo Mr Speaker, mon remerci ou pou laparol mon remerciye zot tou pou ekout mon e mon dir zot silvouple annou fer nou devwar. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi

(APPLAUSE)

MR SPEAKER

Bon a lafen deba. Mon ava envit Vis-Prezidan pou fer son repons silvouple.

THE VICE-PRESIDENT MR AHMED AFIF

Meri Mr Speaker. Bonn apre midi ankor tou bann Manm Lasanble tou dimoun a lekout.

Mr Speaker mon'n ekout atantivman bokou bann pwen bann largiman ki an sipor sa *Bill* e bokou bann konsern ki mon'n tande ki fransman i etonn mwan, akoz dan mon remark pou konmanse mon ti eksplike rasyonnal sa *Bill*.

Mon ti sit tou bann Lalwa ki siport sa ki'n arive, sa ki nou pe propoze e mon ti dir dan mon rezimen ki sa ki nou pe fer ozordi se senpleman met lord dan Lalwa.

E Lalwa Siprenm nou pei i bezwen en Lalwa ki kler, en Lalwa ki modern en Lalwa ki vivan en Lalwa ki reflekte fason fer ki nou annan ozordi.

Me an dizan sa mon krwar bann entervenans ki'n koze dernyerman e sirtou sa ki Onorab Georges in dir merci bokou, parske in kouver egzakteman sa bann konsern ki ti pe ganny adrese.

Me petet mwan mon ava met li dan prop mo. Ler mon ekout bann konsern ki pe ganny mete konsern sete ki si nou pas sa Lalwa Konstitisyon demen bomaten, nou pou vwar solda lo semen e pou annan en risk ki nou retourn an aryer dan bann zour, dan bann letan fernwanr kot ti annan labi bann drwa imen.

Mon oule dir avek pep Seselwa sa konsern ki pe ganny mete i pa fonde ditou. Rezon i pa fonde ditou, se parske bokou sa bann labi laplipar sa bann labi ki ti arive, ti ariv dan en lepok kot ti napa proteksyon pour bann sitwayen.

Laplipar sa bann labi ti ariv en lepok parey Onorab Georges i fek eksplike, kot bann drwa imen ti zis dan *preamble* en Konstitisyon.

Zot pa ti form parti bann drwa bann sitwayen. E kot anba en *decree*, Komandan an Sef, Prezidan, Egzekitiv ti kapab donn lord ti napa separasyon pouvwar ant Zidisyer Egzekitiv.

E dimoun ti napa landrwa pou ale pou al reklanm zot drwa.

E alor sa ki'n arive dan lepase si zot konsern, se i pou ariv ankor, mwan mon pe dir akoz i pou ariv ankor ler ozordi ou annan sitan sofgard ki ou'n mete ki pou anpes sa arive?

E parey nou dir Lalwa i modern. Lalwa i vivan. E o firanmezir ki nou'n modernize i reste sa bann dernyen bout. Petet i reste ankor detrwa ki nou pou bezwen aranze pou fer sir ki tou sa ki nou fer ozordi i dan laklarte.

Tou sa ki nou fer se en solda ki en gard ki en nenport dimoun dan Lotorite i fer, i bezwen fer li an tout konesans ki son aksyon i ganny proteze par pli o Lalwa dan pei. Se pou senp rezon - sa senp rezon ozordi nou pe dir i enportan pou nou anmenn sa lamannman sa Konstitisyon.

Si mon ekout largiman ki bokou bann Manm sirtou lo sa kote latab Lopozisyon, in prezante, mon pou vwar li koumsa ki si demen *Coast Guard* li nou kit sityasyon parey i ete, *Coast Guard* pe tay deryer en dimoun lo lanmer e i lo en zil an deor bann *outer islands* e zot pe tay ek li. Dek ki ariv ater i nepli *maritime*, zot, zot bezwen arete la. Zot pa kapab fer zot louvraz pe tay deryer en dimoun ki dan drog zot. La esper Lapolis vini.

Eski sa ki zot anvi? Eski sa i modern? Eski sa i reflekte larealite keksoz ki arive lo teren ozordi? Non, parske zot in pas Lalwa mon dir zot, zot Gouvernman ki ti *assent* avek en Lalwa an 2020 ki zisteman donn tou sa bann pouvwar avek *Coast Guard*.

Eski zot pe dir ki ler zot in donn pouvwar e mon pou sit bann pouvwar Me 2020, kot zot dir *Coast Guard* e Lafors Militer i annan drwa fer *enforcement* bann provizyon, bann Lalwa ki annan pou fer avek *Customs*, Imigrasyon.

E la mazin *Customs* ek Imigrasyon en dimoun ki'n antre ilegalman dan pei, lo bann zil *outer islands* i pe vyol Imigrasyon, si i pe anmenn keksoz ek li i pe vyol Ladwann.

Be eski zot pe dir akoz nou pa devret amann Konstitisyon - ki prezan *Coast Guard* a kapab entervenir ek sa bann dimoun.

Me zis si i annan en leta dirzans ki'n ganny deklare. Parske se sa ki isi nou pourswiv Konstitisyon *to the letter* parey nou dir, nou pou bezwen fer. I pa annan drwa en entervenir li, i ava esper en zofisye Imigrasyon vini, aköz napa en leta dirzans. Eski sa ki zot sa ti zot lentansyon an Me 2020? Mon pa tro krwar.

Ler zot ti dir poudir *Coast Guard* i annan drwa pran bann aksyon ki konsern terorizm maritim. Proteksyon bann *archaeological and history, objects or sites*.

Eski zot ti bezwen esper en *state of emergency* pou zot entervenir?

Ler zot pe trakase zot pe dir zot pa konnen ki savedir '*any written law*.' Me anba sa Lalwa anba seksyon 35(b)(3) (*w*) i dir *to perform any other function that may be confirmed by this Act or any written law*.

Mon'n tann en kantite sa zafer bomaten '*any written law*' konmsi nou'n donn li kart *blanche* pou al fer sa ki li i anvi. Sa sete Lalwa sinyen par Mr Faure an 2020.

Alor mon pa pou pran sa bann largiman ki en sel kou nou konsernen lefe ki *Coast Guard* i kapab fer tou sa bann keksoz, e Lafors Defans pe fer tou sa keksoz. An mwen ki ler sa ti pase sa letan, zot lentansyon sete kapab zis azir si ti annan en *state of emergency*.

Mon pa krwar ti zot lentansyon si i ariv en *oil spill* deor - parske ladan i annan pou al *deal* ek lanvironnman ek *oil spill* - i ti pou bezwen esper *state of emergency*? Mon pa krwar ti sa zot lentansyon.

Ler zot ti deside parey Onorab Georges in dir pou zot anmenn en amannman 163 zisteman pou tir tou sa bann sa mankman ki annan.

E pou korize dan Konstitisyon. Mon krwar zot ti lo menm paz avek tou dimoun ki pe swiv lozik. Mon pe sey konpran sa lozik, sa konsern me sa ki fer mwan konvenki ki pa vreman en konsern, se lefe ki si zot ti serye ler zot pe dir sa i en konsern, zot ti pou anmenn en lamannman, avek *72 hours notice* zot ti ava met devan Speaker; i ti a ganny en deba lo la. Omwen nou ti a dir *ya* zot in mazin lo la zot enterese pou travay ek sa Gouvernman pou zot anmenn en solisyon.

Me zot pa enterese ek en solisyon aköz zot konnen sa ki zot pe dir i pa en solisyon. Me zot anvi fer Lepep Seselwa krwar, poudir i annan en problem ek sa ek sa ki nou pe fer.

Se pourtan sa ki nou pe fer, se keksoz ki legal, keksoz ki nou vwar dan plizyer lezot pei, e Sesel i enn parmi bann pei ozordi ki ganny pli byen respekte pou lafason ki pe defann drwa imen.

Lafason ki nou i annan laliberte dan sa pei. Lafason ki dimoun i kapab eksprim zot.

Alor ki mannyer ou eksplik tousala, me an menm tan zot pe sey fer pep Seselwa krwar ki nou pe sey fer de pa an aryer pou nou kapab anmenn solda lo semen?

Annou pran solda pou li al lo semen prezan. Be sa solda ki zot in eksprimen taler ki zot krwar soudan in ganny pouvwar anba sa lamannman *public security*.

Alor in tandé i annan en pti demonstrasyon anvil i desann i vini, e i deside i pou konmans bat dimoun, oubyen i pou al bat dimoun oubyen i pou al aret dimoun.

Kestyon aköz i dir i annan drwa anba Konstitisyon. Konstitisyon i donn li en drwa pa li personnelman i donn drwa Lafors Defans anba en *written law*.

Ler ou pe zis vini pou ou atrap dimoun dan semen pou bat zot, *under which written law* ki ou pe fer sa? Menm ki i *public security, which written law? Penal Code?* Be *Penal Code* anba 78 i kler kan ou entervenir. *Defence Force Act* i kler anba ki seksyon ou pou entervenir.

E alor, si i ale i al atrap en dimoun i deside pran li, ki i pou fer i pou anmenn Bel Eau pou al aret li?

Kot i pou anmenn li? Anba ki Lalwa i pou al anmenn li okenn landrwa Grand Police? Anba ki Lalwa? Nou dan en *rule of law* ozordi.

I pou bezwen *handover* sa dimoun ek Lapolis sa dimoun i annan son drwa *Herbeas Corpus* si pou al pran li pou al met en lot landrwa. Zot annan drwa dir - Ziz i annan drwa dir be anmenn li mon pa konnen ki ou pe fer ek sa dimoun.

E alor anba ki Lalwa en nenport solda i kapab pran dan li menm, pou li zis vini dir poudir ozordi Lalwa i dan nou lanmen aköz Konstitisyon in amande?

Pep Seselwa, Mr Speaker atraver ou, i enportan ki nou konpran ki sa Gouvernman i en Gouvernman ki krwar dan Lalwa. I en Gouvernman ki pou enplimant tou keksoz ki fer anba Lalwa anba nou Konstitisyon.

E sa lamannman Konstitisyon napa okenn landrwa ki pe donn okenn solda, okenn dimoun dan Lafors Militer, ni Lapolis okenn

pouvwar pou abiz zot Lotorite. Napa sa pouvwar. Nou pa pou zanmen entrodwir li.

E si nou lir sa lamannman ler mon ti konmanse mon ti dir i de pti lamannman. E wi i de pti lamannman. Premye pou sanz son non. Dezyenm pou azout son fonksyon anba 163.

Me sa fonksyon ki nou pe azoute i anba Lalwa. I anba en Lalwa e napa en solda ki kapab pran sa dan li menm pou li fer sa ki oule. Ti menm annan en legzanp en dimoun i al kot zot in servi legzanp Belonie kot fizi in ganny mete anba likou.

Me dizon ki i pa ti militer ki ti pe asiste Lapolis sa zour, i ti *PSSW* dizon e i kapab arive me i pou arive. Parske se zot Lotorite. Se zot travay ki zot fer anba Lalwa.

Si ti en *PSSW* ti vini ek en fizi e ti aret en dimoun? Nou ti pou dir anr be sa i *ok* akoz i *PSSW* sa fizi i *ok* anba likou.

Be Lapolis pa i annan fizi li osi? Alor mon pe sey konpran sa bann largiman me onnetman Mr Speaker i pa fer sans, mon plito krwar e vi ki mon pa' vwar okenn lamannman ki'n vini pou sizer en lot keksoz.

Parske zot konnen sa lamannman zot ti pou anmennen pa ti pou fer sans devan Lepep Seselwa e devan sa Lasanble ki mon annan en gran respe pou zot.

Me alor se pou sa rezon zot pa'n anmennen. Sa bann tapaz se zis pou anbet pep Seselwa pou fer dimoun krwar poudir sa Gouvernman i anvi met lafors lo semen e pou abiz son pouvwar.

Me si zot pe mazin abiz pouvwar zot pe reve parske zanmen zot pou vwar li anba en Gouvernman *LDS*.

(APPLAUSE)

THE VICE-PRESIDENT MR AHMED AFIF

Mon ti ava kontan zis terminen an dizan Mr Speaker, mon ti ava demann avek tou bann Manm parske i en lamannman Konstitisyon i en Lalwa siprenm nou pei.

Wi nou kapab servi en mazorite isi pou pas en Lalwa, me mon krwar i enportan nou donn sa sinyal avek pep Seselwa, poudir napa nanryen mal da sa ki pe ganny propoze.

Nou pe fer keksoz pou senpleman met Lalwa Siprenm azour avek larealite Sesel ozordi. Se tou ki nou pe fer.

Dan sa Gouvernman e dan sa kadreman legal ozordi i annan tou bann sofgard pou protez sitwayen. Protez nou kont solda ki pe abize. En polisye ki pe abize.

Okenn dimoun dan Lotorite ki pe abize. Okenn dimoun ki koronpi i annan sofgard dan sa pei ozordi.

E alors nou pe fer keksoz drwat, nou pe fer keksoz kler nou pa anvi pep Seselwa i viv dan konfizyon. Annou retir sa bann konfizyon annou vot pou sa bann lamannman e mon espere sa i ava met nou ankor en pa devan pou nou fer nou lankadreman legal vin drwat kler e modern.

E avek sa mon espere pou ganny zot vot lo staz merit. Mersi bokou Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi.

(APPLAUSE)

MR SPEAKER

Mersi Vis-Prezidan. Aprezan nou ava pran vot lo sa *Bill for Second Reading, general merit* Manm ki an faver lev lanmen silvouple?

Mersi Manm ki kont? Bon vot lo *general merit of the Constitution of the Republic of Seychelles (Tenth Amendment) Bill 2022* 24 Manm in vot pour 9 in vot kont 0 in *abstain*. *Bill* in aprouve lo *general merit*. E Madanm Clerk i ava fer *Second Reading*.

MADAM CLERK

Mersi Mr Speaker. *A Bill for an Act to alter the Constitution of the Republic of Seychelles*. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi. *Bills Committee* eski zot annan okenn *amendment* pou propoze?

HON CLIFFORD ANDRE

Non Mr Chair. Sa lamannman ki Onorab Georges ti'n propoze nou ti'n fini fer dan dernyen dokiman ki mon annan i la.

MR SPEAKER

Ti'n fini fer. Si Manm napa okenn lobzeksyon okenn soz nou a zis aksepte sa lamannman.

Byen me selman si nou pa pous pas dan Staz Komite mon krwar nou bezwen Mosyon pou pa pas dan Staz Komite *right?* Silvouple.

HON BERNARD GEORGES

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker anba *Order* 97(1) mon oule *move* pou sispann *Order* 60 (10) ziska (75) pou permet nou sot Staz Komite. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Segonnman silvouple? Onorab Arissol.

HON SANDY ARISSOL

Mersi Mr Speaker. Mosyon i ganny segonde. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Nou ava vot lo sa Mosyon pou pa pas dan Staz Komite. Manm ki an faver lev lanmen silvouple. Mersi.

Manm ki kont. Bon lo Mosyon *to skip Committee Stage lo Constitution of the Republic of Seychelles (Tenth Amendment) Bill, 2022* 24 Manm in vot pour, 0 kont e 9 abstansyon.

So we'll skip the Committee Stage e nou a pas lo Third Reading. Mosyon pour *Third Reading*.

HON BERNARD GEORGES

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker anba *Order* 76 (1) mon *move* ki *the Constitution of the Republic of Seychelles (Tenth Amendment) Bill, 1922 as amended* i ganny lir en Trwazyenm Fwa. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Segonnman lo sa Mosyon Onorab Henrie.

HON GERVAIS HENRIE

Motion is seconded Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi. Nou ava vot lo *Third Reading of the Bill* Manm ki an faver lev lanmen silvouple.

HON SEBASTIEN PILLAY

Fer fot. Zot pa ni konnen ki zot pe vote.

(Off-Mic)

HON SEBASTIEN PILLAY

Be konnen ki zot pe vote. Espere relir.

(Off-Mic)

MR SPEAKER

Sorry. Anr ou'n fer en fot. Ale refer.

HON BERNARD GEORGES

Mersi Mr Speaker. Mon'n dir taler nou bezwen serye lo Konstitisyon.

Mr Speaker mersi Onorab *Leader* Lopoziyon mon pa serye. Ou ou serye.

Mr Speaker anba 76 (1) mon *move* ki *the Constitution of the Republic of Seychelles (Tenth Amendment) Bill, 2022 as amended* i ganny lir en Trwazyenm Fwa. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Segonnman. Onorab Henrie wi.

HON GERVAIS HENRIE

Motion seconded Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi. Nou ava vot lo *Third Reading of the Bill*. Manm ki an faver lev lanmen silvouple? Mersi Manm ki kont?

Thank you. Bon vot –

(Off-Mic)

MR SPEAKER

... silans silvouple! *Vot lo Formal Third Reading of the Constitution of the Republic of Seychelles (Tenth Amendment) Bill, 2022 as amended.* 24 Manm in vot pour, 9 kont e 0 abstansyon.

Donk *Bill* in aprouve lo *Third Reading* e Madanm Clerk a fer *Formal Third Reading*.

Mersi Mr Speaker. *This Act may be cited as the Constitution of the Republic of Seychelles (Tenth Amendment) Act, 2022 and shall be read together with the Constitution of the Republic of Seychelles (Cap 42) as amended which is hereinafter referred to as the Constitution.* Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi. *Bill pass.* Bon mon krwar in ariv ler ki nou kapab terminen. Mon ava remersye tou dimoun bann Manm pou zot kontribisyon, *panel* pou zot partisipasyon avek nou. Mersi pou donn nou sa long lazournen. Mon a swet tou dimoun bonswar e bonn kontinyasyon lasemenn dan zot travay. Mersi nou *adjourn*. E nou ava repran Lasanble Mardi 9er. *Adjourn*.

(ADJOURNMENT)

